

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI SE IZHAJA

PLANINSKI

U E S T N I K

12
2019

SPD
1893
PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

TEMA MESECA

Ptice v gorah

INTERJU

Milan Romih, Janja Garnbret

3,90 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA

TRDEN KAKOR SKALA, Kratka zgodovina Turistovskega kluba Skala, Peter Mikša, Elizabeta Gradnik

Knjiga je prva zgodovinska monografija o TK Skali, ki na 112 straneh prinaša zgodovinski pregled delovanja tega elitnega slovenskega gorniškega kluba. Obdobje delovanja Skale velja za eno najbolj vsestransko bogatih v slovenski gorniški zgodovini. Iz vrst skalašev je izšlo mnogo odličnih alpinistov, smučarjev, sankarjev, gorskih reševalcev, fotografov, literatov, predavateljev in filmskih ustvarjalcev. Težko je reči, v kateri od teh dejavnosti je TK Skala dosegel najlepše uspehe, ker je bilo njegovo delo tako zelo vsestransko in so marsikje prav skalaši morali orati ledino. Lahko pa bi izpostavili alpinistično in smučarsko dejavnost.

Format: 165 x 235 mm, 112 strani, broširano, šivano

CENA: V času od 15. 12. 2019 do 15. 1. 2020 lahko knjigo kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: **8,95 €*** (redna cena: 17,90 €*).

-50 %

PONOVO NA VOLJO V PLANINSKI TRGOVINI

PLANINSKI ZABAVNIK, ponatis 2019

- Delovni zvezek o gorah za otroke od 4. do 9. leta.
- Naloge za zabavo, ustvarjanje, učenje in vzgojo.
- Zanimivosti za staro in mlado.
- Barvne ilustracije in fotografije.

CENA: 9,90 €*

Format: 210 mm x 297 mm, 52 strani, šivano 2 x z žico

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

SPOMIN S PLANIN

Spomin s planin, priljubljeno igrice za otroke in odrasle, sestavlja štiriindvajset parov okroglih »žetončkov« potiskanih z izbranimi fotografijami. Razdeljeni so na šest tematskih sklopov, in sicer: slovenski vrhovi, slovenske planinske kočje, različni slovenski planinski objekti, spomeniki slovenskim planinskim veljakom ter seveda cvetoči in živalski gorski prebivalci.

CENA: 9,90 €*

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur (v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja petnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
119. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkalozalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinbuch

ZUNANJI SODELAVCI:

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE:

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4500 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

Transakcijski račun PZS:

IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

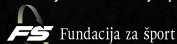
SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25% popusta na letno naročnino Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Izdajanje revije sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS), št. pog. 630-183/2017-1.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Triglavski dom na Kredarici pozimi

Foto: Nejc Rošar

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Brati ali ne brati, to je zdaj vprašanje

Za nas, izdajatelje in publiciste, se letošnje leto končuje z odmevnim dogajanjem. Pretresljivo je številno odpuščanje novinarjev časopisnih hiš *Delo* in *Dnevnik*, o čemer lahko občasno beremo v medijih. Ni dvoma, da gre za posledice nenehnega zniževanja naklad tiskanih medijev (na račun digitalnih), o čemer piše tudi dr. Samo Rugelj v tretjem delu svoje trilogije slovenskega knjižnega trga s povednim naslovom *Krčenje* (prvi del *Za vsako besedo cekin*, CZ, 2010, drugi del *Izglubjeni bralec*, Litera, 2014). Dejstvo, da se je obseg slovenskega knjižnega založništva v preteklem desetletju zmanjšal na polovico, je skrb vzbujajoče. Za koga še izdajamo knjige in kdo jih bere? To sta bili tudi vprašanji nove slovenske raziskave *Knjiga in bralci VI*, ki je pokazala, da se je v zadnjih petih letih v Sloveniji povečalo število nebralcev in zmanjšalo število tistih, ki preberejo več kot deset knjig na leto. Ali veste, da je danes v Sloveniji petdeset odstotkov nebralcev? Dr. Miha Kovač, ki je predstavljal rezultate, je povedal, da nazadovanje branja knjig in resnih časopisnih vsebin ni nekaj, kar bi bilo v digitalni dobi neizogibno, temveč je to slovenski problem.

Zakaj vam to pišem? Ker nedvomno drži, da vsi naštetji pojavi veljajo tudi za vaš in naš *Planinski vestnik*, saj je ta del medijskega prostora in ni v ničemer izvzet iz opisanega dogajanja. Tudi pri nas število naročnikov iz leta v leto pada, še posebno proti koncu leta. Verjemite mi, da ni prijetno prebirati odpovedi, le redkokdaj z nekakšnim opravičilom, da druge možnosti pač ni. Vse to v uredništvu popolnoma razumemo, smo pa odločeni, da delo nadaljujemo, dokler pač boste naročniki in nam boste s svojimi naročninami oz. nakupi omogočili nadaljnje izhajanje revije. Pomagala pa nam je tudi država z nižjim davkom – od leta 2020 bo z 9,5 odstotka znižan na 5 odstotkov.

Z letošnjo bero smo v uredništvu zadovoljni. Z več izbranimi temami meseca in drugimi pestrimi in aktualnimi prispevki smo poskrbeli za to, da ste lahko brez težav sledili dogajanju v gorniškem svetu. Manj zadovoljni smo bili z dejstvom, da smo kar trikrat pisali članke v spomin zaslužnim alpinistom, Francetu Zupanu, Davu Karničarju in Antejju Mahkoti. France je bil naš stalni dopisnik, pogosto smo mu članek tudi naročili. Kak sodobni vizionar, kakršen je bil Mahkota, bi nam v teh za medije težavnih časih še kako prav prišel. Ob Davu pa smo tako ali tako ostali brez besed ...

Po nekaj letih smo novembra ponovno objavili anketo, v kateri vas sprašujemo podobno, kot smo vas že tolikokrat do zdaj. Kaj radi berete, česa si želite manj, to je le ščepec vprašanj, na katera bi radi dobili odgovore. Pomagali nam bodo najti usmeritev, ki se je bomo držali v prihodnje. Ker nam je v pismih bralcev nekdo sporočil, da se ne bo naročil na revijo s tako "nepriemernim" imenom, smo si drznili postaviti vprašanje o spremembi naslova revije. Naj bo to izziv tudi za vas. Ne želimo si ukiniti obstoječega imena, ki z izjemo kratkega obdobja po drugi vojni krasi naslovnico, temveč nas zanimajo še druge možnosti in ali o njih sploh razmišljate.

Pred našo revijo in izdajateljem – Planinsko zvezo Slovenije, naslednikom Slovenskega planinskega društva – je odmevna obletnica. 8. februarja 2020 bo namreč minilo 125 let, odkar je izšla prva številka *Planinskega vestnika*, s tem datumom pa bo zaključenih tudi 120 letnikov, saj med prvo vojno ni izhajal. Res izjemna obletnica, še posebej, če upoštevamo, da je *Planinski vestnik* najstarejša revija v Sloveniji, ki še izhaja. Veseli me, da sem s svojo ekipo: Marto, Matejo, Ireno, Zdenko, Tino, Emilom, Miretom in Dušanom del tega bogatega pedigreja. Tudi sam sem imel letos obletnico, in sicer polnoletnost. Z juljsko številko revije sem namreč izpolnil osemnajst let urednikovanja.

Dokler nas boste hoteli brati, bomo z vami. Pa srečno v letu 2020, še posebno v gorah!

Vladimir Habjan

1 **Brati ali ne brati,
to je zdaj uprašanje**

Vladimir Habjan

4 **Upočasnimo korak
in prisluhnimo**

Tomaž Mihelič

10 **Koconoge kure v naših gorah**

Tomaž Mihelič

16 **Milan Romih**

Mire Steinbuch

20 **Gore po japonsko**

Vladimir Habjan

26 **Planinska založba
nekdanj in danes**

Dušan Škodič

30 **Po nedotaknjenih
vulkanih Islandije**

Matej Bradaškja

35 **Silvestrovanje v Pravljičariji**

Kristina Menih

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI.**

INTERJUJ

43 **Janja Garnbret**

Jurij Ravnik

RAZMIŠLJANJE

49 **Pot iskanja**

Ksaver Meško

MLADINA IN GORE

50 **Idrija je tudi alpsko mesto**

Anka Rudolf, Nada Praprotnik

UZGOJA

55 **Nepogrešljivi del zaščitne opreme**

Leon Ločičnik, Maja Strauss,
Anton Koželj

PLANINSKA ZGODOVINA

58 **Spomini na Tolminski planinski bataljon**

Lojze Budkovič

FOTONATEČAJ

64 **Zaključek fotonatečaja #LjubimGore 2019**

Uredništvo *Planinskega
vestnika*

DOŽIVETJA

66 **Vojaška kapa**

Hinko Krejan

RAZMIŠLJANJE

67 **Spomini ob pogorišču**

Franci Horvat

IZLET

68 **Z vetrom v laseh**

Eva Bravar

PLANINSKE KOČE

70 **Koče le na obnovljive vire energije**

Mitja Mori, Boštjan Drobnič,
Dušan Prašnikar, Tadej Auer

72 **NOVICE IZ VERTIKALE**

73 **LITERATURA**

77 **PLANINSKA ORGANIZACIJA**

79 **NOVICE**

80 **U SPOMIN**

**PD CELJE MATICA JE V DOBRIH DVEH LETIH OSTALO BREZ
KOCBEKOVEGA DOMA NA KOROŠICI IN FRISCHAUFOVEGA DOMA
NA OKREŠLJU, DVEH PLANINSKIH DOMOV
NA TRASI SLOVENSKE PLANINSKE POTI.**

**SVOJ DAR ZA NOVI FRISCHAUFOV DOM
LAHKO NAKAŽETE NA RAČUN**

**ABANKA CELJE,
TRR: 0510 0801 6743 162.**

DRUŠTVO SE ZAHVALJUJE ZA VAŠ PRISPEVEK.

**POŠLJITE SPOROČILO
SMS S KLJUČNO BESEDO GRS5
NA ŠTEVILKO 1919 IN PRISPEVALI
BOSTE 5 € ZA GRADNJO NOVIH
PROSTOROV DGRS KAMNIK.**

Tomaž Mihelič¹

Upočasnimo korak in prisluhljivo

Ptice na vrhu slovenskih gora

¹ Tomaž Mihelič, univerzitetni diplomirani inženir gozdarstva, je kot varstveni ornitolog zaposlen na Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS).

Slovenske Alpe so dovolj visoke, da na njih lahko občutimo pravo visokogorje. Ostre podnebne razmere onemogočajo rast drevesni in grmovni vegetaciji, zato na vrhovih lahko raste le močno prilagojeno, prileglo alpsko rastlinje, ki edino zmore vztrajati v dolgih zimah in kratki vegetacijski dobi. Nezastrti razgledi, ki nam jih zaradi tega ponuja visokogorje, so izjemni, svojevrsten čar pa k temu doda razgibanost reliefa, ki je značilna za slovenske apneniške Alpe.

Negostoljubnost okolja najlaže doživimo, če obiščemo te kraje pozimi, ko dobimo občutek, da smo tu popolnoma sami. Pa smo res? Čeprav je večina terena pokrita s snegom, na vrhovih vztrajajo redke vrste ptic, ki zmorejo preživeti ostro zimo gora ali pa se pozneje, zgodaj spomladi vrniti in odgnezditi na teh visokogorskih območjih.

Zanimivo je, da od vseh vrst, ki so v Sloveniji vezane na gore, nosi tovrstni pridevnik v imenu samo gorska sinica, prebivalka gorskega gozda, medtem ko je veliko pogostejši pridevnik planinski, čeprav pojavljanje večine teh vrst ni vezano na pas planin, temveč so izrazito visokogorske vrste. Planinski vrabec, planinska pevka in planinska kavka so popolnoma visokogorske

Planinski vrabec
Foto: Gaber Mihelič

gnezdilke, planinski orel in planinski hudournik pa živi tako v visokogorju kot v nekaterih drugih okoljih. Poleg vseh, ki jim že ime nakazuje navezanost na gorski svet, pa v visokogorju nikakor ne moremo mimo belke, skalnega plezalčka in vriskarice. V teh krajih lahko poleg teh specialistov alpskega sveta najdemo tudi nekaj vrst, ki so razen po visokogorju razširjene tudi po nižinah. To so na primer kupčar, krokar, šmarnica in postovka. Prav vse naštetje lahko v času gnezdenja opazujemo na naših dvatisočakih, kljub temu pa gnezdiijo tudi ali predvsem po nižinah.

Značilno za vse vrste, ki gnezdiijo visoko v Alpah, je, da morajo začeti gnezditii že v času, ko je večji del krajine še prekrit z debelo snežno odejo. Nekateri zasejejo teritorije v maju, ko lahko visokogorje še na debelo pokriva sneg. Razlog, da preživijo na teh mestih, so številne žuželke in pajki, ki jih prinese veter iz toplejših dolin in končajo na snegu visokogorja. Tam so lahko opazni in prav vse manjše vrste, ki so takrat prisotne na teh območjih, se hranijo z njimi. Tako opazujete planinskega vrabca in planinsko pevko, kako skakljata po snegu in vztrajno nabirata žuželke, pri podobnem početju pa lahko praktično ves dan opazujete tudi šmarnico in kupčarja.

Planinski vrabec – vrsta snežišč

Zanimivo je, da se planinski vrabec ne hrani na snežiščih samo takrat, ko kopnih predelov ni na voljo, ampak je močno vezan na snežišča tudi pozneje v gnezditvi, saj na njih najlaže najde hrano. Tako jih

opazujemo po snežiščih v okolici gnezd, kako nabirajo hrano za mladiče, ki je izključno živalskega izvora. S taljenjem snega se razdalje, od koder prinašajo hrano v gnezdo, hitro povečujejo. V tem času sistematično, peš preiskujejo snežišča in z njih pobirajo insekte. Gnezdiijo v špranjah in luknjah strmega skalovja in njihova gnezdišča so pogosto tradicionalna. Radi gnezdiijo v manjših skupinah, njihova porazdelitev pa je redka in pogosto gručasta – glede na ugodne prehranjevalne razmere. Te pridejo do izraza tudi, ko skopni sneg, in vrabci lahko nabirajo hrano na zares prilegem visokogorskem rastlinju. Zato je to ena izmed vrst, katere celotna populacija gnezdi izredno visoko, praktično nad 2000 metri, še najbolj običajno gnezda opazimo še veliko više, v pasu med 2300 in 2500 metri. Pozneje, jeseni in pozimi, se vrsta prehranjuje predvsem s semeni, zato se pojavlja v zelo različnih predelih visokogorja. Najmanj je znanega o pojavljanju planinskega vrabca pozimi, saj ostaja zvest visokogorju, opazovanje pa je pogosto povezano s kraji, kjer se v zimskem času pojavlja tudi človek, to so visokogorska smučišča ali odprte planinske kočice.

Vriskarica – vrsta visokogorskih trat

Vriskarica je verjetno najbolj opazna ptica našega visokogorja, saj njena pesem odmeva domala po vseh visokogorskih tratih. Ker je glas prodoren in močan, imamo občutek, da nas v času gnezditve spremlja povsod, do koder seže travnato rastlinstvo. Tudi ta vrsta hrano pogosto išče na snežiščih, za razliko od

Vriskarica
Foto: Iztok Škornik

Zgoraj: Planinska pevka Foto: Alen Ploj, spodaj: Skalni plezalček Foto: Ruj Mihelič

vrabca pa ji ustrezajo tudi močno porasla visokogorska travišča. Tu splete gnezdo na tleh in že na daleč lahko slišimo njeno svarilno oglašanje. Vrsta je v našem visokogorju prisotna samo v času gnezdenja in poleti, sicer pa gre za selivko, ki jo bomo pozimi lahko videli v dolinah in južnejših krajih, pogosto v bližini različnih vodnih habitatov.

Planinska pevka – vrsta visokogorskih skalovij

Planinska pevka je močno vezana na prisotnost skalovij, kar se še posebej kaže v nižjih legah njene razširjenosti, tik nad gozdno mejo. Tu jo bomo vedno našli na predelih s skalnimi stenami, obdanimi s travišči. Vrsto bomo seveda našli tudi na močno skalovitih travnatih pobočjih v višjih legah, najraje pa ima mozaik prepadnih skalnih sten in alpskih trat. Znana je po svojem melodičnem petju in oglašanju, po čemer je dobila tudi ime. Gnezdi podobno kot planinski vrabec, v skalnih razpokah, le da njena gnezda navadno niso tako globoko v skali kot pri vrabcu. Tudi ta vrsta je selivka, zato jo bomo v visokogorju srečali samo v toplejšem delu leta; prezimuje pa relativno blizu, na toplih obronkih Dinaridov in Kraškega roba, kjer jo lahko prav tako v močno skalnatem habitatu opazujemo čez zimo.

Skalni plezalček – večni plezalec

Skalni plezalček je gnezdilca tako visokih skalnih sten v dolinah kot v visokogorju, njegovo pojavljanje pa je

v času gnezditve pri nas vedno vezano na alpski svet. To je vrsta, ki celo življenje preživi v vertikalnih skalnih sten. Za gnezditve izbira tople, ponekod vlažne stene, saj lahko v njih najde več hrane, različnih žuželk in pajkov. Prav pojavljanje vode v bližini je verjetno glavni omejujoč dejavnik, da ga kot gnezdilca ne najdemo v nekaterih velikih ostenjih naših gor. Takoj po gnezditvi pa lahko skalne plezalčke opazujemo tudi na naših najvišjih vrhovih. Vrsta je zelo prilagojena na plezanje po skalah, in razen v zraku te ptice ni moč videti drugje kot na skali. Med plezanjem značilno utripa s svojimi živo rdečimi perutmi, ki pridejo do izraza tudi, kadar se spreleti iz ene skalne stene v drugo. Zaradi nedostopnosti življenjskega okolja v času gnezditve je skalne plezalčke še najlažje opazovati na prezimovanju v Mediteranu, ko iščejo hrano po toplih skalnih primorja. Zanimivo je, da lahko v času selitve skalnega plezalčka za kratek čas srečamo tudi po vaseh ali mestih, ko na večjih kamnitih stavbah, podobno kot v skalni steni, stika za hrano.

Planinska kavka – najbolj igriva med visokogorskimi pticami

Tudi planinska kavka je čisto prava gnezdilca našega visokogorja, saj gnezdi visoko nad gozdno mejo. Njena gnezdišča so globoke, nedostopne špranje ali jame v strmih skalnih stenah in ta vrsta v njih pogosto gnezdi skoraj v popolni temi. Prehranjuje se po gorskih tratih, kjer stika za zelo raznovrstno

*Planinska kavka
Foto: Ruj Mihelič*

Planinski orel
Foto: Oton Naglost

hrano. Je močno prilagodljiva na pojavljanje človeka in se je navadila na vire hrane, ki so povezani z njim. Tako jo lahko opazujemo okrog večine visokogorskih koč, njena klasična prezimovališča pa so na primer Mojstrana, Kranjska gora in Bovec. Čeprav prezimuje po alpskih dolinah, pa na nekaterih območjih lahko vztraja v visokogorju zaradi prisotnosti človeka. Znana prezimovališča so na primer Vogel, Kanin in Kredarica. To je vrsta, ki jo lahko tudi pozimi opazujemo na vrhu Triglava, ampak samo takrat, ko so na njem ljudje. Vrsta namreč zelo dobro opazuje planince, njihovo približevanje ljudem je vedno vezano na mesta, kjer se ljudje ustavljajo in kjer glede na izkušnje lahko računa, da bo našla hrano. V odsotnosti človeka pa kavke sistematično preiskujejo goličave, na katerih se hranijo. Kavke so tudi mojstrice letenja in verjetno je ravno pri tej ptici najlažje opaziti, da ne leta samo zaradi potrebe, ampak v zraku lahko zganja različne vragolije, s katerimi se stalno uči večšin letenja, ki jih potrebuje za uspešno preživetje v Alpah.

Planinski orel – bliskoviti lovec visokogorja

Planinski orel je verjetno največkrat opevan alpski ptič in svoj visokogorski sloves je pridobil povsem zasluženo. Čeprav gnezdi navadno v pasu pod gozdno mejo, je to vrsta, ki jo bomo opazovali med kroženjem visoko nad vrhovi. V jutranjih in večernih urah pogosto lovi v hitrih in urnih preletih tik ob tleh, v toplejših delih dneva pa se s

pomočjo termike pogosto dvigne visoko v nebo. Izjemno oster vid mu omogoča pregledovanje golič planjav z ogromnih razdalj. Večino plena planinski orel nalovi nad gozdno mejo, niže ležeča gnezda pa omogočajo, da lahko vanje prinaša tudi težji plen. Gnezda so navadno v velikem, nedostopnem skalovju, s previsom zaščitenem pred dežjem in snegom. Gnezda, ki so dobro nameščena v primernih loviščih, orli uporabljajo več generacij zapovrstjo, zato poznamo več gnezd, ki so jih prvič opisali že pred več kot stotimi leti. Nekaj planinskih orlov potrebuje za življenje velik teritorij, ki ga brani pred vsiljivci. Tako bomo ob gnezdih, ki so v naših Alpah navadno med seboj odmaknjena slabih deset kilometrov, v času gnezdenja lahko opazovali samo odrasel par. Tega lahko določimo po obarvanosti, saj imajo mladi osebkovi značilne bele lise v perutih in repu. Z menjavo perja pozneje te bele lise sivijo, zato so odrasli orli značilno temno rjavi in sivi.

Planinski orel je kljub svoji velikosti izredno spreten lovec, predvsem v zimskem času pa se zelo pogosto hrani tudi z mrhovino. Loviti zna tako ptice kot sesalce ali plazilce, zato je njegov plen zelo raznolik. Med pticami prednjačijo koconoge kure, med sesalci pa planinski zajec in svizec. Ravno zaradi plenjenja je pri vrsti izrazit spolni dimorfizem. Samice so precej večje od samcev. V prvem delu gnezditve večino plena prinaša samec, pozneje, ko mladič zraste, pa zadostno količino zagotovi predvsem

samica. To naredi laže tudi zato, ker lahko lovi večji plen. Še največja omejitev pri prinašanju plena v gnezdo je mesto gnezda, ki je ravno zaradi tega pogosto postavljeno v nižjih predelih teritorija. Plinarski orel živi na zelo raznovrstnih predelih visokogorja, saj je območje, ki ga obvladuje en par, ogromno. Delček nezarisanih mej med teritoriji pa lahko razberemo, če poznamo pomen valujočega leta, s katerim jasno označuje meje svojega ozemlja.

Beloglavi jastreb – vztrajni jadralec

Beloglavi jastreb je zagotovo najboljši jadralec v naših Alpah. Kot za šalo osebkovi iz Kvarnerja preletijo naše Alpe in v enem samem dnevu dosežejo Bavarske Alpe. Šele telemetrično spremljanje posameznih ptic nam je razkrilo, da tovrstni dolgi preleti niso tako redki. Beloglavi jastrebi namreč s svojimi preleti vsakodnevno preiskujejo ogromne površine, kar jim omogoča preživetje. Hranijo se samo z mrhovino, ki pa je dandanes postala v naravi zelo redka. Poleg pomanjkanja hrane pa beloglavega jastreba pesti tudi zastrupljanje s svincem, saj so izredno majhne zaužite količine zanj lahko že smrtno. Največji vir zastrupljenja s svincem so ostanki nabojev v zastreljenih živalih, ki jih beloglavi jastreb zaradi svojih odličnih čutil zelo uspešno najde. Pri tem igra najpomembnejšo vlogo izjemen vid, opazovanje osebkov med seboj pa lahko povzroči, da

se na posamezni poginuli živali zberejo ptice iz širše okolice.

Najbližja gnezdišča beloglavih jastrebov so v Kvarnerju in Karnijskih Alpah, zato so srečanja s to vrsto pogosta predvsem na območjih, ki so bližja tem krajem. Če se hočemo beloglavih jastrebov v miru nagledati, je najbolje, da se na topel poletni dan odpravimo na Breginjski Stol, Polovnik ali v Krnsko skupino. Tam lahko opazujemo skupine po več osebkov, in ravno to, da je v zraku večja skupina ptic, je eden od znakov, po katerem lahko na hitro sklepamo, da gre za beloglavega jastreba. Podobno velikost dosega v naših gorah samo še plinarski orel, ki pa ga največkrat lahko opazujemo le posamič ali v paru, medtem ko sta brkati ser in rjavi jastreb, ki edina dosežeta še večji razpon peruti kot beloglavi jastreb, v naših gorah prisotna izredno redko. Beloglavega jastreba bomo v letu najhitreje prepoznali po velikosti, med rame potegnjeni svetli glavi z velim ovratnikom, svetlo rjavi barvi rovnega in črni barvi dolgega letalnega perja. Med jadranjem ima dobro vidne "prste" v razpetih perutih, kakor pravimo dolgim letalnim peresom, ki kakor razprta dlan zaključujejo perut, učinkovitost njihovega jadriranja pa se najlepše pokaže, kadar imamo možnost opazovati te ptice dlje časa. Tudi v večurnih opazovanjih se zgodi, da ne opazimo niti enega zamaha s perutmi. ●

*Beloglavi jastreb
Foto: Oton Naglost*

Tomaž Mihelič

Koconoge kure v naših gorah

Belka in ostale vrste

Ena najmarkantnejših vrst in edina, ki zares vztraja v visokogorju prav vse leto, je belka. Povsem napačno predstavo o njej, ki resda spada med kure bi dobili, če bi sklepali po domačih kokoših.

S svojimi prilagoditvami na življenje v mrazu, sposobnostjo letenja, skrivanja, z repertoarjem oglašanja in čuječnostjo namreč po vsem prekaša dvoriščno perjad. In če bi ekstremne lastnosti celotne skupine ptic koconogih kur, ki so izjemno prilagojene na življenje v mrzlem podnebju, hoteli ponazoriti z najbolj tipičnim predstavnikom družine, lahko izberemo prav belko.

Belka je edina vrsta pri nas, ki prav celo leto vztraja na višini okrog 2000 metrov in se tudi v najhujših zimah ne pomakne niže. Na življenje v krajini popolnoma brez kritja je odlično prilagojena s svojo edinstveno obarvanostjo, ki je ne bomo našli pri nobeni drugi ptici pri nas. Poleti jo varuje kombinacija sivega in rjavega grahastega perja, ki jo dobro prikriva tako na skalovju kot na traviščih. Pozimi pa postane snežno bela, kar ji uspe s pomočjo tretje, jesenske golitve. V dobrih dveh mesecih se uspejo belke prebarvati v povsem bele ptice, ki postanejo na obsežnih zasneženih planjavah praktično nevidne. To je pomembno, saj ta območja občasno obišče planinski orel, ki je pozimi edini plenilec te vrste. Ravno golitve in z njo povezana operjenost je ena glavnih prilagoditev, s katero se je belki uspelo prilagoditi na ekstremne razmere severa in visokogorja. Spremeni pa se ne samo barva. Z močnejšim perjem na nogah se površina stopal izjemno poveča, kar posledično pomeni lažjo hojo po snegu. Primerjalno enaka površina stopala pri belki nosi dvakrat manjšo težo kot pri sorodni poljski jerebici. Tudi kremplji so pozimi pri belki veliko daljši. Belka je torej pozimi obuta v zanimivo kombinacijo krpelj in derez hkrati.

Belka se sicer goli glede na temperature okolja, kljub temu pa lahko njena barva ne sovпада z barvo okolja. To se zgodi največkrat v toplih jesenih in zimah z zapoznelim snegom. Belke so navadno popolnoma bele že sredi novembra, in ravno v primerih kopnih jesenskih mesecev se belke zatečejo na predele z belim skalovjem ali v kotanje, kjer ležita slana ali ivje. Barvna usklajenost je torej pomembnejša od dostopnosti hrane, kar nam kaže, kako pomembno je za belko prikrivanje. To kaže primer opazovanja belk na Malem Triglavu, kamor so se zatele, ko je jesenski sneg pobelil samo naše najvišje vrhove. Seveda pa je prikrivanje samo en način obrambe pred nevarnostjo. Če belka spozna, da je bila odkrita, lahko bliskovito odleti. Je zelo hitra in odlična letalka, ki brez težav preleti široke alpske doline. Še ena lastnost, ki je ne bi nikoli pripisali kuram. Ko sem letos proučeval belke na Mangartu, je eno izmed njih, ko jo je opazil planinski orel, rešil prav njen bliskoviti let in oster, strm manever ob pobočju navzgor.

Gnezditvev

Belka tudi gnezdi visoko v gorah. Njena gnezdišča so zgoščena v pasu okrog 2000 metrov, v naših krajih pa je obstala kot ledenodobni relikv, saj je po zadnji poledenitvi, ki jo je potisnila s severa v južne kraje, našla primerna, tundri podobna območja visoko v Alpah. Sicer je to vrsta, ki naseljuje severna področja tundre. V Sloveniji gnezdi v visokogorju Julijskih Alp, Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp. Njena razširjenost se v Julijskih Alpah na jugovzhodu začne na Črni prsti

in se zvezno razteza čez južne bohinjske gore in Krnsko pogorje do Hribaric in visokogorja okrog Triglava, kjer je glede na opazovanja tudi najbolj pogosta v Sloveniji. Zelo pomembna območja za belko v Julijskih Alpah so še območje Kanina in Kaninskih podov, visokogorje okrog Jalovca, kjer so bile belke opazovane na Mangartu, Bavškem Grintavcu in Mojstrovkah, ter Škrlatica. Zaradi nižjih nadmorskih višin se belka v Karavankah lokalno pojavlja le po najvišjih vrhovih. Največkrat je bila opažena na območjih Belščice s Stolom in Vajnežem ter grebena Košute, najdemo pa jo tudi na drugih visokih vrhovih, kot so Kepa, Golica, Struška in precej oddaljena Peca, ki je skrajni severovzhodni rob njene razširjenosti v Sloveniji. V Kamniško-Savinjskih Alpah se belke zvezno pojavljajo le na osrednjem delu območja z Grintovcem na zahodu in Dleskovsko planoto na vzhodu, zunaj tega območja pa smo jih zabeležili še na Storžiču in Raduhi. Omejujoč dejavnik razširjenosti belke so visokogorske goličave, kjer živi v vsem razpoložljivem habitatu,

zatorej je njeno pojavljanje predvidljivo glede na nadmorsko višino.

Belka začne s svojimi gnezditvenimi aktivnostmi že v maju, ko samci zasedejo gnezditvene teritorije. Takrat v jutrih najpogosteje slišimo njihov dobro slišen glas, ki najbolj spominja na glasno ragljo. Priprave na gnezditvev potekajo praktično celotno obdobje menjave spomladanskega perja, in ko samica junija začne polegati jajca, je popolnoma poletno prebarvana. Gnezdo je preprosta plitva jamica na tleh, lepo urejena in postлана z drobnim materialom in rjavim grahastim perjem, ki ji je odpadlo med urejanjem gnezda. Zanimivo je, da samica v primeru, da ji odpade še kakšno zapoznelo belo pero, to pero poje, da s svojo barvo ne privablja pozornosti plenilcev. Vali samo samica, samec pa je ves čas valjenja v bližini

V dobrih dveh mesecih se uspejo belke prebarvati v povsem bele ptice, ki postanejo na obsežnih zasneženih planjavah praktično nevidne.

Foto: Tomaž Mihelič

Poleti belko varuje kombinacija sivega in rjavega grahastega perja, ki jo dobro prikriva na skalovju.

Foto: Tomaž Mihelič

in s primerne vzvišene točke, kot je balvan ali višji rob terena, budno pazi na gnezdo. Namen njegovega varovanja gnezda je odganjanje nesparjenih samcev, ki iščejo samice, in usmerjanje plenilcev stran od gnezda – te skuša zavesti tako, da njihovo pozornost usmerja nase.

Obisk gora in varovanje gnezd

Obdobje gnezdenja pomembno sovпада z obiskovalci gora. Samice namreč izberejo lokacijo gnezda navadno maja, ko je v gorah zaradi snega še zelo malo ljudi. Turni smučarji so osredotočeni na območja, kjer še leži debelejša snežna odeja, območja, kjer bodo gnezdile belke, pa so prepletena s snegom in kopninami, kamor se lahko umesti gnezdo. Začetek gnezdenja se zato navadno začne popolnoma v miru, brez motenj, kar pa ima za posledico, da belke velikokrat postavijo gnezdo blizu takrat še neobljudenih markiranih poti. Samica polega jajca okrog deset dni, nato začne z valjenjem, ki traja dobre tri tedne. Mladiči se zato zvalijo vedno šele začetek julija. To pa je čas, ko so gore že zelo obljudene, in veliko belk se ravno med valjenjem sooči z veliko spremembo v okolici svojih gnezd. Belka na ljudi odreagira podobno kot na ostale plenilce, zato bomo lahko videli samca ali samico, ki nas bosta s hlinjenjem poškodovanosti (spuščena samo ena perut) skušala speljati od gnezda. Pomembno je, da se v primeru, ko konec junija ali julija opazujemo belko, ki se nemirno sprehaja okrog nas, zavedamo,

*Ena najmarkantnejših vrst in edina, ki zares vztraja v visokogorju prav vse leto.
Foto: Tomaž Mihelič*

da je lahko nekje v bližini gnezdo. Vedno je najbolje, da ta kraj čim hitreje zapustimo in tako omogočimo, da samica mirno vali naprej. Težave nastanejo predvsem tam, kjer so gnezda locirana blizu točk, na katerih se ljudje ustavljajo bodisi zaradi razgledov ali počitka.

Zaradi omenjene problematike smo se v projektu VrH Julijcev – Izboljšanje stanja vrst in habitatnih tipov v Triglavskem narodnem parku poleg drugih vsebin usmerili tudi na ozaveščanje obiskovalcev, aktivno varovanje najbolj ogroženih gnezd in vzpostavitev mirnih con za belko. To so tista za belko izjemno pomembna območja, ki bodo dolgoročno zagotavljala mirno gnezditev namesto zelo obremenjenih območij v naših Alpah. Podoben ukrep bo niže, v pasu gozdov, usmerjen na divjega petelina, ki ga za razliko od belke veliko bolj prizadenejo gozdne dejavnosti, tako gozdarske kot prostčasne.

Ko nastopi čas mladičev, je varovanje najbolj izpostavljenih gnezd lažje, saj lahko samice hitro odpeljejo mladiče na bližnja mirnejša mesta. Mladiči namreč takoj po izvalitvi sledijo materi in že po nekaj tednih lahko letijo. Belke se v tem obdobju gibljejo predvsem glede na dostopnost hrane in primerno kritje za njihovo varnost, zato veliko raje kot obsežna travnata pobočja izbirajo mozaike gorskih trat, gruča in balvanov. Veliko bolj jim ustrezajo položnejša kot strma območja, zato so zanje visokogorski podi, kot so npr. Hribarice, Kaninski podi ali Mangartsko sedlo, izjemnega pomena.

Jeseni se belke združujejo v manjše jate, v naših razmerah velike od nekaj do nekaj deset ptic, in se glede na že opisano menjavo perja pomikajo skladno s kritjem v snežnih razmerah. Ko zapade sneg in so že belo obarvane, pa stopi v ospredje iskanje hrane, ki jo belka pozimi najde predvsem na spihanih grebenih in zelo strmih pobočjih, kjer se sneg splazi. Belke lahko v tem času najdemo tudi v strmih, skoraj navpičnih ostenjih.

Use ostale koconoge kure pri nas so gorske vrste

V Slovenji živijo poleg belke še tri predstavnice koconogih kur, ki so prav vse izjemno prilagojene na življenje v mrzlem, gorskem podnebnju, zato prav vse najdemo predvsem na višjih nadmorskih višinah, na območjih, ki so po temperaturnih in posledično tudi vegetacijskih razmerah podobna območjem na skrajnem severu.

Vrste so zaradi številnih morfoloških, fizioloških in vedenjskih posebnosti, ki izvirajo v glavnem iz prilagoditev na življenje v hladnem okolju, tako različne od ostalih kur, da jih uvrščamo v svojo družino. Najočitnejši znak je seveda njihova dobra operjenost, ki pri večini vrst predstavlja kar petino telesne teže. Koconoge kure imajo za razliko od ostalih kur (*Galliformes*) operjene tudi noge (krak) in nosnice, puh za izolacijo telesa, ki ga v celem redu kur ni prav veliko, pa nadomeščajo z zelo dobro razvito puhasto

notranjo kosmačo krovnega perja in velikim puhaštim perescem. V kosmači zimskega perja vrst, ki poseljujejo najbolj mrzla območja, bomo našli celo z zrakom napolnjene prostorčke, ki ptiča dodatno toplotno izolirajo.

Koconoge kure so izjema tudi s svojim načinom prehranjevanja. Ptice v splošnem zaradi svojega hitrega metabolizma in omejitve s težo vedno iščejo energetsko zelo bogato hrano, zato ni čudno, da se po večini hranijo z živalsko hrano ali semenom. Koconoge kure pa lahko večino leta preživijo zgolj z objedanjem listov, iglic in popja, s hrano, ki je edino dostopna pozimi v njihovem okolju in ki je polna vlaknin in energetsko zelo siromašna. Razlog za to so njihova zelo dobro razvita prebavila, predvsem slepo črevo, ki je lahko do skoraj trikrat daljše kot pri sorodnih jerebicah in se v zimskem času še dodatno poveča. Bakterijska fermentacija, ki poteka v slepiču, je tudi pomemben dodaten vir toplote, ki se ustvarja v telesu.

Gozdni jereb

Zelo podoben belki je gozdni jereb, ki je prav tako predstavnik družine koconogih kur golobje velikosti. Za razliko od belke živi v pasu gozdov, predvsem v višjih legah, in je prav tako mojster prikrivanja. Zaradi tega je neredko na seznamu neopaženih ptic prenekaterega ornitologa. Ker živi v gozdu, je lahko

obarvan celo leto enako, in ta habitat mu omogoča, da lahko prav vse leto preživi na zelo majhnem, komaj nekaj sto metrov obsegajočem prostoru. To mu omogoča tudi dobro prikrivanje, saj svoje območje odlično pozna. Če bomo hodili po poti, bomo morda stopili samo kak korak od njega, pa se ne bo splasil. Zanašal se bo na svojo varovalno barvo in na izkušnje, da nas bo pot peljala mimo. Zanimivo je, da so ubežne razdalje, pri katerih gozdni jereb odleti, večje, kadar ljudje hodijo po brezpotju.

Gozdni jereb je podobno kot belka monogamen, parčki pa so v gnezditvenem obdobju, v primeru ustreznega habitata, lahko dokaj enakomerno razporejeni po območju. Pri jerebu je monogamnost najočitnejša, saj parčki ostanejo skupaj vse leto. Pri belkah pa se vez po navadi čez zimo razdre in se spomladi ponovno vzpostavi, vendar ne nujno v isti kombinaciji. In ker se samčkom ni treba šopiriti na rastiščih, kot je to pri ruševcu in divjem petelinu, so seveda tako kot samicke odeti v varovalne barve. Vrsto bomo ravno zaradi njenega skritega načina življenja veliko večkrat slišali kot videli. Pri določanju pa ne imejmo predsodkov. Gozdni jereb je namreč velik posebnost tudi po oglašanju, saj je njegov glas tanek pisk, ki nas veliko prej kot na kuro spominja na majhno ptico pevko. Zanimivo je tudi to, da so srečanja z njo najredkejša, čeprav je najbolj razširjena koconoga kura v Sloveniji. Zagotovo je pomemben

Gozdni jereb

Foto: Tomaž Mihelič

Divji petelin
Foto: Tomaž Mihelič

razlog za prikrito življenje gozdnega jereba dejstvo, da so prav vse te vrste močno podvržene spremembam, ki nastajajo zaradi segrevanja ozračja; to so vrste, ki so prilagojene na življenje v mrzlih krajih, kjer so edino lahko uspešne.

Divji petelin

Divji petelin je največji predstavnik koconogih kur. Zaradi poligamnega načina življenja pride do parjenja med samci in samicami samo na rastiščih, kjer se samci potegujejo za kar najvišji položaj. Zaradi tega ima vrsta močno razvit spolni dimorfizem. Samci so veliki, temnih barv, z močno poudarjenimi znaki, ki izkazujejo njihovo vitalnost, samice, ki morajo potem same skrbeti za valjenje in vodenje mladičev, pa manjše, rjavo grahasto varovalne barve. Določitev samice je zato občutno težavnejša. Rjavo, grahasto ptico lahko hitro zamenjamo z ruševko. Primerjalno je samica divjega petelina večja (velikost domače kokoši), ima bolj zaokrožen rep, manj beline v perutih in več oranžne barve v repu in na prsih. Razširjenost obeh vrst se lahko pri nas predvsem v jesenskem času delno prekriva.

Divji petelin je najštevilčnejši v alpskih gozdovih med 1000 in 1500 metri nadmorske višine, kjer med redkimi planšarijami najdemo zares stare gozdove. Najbolj mu ustrezajo odrasli mešani ali iglasti gozdovi, ki so ponekod dovolj presvetljeni za uspevanje jagodičja, predvsem borovnic, brusnic in malin, zato je razumljivo, da jih največ živi na Koroškem (okolica Smrekovca, Pece in Olševe) in Gorenjskem (Pokljuka z bohinjskimi planinami, Jelovica). Povsod seveda v višjih legah.

Divji petelin je zelo tiha vrsta. Njegovo oglašanje je vezano predvsem na čas parjenja, a ga tudi v mirnem vremenu ne bomo slišali dlje kot dvesto metrov. Ima pa vrsta razpon glasu tudi v nam neslišnem območju nizkih frekvenc (infrazvok). Ta zvok se po prostoru zelo dobro širi in z njegovo pomočjo verjetno divji petelini komunicirajo na bistveno daljše razdalje, kot si predstavljamo. Je tudi nelogično, da bi bila vrsta, ki se v času parjenja zbira na rastiščih, na katera gravitirajo osebki iz nekaj kilometrskega pasu, tako tiha. Celoten potek parjenja in vzreje mladičev je zelo podoben tudi pri ruševcu, zato si ga bomo ogledali kar pri njem.

Rušavec

Če za vse gozdne kure velja, da živijo zelo prikrito življenje, je rušavec v času parjenja zaradi svojega poligamnega načina parjenja in pa zaradi izredno dobro slišnega oglašanja veliko opaznejši. Na rastiščih se aprila začenjajo zbirati samci in s svojim oglašanjem privabljajo druge samce in kokoši. V tem času bomo z gozdne meje pogosto slišali gruljenje. Če bo na rastišču veliko samcev (redko jih je več kot deset), si bodo merili moči v mnogih pretepih. Znak agresije in teritorialnosti na rastišču je tudi samčevo pihanje. Gre za močan in oster zvok, katerega jakost pa zelo hitro pojenja, tako da ga slišimo samo na nekaj sto metrov. V nasprotju se nežen, nizek zvok gruljenja sliši na izjemno razdalje, tako da ga v izrednih razmerah slišimo do več kilometrov daleč. Največja zanimivost pa je, da nas bo v bližini ruševca od jakosti pihanja kar streslo, gruljenje pa bomo komaj slišali. Če povežemo fizikalne zakonitosti zvoka z njegovim namenom, se nam razrije izjemna dovršenost komunikacije. Gruljenje, ki je namenjeno "osvajanju" kokošk, se sliši izjemno daleč in je od blizu še nežnejše, nasprotno pa je pihanje, ki razburi samčke, zelo agresivno, a ga je

moč slišati samo na blizu. Osnovni moto komunikacije petelinčkov je torej čim več samičk in čim manj tekmecev.

Na rastišču se samci porazdelijo po svoji moči. Najmočnejši petelin je vedno v središču rastišča, in ta bo v maju oplodil tudi večino kokošk. Gene v naslednjo generacijo prenaša torej najmočnejši, najvitalnejši osebek. Po oploditvi se vez med samci in samicami za eno leto prekine. Za samce se s pozno pomladjo konča obdobje socialnega življenja, samice pa začnejo z valjenjem. Ko so mladiči izvaljeni, pa se začne za vse koconoge kure zelo podobno življenje, saj samice same vodijo mladiče po ugodnem, mirnem habitatu s primerno dostopno hrano.

Svet visokogorskih ptic je izjemno pester, raznolik in izjemen – zaradi nešteti prilagoditev, ki so jih razvile vrste, da lahko kljubujejo okolju gora. Prispevek razkriva le majhen delček teh zanimivosti, največ pa se boste o visokogorskih pticah naučili, če se boste odpravili k njim. Če boste znali samo nekoliko upočasniti korak in prisluhniti njihovem petju, vam zagotavljam, da se vam bodo gore pokazale še v lepši luči, kot ste jih poznali do zdaj. ○

Rušavec

Foto: Tomaž Mihelič

Mire Steinbuch

Ljubezen, gore, prijateljstvo

Pogovor z Milanom Romihom

Pozornost so mi vzbudile njegove živahne oči s pogledom, ki je vajen zreti v prostranstva, kjer se daleč na obzorju v nebo rišejo silhuete vrhov. Iz njih sijeta radovednost in želja po svobodi.

Milan Romih
na Kala Pattharju,
5644 m, Nepal
Arhiv Milana Romiha

Milan Romih (rojen 1960) je bil do zdaj desetkrat v Himalaji in osemkrat v Andih. Stal je na treh osemtisočakih – Lotseju, 8516 m, Čo Oju, 8188 m in Šiša Pangmi – centralni vrh, 8013 m; na Manasluju je s tabora 2, 6900 m, smučal v bazo na 4600 m. V južni steni Aconcague, 6960 m, ima tri prvenstvene smeri in eno, Mescalito, v severni steni Huandoya, 6395 m. Stal je na 34 šesttisočakih. Z Matjažem Pečovnikom sta v štirinajstih urah preplezala Eiger; z Janezom Sabolekom – Sabljo pa v uri in petih minutah Klin v Paklenici. Ko se je zaradi študija geografije preselil v Ljubljano, se je med ljubljanskimi alpinisti počutil precej bolje kot na predavanjih, zato je študij zamenjal za plezanje. Uporabil je svoje alpinistično znanje in ustanovil podjetje za višinska dela, kot gorski vodnik z mednarodno licenco pa skupaj z Acom Pepevnikom in Danijem Tičem vodniško agencijo Alpguide.

Menda ste bili stari šestnajst let, ko ste namenoma zašli v družbo alpinistov. Kaj vas je tako motiviralo?

Pravzaprav sem najprej spoznal primerno družbo. Med tistimi fanti sem se dobro počutil. Sprva so me samo včasih vzeli s seboj v hribe. Zelo so mi bili všeč, zato smo začeli vedno pogosteje skupaj zahajati tja gor. Tako da so me oni pripeljali v gore.

Kakšna so bila vaša učna alpinistična leta?

Najzgodnejše začetke v planinskem krožku bom izpustil, da ne bom predolgo razpredal. Po osnovni šoli sva bila s prijateljem z alpinističnim odsekom na Kamniškem sedlu, a nama starejši niso dovolili iti plezat. Počkala sva, da so odšli v stene, nato sva jo ucvrla v Šišo Brane. Mislila sva, da se bova vrnila pred njimi. Žal se nisva. Zaskrbljeni so naju iskali, midva pa sva jih čakala v koči. Nisva se zavedala, kako nevarno bi lahko bilo najino plezanje. Prepoved je trajala nekaj let.

Kot pripravnik sem začel plezati z Marjanom Frešerjem, Danijem Tičem in Matjažem Pečovnikom. Na našem odseku smo sestavljali nekakšno celico; ogromno smo bili skupaj, tako v hribih kot doma, saj smo bili sosedje. Odkrivali smo vedno težje smeri, brez učitelja, ki bi nas usmerjal. Potem sem spoznal Aca Pepevnika in Francija Čanžka. Franci je naju z Acom skupaj pod svoje okrilje in naju o hribih ogromno naučil.

Veliko časa sem preživel v gorah, tam sem spoznal Sa-
bljo, Slavca,¹ Nejca² in obzorja so se razširila. V tistih
letih je na naš odsek³ prišel tudi Franček Knez in za-
čeli smo plezati s polno paro. Leta 1982 smo odšli na
prvo odpravo v Južno Ameriko, čez dve leti v Hima-
lajo, nato so se stene kar vrstile.

**Davno tega dvema alpinistoma na vrh Male Rin-
ke niste prinesli ledeno hladnega piva, zato ste bili
tepeni. Si predstavljate, kaj bi bilo, če bi se to zgo-
dilo danes?**

Takrat so bili odnosi med alpinisti in tečajniki oziroma
pripravniki bolj formalni. Alpinista se je dosti bolj spo-
štovalo, kot se ga dandanes. Ampak jaz s tem nisem
imel težav; tako je bilo, v to smo se vdali. Čeprav ni šlo
za pravi tepež. Ti fantje, alpinisti, so si vedno nekaj iz-
mislili, da so nas s štrikom po zadnji plati. V tem kon-
kretnem primeru me nista hotela vzeti s seboj v steno,
v Igličevo smer v Mali Rinki. Jaz sem bil prej že dvakrat
ali trikrat na Mali Rinki, toda onadva sta rekla, da sem
zdaj prvič, in dodala, da pivo ni najprimernejše tem-
perature, ker je pretoplo, in me nekajkrat z vrvjo ople-
tla po *tazadnji*. Mlajši smo to jemali kot nekaj običaj,
hkrati pa so starejši vedno poudarjali, da je to za sre-
čo, češ da jo bomo kasneje še zelo potrebovali. (*Smeh*)
**V svojem knjižnem prvencu *Takrat me poča-
kaj, sonce* ste zapisali, da ti gore brez prijateljstva
ne dajo tistega najlepšega in najtoplejšega, kar se
skriva v njih. Zaupanje je del prijateljstva, tvega-
nje del plezanja. Kako daleč ste pripravljeni iti pri
tveganju na podlagi zaupanja (oziroma kdaj iraci-
onalno nadvlada razumno tveganje)?**

V hribe sem vedno zahajal z res pravimi prijatelji.
Drug drugega smo poznali *v nulo*, podobno smo raz-
mišljali. Ko greš v steno, ti je s takim človekom veliko
laže, imaš večje zaupanje vase, hkrati pa tudi v prijate-
lja, ki je navezan na drugem koncu vrvi. Z njim se je
laže podati v steno kot z nekim naključnim plezalcem.
Čeprav je smer morda težka, se ti zdi lažja, laže jo zmo-
reš. Toplina, ki ti jo vrača prijatelj, je poseben dodatek.
Saj ni treba iti samo plezat; tudi če grem sam, sedim v
travi in občudujem npr. Severno triglavsko steno, Oj-
strico, te lepe gore in stene, obujam spomine in delam
načrte; mi je pa lepše, če sem z nekom, ki ga imam rad,
kot da sem sam. Saj je včasih dobro, da si sam – lahko
se poglobiš vase, premišljuješ o različnih stvareh, a ve-
činoma mi je prijetnejše, ko sem tam s prijatelji.

***Takrat me počakaj, sonce* je knjiga, ki je ob izi-
du poleg Zaplotnikove *Poti* in še nekaj drugih zelo
odstopala od ostalih gorniških besedil v našem
prostoru. Kako to, da ste se odločili za tako samo-
svoj slog pisanja?**

Ne vem..., ko sem začel pisati, sem pač pisal. Opisal
sem, kar sem čutil, doživel, kar se mi je dogajalo, vse
tiste lepe spomine, razne odprave ..., slog se je pojavil
kar sam od sebe, nisem ga naštudiral.

**V knjigi ste Nejcu Zaplotniku v spomin občuteno
napisali kratko in ganljivo pesem. Ste zaradi smr-
ti prijatelja kdaj poglobljeno razmišljali o smislu
plezanja?**

Ja, ... vsak odhod človeka, ki ti je blizu, je težak in te
prizadene. Če se to zgodi prijatelju, s katerim sta bila
veliko skupaj, ki si ga cenil in sta se imela rada, je še to-
liko težje. Kako bi rekel ..., seveda začneš razmišljati o
tem. Ko se to zgodi, se ti v hipu spremeni življenje, vse
se ti podre, postavljen si v drugo situacijo. Ob vsem
tem se sprašuješ, ali je res smiselno, kar počneš.
Ob rojstvu ti je marsikaj dano, obenem pa se sam odlo-
čaš, kako se boš znašel na tej poti skozi življenje. Hkra-
ti z rojstvom nam je dan tudi konec. Samo od tebe je
odvisno, kaj boš dosegel do tega neizbežnega konca,

*Z leve proti desni
Slavko Svetičič, Marjan
Frešer, Milan Romih
med dostopom pod
Anapurna, 8091 m,
leta 1990
Foto: Darko Berljak*

kakšna oseba boš in kaj boš pustil za seboj. Če je kaj,
so gore tiste, kjer lahko marsikaj odkriješ o sebi in dru-
gih, dobiš drug pogled na življenje, ki nam ga današnja
družba dobesedno vsiljuje. Morda je tu tudi delček
usode, čeprav se ta pot lahko (pre)kmalu konča. Če si
jo polno živel, bi še enkrat počel isto, ne glede na vse.
Mislim, da je bolje, če si v življenju pogumen in hočeš
nekaj doseči, kot da si doma zapečkar, iz dneva v dan
se ti nič ne dogaja, življenje gre mimo tebe in ga ne iz-
koristiš, kot bi ga lahko. Vsa ta vprašanja je težko razlo-
žiti nekemu laiku, ki tega ni sam poskusil ali doživel.
Veliko dobrih prijateljev je že šlo. To te zatolče. Ko od-
idejo, gre delček tebe z njimi, velik del njih pa ostane v
tebi. Seveda je to katastrofa, vendar je bilo njihovo ži-
vljenje polno, lahko rečemo za deset življenj normal-
nega smrtnika, ki jih niti približno ne bo nikoli poti-
pal. Ali pa je vse delček usode, zapisane že na začetku,
ki jo lahko le malo korigiraš s svojimi dejanji.

**Med branjem vaše knjige sem dobil občutek, da
vas nevarne, težke situacije skoraj bolj navdihnejo
k poetičnemu pisanju oz. nepričakovanim prispod-
bam kot običajne. Se motim?**

Dejstvo je, da se ti nevarne situacije globoko zareže-
jo v dušo, ostanejo v spominu, o njih je težko pisati.

¹ Slavko Svetičič.

² Nejc Zaplotnik.

³ AO Impol Slovenska Bistrica.

Milan Romih
med vzponom na
Chacraraju, 6108 m,
Cordillera Blanca, Peru
Arhiv Milana Romiha

Včasih jih skušaš malo omiliti, da ne bi bile videti tako nevarne, in tu se porajajo nevsakdanje besedne zveze. Dosti lažje je opisati lepe stvari; pri nevarnih moraš nekatere izraze zaobiti, pojavijo se metafore, s katerimi skušaš nevarno ali grdo malo ublažiti.

Zunanji, med seboj nepovezani dražljaji učinkujejo na vas impresivno, vsak od njih vam vzbudi določen odziv, zapišete jih kot kolaž trenutnih vtisov, ki jih doživljate med hojo po nepalski pokrajini. Se domisleki porajajo sproti ali pozneje, med premišljevanjem o prehojeni poti ali končanem plezanju?

Največ misli, domislekov se mi utrne na kraju samem ali ob dogodku. Seveda o tem tudi razmišljam in se mi morda pozneje porodi kaka ideja. Primer: nikoli ne bom pozabil, kako je bilo, ko sem bil prvič v Katmanduju. Prej sem bil v Južni Ameriki, kjer ni takega kontrasta v načinu življenja v primerjavi z Evropo. Npr. ko prideš v Limo, je še vedno precej podobno kot pri nas, tudi Huaraz je bil že leta 1982 dokaj urejeno mesto. Ko smo prišli v Katmandu, kaj takega niti približno nisem pričakoval: najprej direndaj na letališču, vsi te oblegajo in hočejo nekaj od tebe. Ko smo se v mestu peljali mimo kraljeve palače proti Tamelu, je bilo vse umazano, polno smeti, na pol podrte hiše, turobno, ker je rahlo deževalo. Pa kam smo zdaj prišli, sem si mislil. Celo v Tamelu, ki je eden najbolj urejenih predelov Katmanduja, sem videl slamnate strehe. Rabiš vsaj dva dni, da to podoživiš, prespiš, potem te pograbijo nepalska pravljičarja in ostaneš njen do konca. Torej, večinoma so najbolj udarne prve misli ob prvem stiku, potem v tebi tli. Morda se ob pisanju še česa domišliš. Nekaj časa sem pisal dnevnik, potem sem nehal.

Mislite, da je pot pomembnejša od cilja?

(*Pomolči.*) Vsekakor je pot pomembnejša od cilja. O tem nas je Nejc s svojimi dejanji, svojo osebnostjo in knjigo že zdavnaj prepričal. Navdihnil je cele generacije in jih še bo. Če se ozrem po svoji poti, vidim, da je imel prav. Cilji so samo neki otočki, čeri, zalivi na naši reki, ki nas pelje naprej. Če imaš samo en cilj, ne prideš daleč. Nekaj te mora voditi do končnega cilja.

Je nepreplezana smer ali nedosežen vrh za vas neuspeh, poraz ali dobra šola za naprej?

Navedel bom konkreten primer. Ko smo bili leta 1984 prvič v Himalaji, smo si izbrali kar drzen cilj, južno steno Čo Oja. Zbrali smo se Franček, Marjan, Dani, Matjaž in jaz. V baznem taboru sta ostala samo kuhar in njegov pomočnik, šerp nismo imeli. Stena je bila ogromna. Vse smo naredili, kot je bilo treba. Dosegli smo 7800 metrov, za nami so ostala vsa zahtevna mesta; vse, kar je bilo težkega, smo preplezali. Ko premišljujem o tem – mogoče je tako moralo biti. Na zadnjem bivaku je Marjan močno pomrznil, zato so se Marjan, Franček in Dani odločili, da gredo nazaj. Njihov prvotni cilj je bil prečenje vrha, sestop na tibetansko stran in preko sedla Lo La nazaj v bazo. Kot smo pozneje videli, je bila to čista utopija. Nič nismo vedeli o terenu, v slabem vremenu tam čez ne bi prišli. Za nas to ni bil neuspeh. Potrudili smo se po svojih

najboljših močeh. Potem sem bil še nekajkrat v Himalaji, Čo Oju je bil spodbuda za naprej.

Seveda želiš priti na vrh, preplezati steno, toda vsi smo se veselili, da bomo dva do tri mesece skupaj s prijatelji, v novi deželi, pod novo steno, preplezana smer ali doseženi vrh je dodaten sladkorček. Vsaka odprava ti da nekaj novega. Neuspeh – ni šlo za ljubezen do enega vrha, vrhov je bilo veliko, so se kar pojavljali. Nismo bili ekstremno podvrženi enemu vrhu. Če nismo bili na njem, nas to ni preveč prizadelo, šli smo naprej. Vsak zase je vedel, da je dal vse od sebe, gledali smo tudi na to, da nismo šli preko črte – bolje, da pridemo vsi nazaj. Neuspeh ..., mogoče smo bili nekaj dni potruti; potem prespiš, želja po raziskovanju ostane ..., ne bom ponavljal Nejčevih besed.

Kaj lahko danes porečete o šestmesečni turneji po andskih šesttisočakih⁴ 1985/86?

Lahko rečem, da je to nekaj najlepšega, kar se mi je v življenju zgodilo. Ko gledam nazaj, je bila ena sama fantazija, kako se nama je z Danijem vse odvijalo. Denarja nisva imela veliko, zato sva se vkrcala na ladjo. Vožnja je bila zastoj, ker sva se zmenila, da jo bova odslužila z delom, vendar nama nato ni bilo treba delati. Ko sva stopila na južnoameriška tla, sva imela oba skupaj dva tisoč dolarjev za sedem mesecev. V Mendozii sva se spoprijateljila s Slovenci, pri katerih sva lahko spala, a tudi drugače so nama pomagali. Stkala so se prijateljstva, spoznala sva špansko družino, ki nama je povedala, kje živijo njihovi prijatelji v Čilu; le-ti so nama dali stik za naprej, in tako se je verižilo dalje. Bila je nora pustolovščina, ki je po mojem danes že finančno in časovno težko izvedljiva. Sicer si moral tudi takrat nekaj žrtvovati, vendar je bilo za naju pomembno, da sva šla v hribe, ne pa študij, dekleta ..., vse je šlo mimo, glavno, da sva bila v gorah. Ko sem pozneje mlajše prijatelje spodbujal pojdite, pojdite, so odgovarjali, da zdaj študirajo, pa to in ono. Prepričeval sem jih, da starejši ko bodo, teže se bodo odpravili. Nihče od njih ni niti približno naredil take turneje. Ni denarja, da bi to kupil, niti da bi prodal te spomine. To te bogati celo življenje.

Na koliko šesttisočakov sta priplezala?

Na osemnajst; preplezala sva tudi prvenstveno smer v južni steni Aconcague in še nekaj težkih smeri nad Huarazom.

Kakšen vpliv ima ali je imela na vas alpinistična literatura?

V osnovni šoli in gimnaziji sem ogromno bral, najbolj so mi v spominu ostale Buhlova *Nanga Parbat*, *Anapurna* Mauricea Herzoga in *Pretrgana naveza* Antona Ingoliča, pa še precej drugih knjig. Njihove zgodbe, dogodki, avanture so mi burkali domišljijo. Začel sem sanjariti, da bi jaz tudi doživljal kaj takšnega. Nejčeva knjiga pa je morala vsakogar, če je bil navdušen za kaj takega, dobesečno izstreliti. Sanje so postajale vse močnejše. Literatura ima močan vpliv, če je nekdo

dojemljiv zanjo. Navdušuje me tudi Jorge Luis Borges, imam vsa njegova dela, ki so izšla v slovenščini.

Kako gledate na današnji alpinizem pri nas in drugod?

Opazam, da je v rahli stagnaciji, vsaj glede množičnosti. Pri nas mi je najbolj všeč pot Luke Lindiča, ki je pravi alpinist, kot so bili alpinisti včasih. In seveda Luka Stražar ter ostali fantje, ki zadnja leta dobivajo zlate cepine. Moram pa reči, da je generacija pred njimi, Franček Knez, Silvo Karo, Janez Jeglič, Slavc Svetičič, Pavle Kozjek, Andrej Štremfelj, Tomaž Jakofčič, Marko Prezelj ..., postavila zelo zelo visoke meje, ki jih bo težko preseči. Vendar mislim, da bodo ti mladi fantje še kaj dobrega naredili, čeprav imajo kriterije visoko postavljene.

In kako na športno plezanje?

Prosto plezanje je zelo lep šport, zlasti v naravnih stenah. Za rekreativnega plezalca je sproščujoč, brez psihičnih obremenitev, pripelje se z avtom, dostop je večinoma kratek in udoben. Je zelo popularno, eden najbolj razvijajočih se športov nasploh. Ko te zagrabi,

Mislim, da je bolje, če si v življenju pogumen in hočeš nekaj doseči, kot da si doma zapečkar, iz dneva v dan se ti nič ne dogaja, življenje gre mimo tebe in ga ne izkoristiš, kot bi ga lahko.

se malokomu ljubi nadaljevati v hribe. Alpinizmu je speljal marsikateri plezalca. Nekateri najboljši se sicer predstavljajo v velike stene, večina pa ne. Ne vem, kako bi bilo z mano, če bi obstajalo v mojih mladih letih. Vendar mislim, da športni plezalci ne doživijo toliko duhovnega, tistega, kar ti dajo gore in velike stene; za to so prikrajšani. Mogoče je med njimi malo več tekmovalnosti, mogoče niso tako trdno povezani med sabo, ker si pri športnem plezanju le redko izpostavljen kritičnim situacijam, v katerih bi se lahko globlje zblížali.

Koliko filmov ste posneli? Gre zgolj za dokumentarce ali skušate tudi njim dodati nekaj poetike?

Prvi film je bil *Lhotse 2000*. Dodal sem mu svoje besedilo in ga poslal na nekaj festivalov, kjer je bil zelo dobro sprejet. Naslednji je bil *Balet nad morjem*, srčkan film, posnet na Tajskem, ko sva s prijateljem plezala na plaži Tonsai. Žal ga zdaj ne najdem več. Zmontiral ga je moj bratranec, morda ga bo našel v svojem studiu. Nisem tehnični tip, filme bi že snemal, montiral jih pa ne bi. Ampak snemanje mi nikoli ni bilo primarno, mogoče bo na stara leta.

Kakšna bo vaša nova knjiga v primerjavi s prvo in kdaj bo izšla?

Besedilo zanjo sem dolgo nosil v sebi. Izšla bo konec oktobra, naslov je *Skozi trave oblakov*. Govori o gorah, ljubezni in prijateljstvu; posvečena je Slavku Svetičiču in Damjanu Vidmarju.⁵ ●

⁴ *Planinski vestnik*, 9/1986.

⁵ Knjiga je že izšla. Več o knjigi na www.skozitraveoblakov.si.

Vladimir Habjan

Gore po japonsko

Nočni Fuji in v steni Eboshi Iwa

Stojimo pred zadnjo stenico. Najtežji raztežaj. Petka. Pa ni videti tako težko, a tega sem se v tej steni že navadil: od spodaj je videti obetavno, ko pa si tam, se pa loviš in se obenem sprašuješ, kako boš preplezal. Skratka, težje. Še vedno je vreme najmanj čudno. Tu in tam se precej stemni, da ne vemo, iz katere strani bo začelo deževati. Zjutraj je že na poti do sem. Potem se spet malce posvetli. Se bomo izvlekli iz tegale? Kje pravzaprav smo?

Daleč, daleč. Na Daljnem vzhodu, na Japonskem. Tam je moja hčerka Nina, ki zaključuje magisterij iz primerjalne književnosti in začinja doktorat. S sinom Mihom, njenim bratom, sva jo prišla letošnjega septembra za dva tedna obiskat. Jaz prvič, edini iz ožje družine je še nisem, Miha drugič. Dolgo sem se obotavljal, potem sem pa vso organizacijo predal sinu, ki je en, dva, tri speljal zadeve. In potem poti nazaj ni bilo več. Precej sva se motovilila ob izbiri opreme, Miha je namreč hotel na vsak način na najvišji vrh Japonske, to je Mt. Fuji, 3776 m, pa še plezat bi šel tam. Meni se to ni zdelo najbolj modro, saj bom vendar obiskal hčerko in bi bil z njo rad čim več časa, ne da bom še tam lazil po hribih. A ostal je neomajen. Že junija smo se v ljubljanskem Plezalnem centru dobili z gorskim vodnikom Cvetom Podlogarjem, Slovencem, ki že petindvajset let živi na Japonskem in je

poročen z Japonko. Midva sva se sicer poznala že od prej, a prav veliko kontaktov nisva imela. Večkrat pa srečam njegovega sina Rožleta Bregarja, nagrajenega snemalca in režiserja – se spomnite filma *Zadnji ledeni lovci?* Cveto je nadvse prijazen možakar in nama je z veseljem debelo uro razlagal razmere v japonskih gorah, o vzponu na Fuji in o možnostih za plezanje. Fuji ni prav nedolžen, posebno v snegu, ko postane nevarna drsalnica in brez derez in cepina nimaš tam kaj početi. Pa še takrat je lahko nevarno, saj so pobojča trda od stalnega vetra. Za vzpon je predlagal najbližjo stran Tokiu, ki pa ima to pomanjkljivost, da je izhodišče zelo nizko, torej ogromna višinska razlika. Za Miha noben problem, za *fotra* pa. In bolje bi bilo za dva dni, ker je potem vzpon manj naporen. A kaj, ko ni toliko časa! Ni pa septembra nobenega snega, kar vzpon olajša. Plezanje je še večji zalogaj, saj ga v

Gora Fuji je aktiven stratovulkan, ki je zadnjič izbruhnil med letoma 1707 in 1708. Njen značilni vulkanski stožec je zelo pogost motiv na turističnih izdelkih dežele vzhajajočega sonca.
Foto: Nina Habjan

enem dnevu ni moč opraviti, je predaleč. Opisovanje smeri v steni, ki nama jo je predlagal, mi je zvenelo prav mistično in nisem imel najboljših predstav, v kaj se podajava. Dobra stran srečanja je bila ta, da nama je Čveto obljubil vso opremo, midva bi morala imeti le osebno. Vsaj to, bo prtljaga lažja.

Dan pred odhodom sva bila z Mihom dogovorjena za kontrolo hribovske opreme, a sva to izpustila. Napaka! Ker se je kasneje izkazalo, da nisem vzel pravih gojzarjev. O trinajsturni vožnji z Adrio in Airbusom 350, ko nimaš nič pametnega početi, samo brati, gledati filme, poslušati glasbo ..., raje ne bi. Pri nas v začetku septembra ni bilo ravno toplo, ampak Japonska naju je vseeno presenetila na polno. Če je bilo na višini deset tisoč metrov minus 61, ki jih sicer ne čutiš, sva na tleh stopila v popolno vročino – 34 stopinj! V trenutku sva bila mokra. Miha je imel kratke hlače že oblečene, sam pa sem jih oblekel takoj na prvem veceju. In to japonskem veceju! To je posebna tehnologija, kjer imaš vse, tudi umivanje. Res priročno. Kje smo še mi. Ob prvem vtisu je Japonska res pravi kulturni šok. A to je že druga zgodba. Nina se je izkazala kot prava turistična vodička, saj to v resnici za turistično agencijo tudi počne.

Kot je napovedal Miha, se bom kmalu naveličal pohajkovanja po asfaltu in muzejih – očitno me res tako dobro pozna – da si bom kaj kmalu zaželel kakega vzpona. Prav je imel. Izbrala sva dan, ki je kazal na najboljše vreme, in se odločila: v petek kreneva! In res, ta dan smo bili bolj *na izi*, drugače smo prehodili po petnajst kilometrov na dan. Ne vem več, kdo je predlagal, a Miha se je ogrel za nočni vzpon na Fuji. Baje je sončni vzhod tam nekaj posebnega. Še svojo besedo imajo za to – goraikō. Naj mu bo, se bom že

pomatra. V Sloveniji si je Miha na AMZS uredil voziško dovoljenje za najem avtomobila na Japonskem, hčerka ga nima.

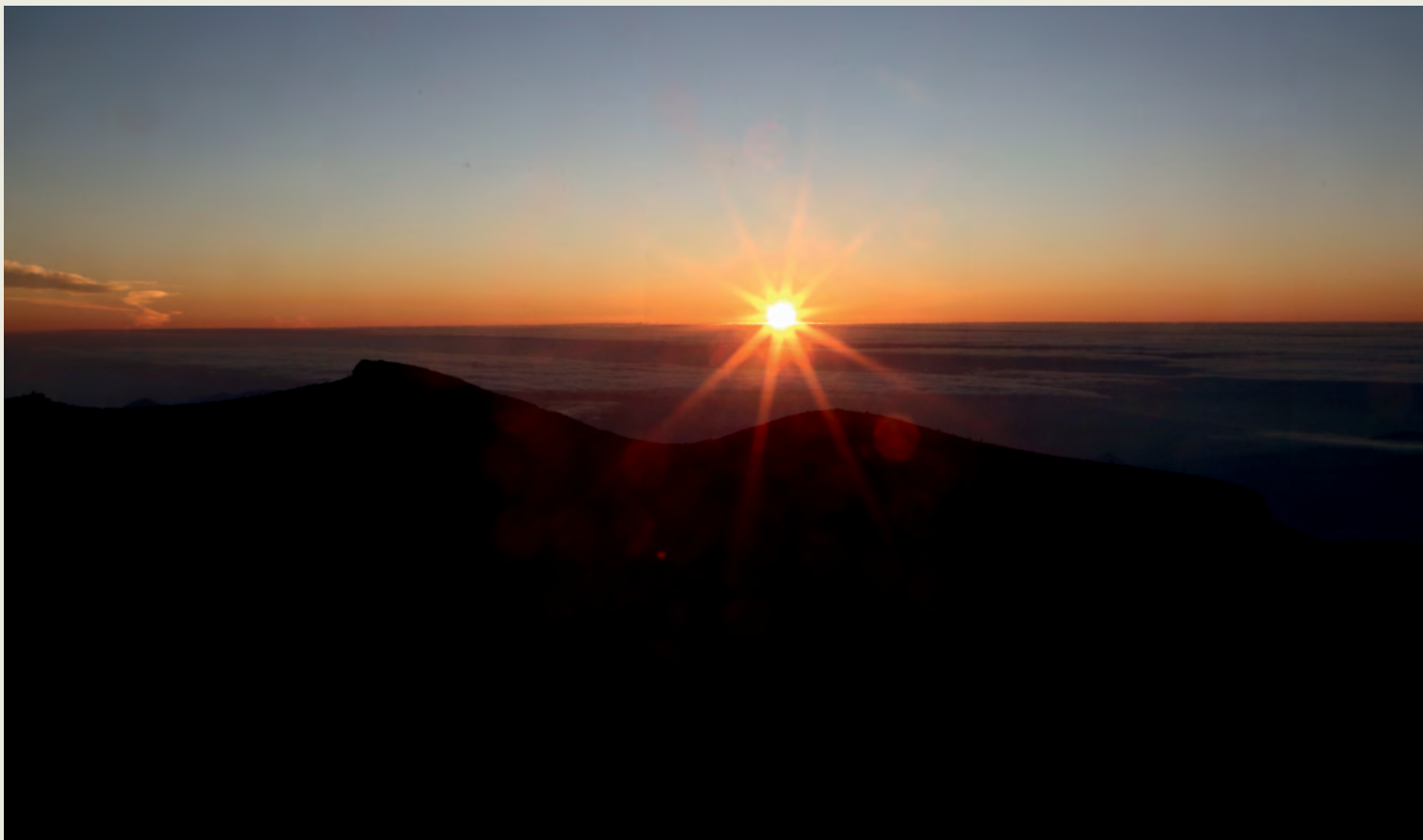
Petek popoldan malo zaleževa, saj bova vso noč hodila. Zbudim se, ko Miha vstopi v sobo.

"Nič ne bo s Fujijem! Nimam pravega voziškega dovoljenja," pravi Miha. "Deklaracija ni prava, morala bi biti ženevska, je pa dunajska. Pa dovoljenje ni v japonsščini, ampak v angleščini ... Niso nama dali avta ... Niti Franu."

Fran(cisco) je Argentinec in hčerin partner. Ves večer vsi štirje razglabljamo, kaj lahko storimo, a nam nič pametnega ne pride na pamet. Težava je, ker je konec tedna, v ponedeljek pa praznik, kar pomeni, da na veleposlaništvu, kjer bi morda lahko uredili dokumente, nihče ne dela. Nismo najboljše volje. V soboto je razpoloženje še slabše, saj v vsem Tokiu ne najdemo

Na vrhu Fujija: čakanje na sončni vzhod
Foto: Miha Habjan

Končno se je prikazalo na obzorju! Izjemen trenutek.
Foto: Miha Habjan

Približujemo se gori; naša smer vodi po levem stebru stožca v ospredju.
Foto: Vladimir Habjan

niti enega avtomobila za izposajo! Vse zasedeno zaradi praznikov. Razočarani se vračamo domov, a tik pred stanovanjem še enkrat za vsak primer stopimo v center za izposajo avtomobilov, kjer so Miha dan pred tem zavrnili. Hčerka nekaj govori, oni za pultom odgovarjajo, kdo bi vse to razumel ..., a izkaže se, da je en avto le prost, vendar na drugem koncu Tokia, ga bodo pa popoldne pripeljali do nas. Fran pokaže svoje vozniško dovoljenje in nič ne komentirajo. Lahko vozi. Ja, odlično! Tistega referenta, ki ga je dan prej zavrnili, ni videti. Tudi Japonska ni popolna.

V soboto zvečer se skozi nočni Tokio dolgo vozimo po avtocesti, s katere že krepko zunaj mesta zavijemo na lokalno cesto. V mali samopostrežbi, kjer dobiš skoraj vse, tudi veče imajo, si postrežemo z zadnjo kavo. Vzpon do pete postaje Subashiri traila na skoraj dva tisoč metrov je vijugast in strm. Čez cesto se podijo samotne srne, ki jih Nina skuša ujeti v objektiv. Ko stopimo iz avta, nas objame mraz. Nekaj nad ničlo. Kdo bi si mislil. Miha obuje moje gojzarje, ki so toplejši, a težji, jaz njegove, ki so letni, a lažji. Miha se žrtvuje. Dobesedno, ker si je v sestopu v premajhnih čevljih polomil nohte.

Adijo Nina, Fran, se vidimo naslednji dan! Onadva v toplo posteljo, midva pa v temo in mraz. Ura je enajst. Prve stopinje so negotove, a midva se zabavava, vmes pa *fotkava* smerokaze in panoramske table. Pot vijugasto vodi skozi zaraščen gozd. Skale na poti so ponekod mastne in spolzke. Ura hoje hitro mine in že sva pri prvi koči. Začne se odkrivati dolina, a zaenkrat sva še prenizko. Prehitijo naju trije zgovorni Japanci. Z njimi nadaljujeva vzpon in se prehitevamo,

a pozneje ostanejo čisto zadaj. Pri drugi koči, saj jih je ob vzponu cela vrsta, stopiva iz gmajne in zdaj se povsem odkrije razsvetljena dolina. Res je videti lepo. Luči se vlečejo tja daleč prav do Tokia, ki ga slutiva v daljavi. Tudi obris vrha se vidi, a ni videti preveč blizu. V tretji koči pomalicava. Tako svetlo je zaradi polne lune, da ugasneva svetilki.

Bližava se meji tri tisoč metrov. Meni se začne malce vrteti v glavi in zmanjšam tempo. Tudi Miha začuda ostaja zadaj. Po dvesto metrih sem spet boljši. Povem Mihu, a mi odvrne, da je imel tudi on podobne težave. Potem zastavim hitreje in do zadnjih koč gre kot po maslu. Tam se na plan usujejo ljudje vseh narodnosti. Septembra je večina koč zaprtih, a nekaj jih očitno ni. Lučk je toliko, da se točno vidi, kje vodi pot. Miha ne more več hoditi počasi, zato potegne. Mene zdeluje, sicer ves čas hodim, a ne gre več tako hitro. Na enem zadnjih ovinkov me počaka. Višinomer kaže še dvesto metrov, a na naslednjem ovinku stopiva na rob kraterja. Odlično! Za nama se počasi svetlika. Ura je štiri. Dovolj časa, da ujameva sončni vzhod. Pot ni več tako strma, saj prečiva ob robu kraterja. Miha vpraša, ali imam kaj proti, če gre naprej, in kmalu ga ni več videti. Sam hodim počasneje in se vmes razgledujem. Ob poti in nad njo se ljudje pripravljajo na sončni vzhod, nekateri imajo fotoaparate na stativih. Pot vodi valovito gor in dol. V nekem trenutku se obrnem nazaj, a mi položaj ni všeč, saj mi hrib, kjer sem maloprej hodil, zastira pogled na vzhod. Koliko je do vrha, ne znam oceniti, zato se odločim, da se vrnem na prvi hrib, ki mi je zdaj napoto. Najdem ugoden položaj in se pripravim. Tako je mraz,

da imam na sebi ves čas zimske rokavice, zato je težko ravnati s fotoaparatom. Ura je pol petih in približuje se sonce. Kot vedno je ves čas ob vzhodu impresivno, barve se izmenjujejo iz minute v minuto. Ljudje postanejo nemirni. Zdaj se pokažeta dve majhni rdeči kroglici. Zdaj, zdaj bo ... In res, počasi se začne odpirati rdeče rumena krogla. Žal gre tako hitro, da ne utegnesh gledati in obenem še fotografirati, po možnosti še snemati. Kar naenkrat je vse skupaj mimo in celotno obzorje na vzhodu, na katerem ni prav ničesar motečega, je kmalu popolnoma ožarjeno.

Ko se zdani, si ogledujem okolico. Pravi vulkanski krater, značilna kamnina in veliko peska. Miha mi po *messengerju* sporoči, naj pridem na vrh, in odpravim se. Signala ni. Imava svoja telefona, a japonsko kartico sim, s katero imava dostop le do interneta, klicati pa ne moreva. Za mestom, kjer sem se obrnil, do vrha ni bilo prav veliko, torej se nisem odločil prav. Brez težav bi se vzpel na najvišjo točko in ujel sončni vzhod. Pa nič zato, dogodek je bil vseeno izjemen tudi malce nižje. Na vrhu si privoščiva malico. Ljudi je precej, nekateri si kuhajo na kuhalnikih ali celo spijo. Miha pobara dva Novozelandca, ki govorita svojevrstno angleščino, naj naju slikata. Potem se odpraviva ob robu kraterja. Malo gre dol, pa tudi gor. Torej se približava ali celo preseževa tisoč osemsto metrov vzpona, kar za to višino in kratek čas (in moja leta ...) ni tako malo. Cveto naju je opozoril, da morava nujno najti pot vzpona, ker če bi jo zgrešila, bi spodaj prišla pet kilometrov stran od izhodišča, tako velike so razdalje tukaj. Ko obhodi krater, se obrneva navzdol. Slediva poti, po kateri sva se vzpela, vsaj misliva tako, saj je bila takrat tema. Sestop je ena sama poezija, saj drčiva po mehkem pesku tako kot običajno po melišču, pri čemer pa se silno praši. Žal nisem upošteval Cvetovih navodil, naj si nataknem smučarska očala. Pa sem jih imel s sabo! Posledica tega je, da me kasneje tisti dan pečejo oči. Ljudi se vzpenja precej, večina je prijazna in pozdravlja, tako da je pozdrava "Konichiwa" (Dobro dan) kmalu zadosti. Izgubljena noč je hitro pozabljena in v dolini si z Mihom proti dehidraciji privoščiva japonsko pivo.

* * *

South ridge, V/IV-III, 300 m, v steni Eboshi Iwa na gori Mount Tanagawadake. To je bila naša izbrana smer plezanja. So tudi lažje smeri, a tale je najbolj plezana. Gora slovi po največ smrtnih žrtvah na svetu, ki jih je po Cvetovih besedah okoli sedemsto osemdeset. Smer je sicer ne glede na ime "južni" v severni steni, a je v nekakšnem kotlu, kjer je lahko vreme precej nepredvidljivo. Zato se mnogi vračajo, a sestop ni ravno enostaven. A nas to ni ustavilo. Cveto se je po *messengerju* javil, da se je prej vrnil, kot je pričakoval, a da bo še pet dni v Koreji in bo nazaj šele v četrtek zvečer. Petek je zadnji dan najinega obiska, torej zadnja možnost, da gremo plezat skupaj. Odločiva se, da ga počakava, saj je logistika sicer tako zahtevna, da bi skoraj zanesljivo imela težave. Pa še prevoza nimava.

Zvlakom se peljeva celo uro iz Tokia. Že prej sva dvakrat prestopila, do zadnje postaje naju je spremljala Nina. Da se ne bi izgubila, kar sploh ni težko. Vlak je natlačen, midva pa z ruzaki in vrečo s čevlji. Nerodno. Kdo ve, ali naju bo na postaji Cveto res čakal, si mislim. Zmenili smo se na drugem koncu sveta pred tremi meseci, potem pa imeli le nekaj malega čveka po spletu. A Cveto drži besedo. Takoj ga opaziva, le da nekaj benti, ker mu luči na velikem terencu ne delajo. Odpelje naju v lokalno gostišče, kjer si privoščimo ribe in rezance, imenovane udon. Potem gremo k njemu v simpatično hišico. Nastani naju v pravi japonski spalnici, kjer spiva kar na tleh oziroma na tako imenovanih futonih, tradicionalnem japonskem ležišču. Zvečer preverjamo vremensko napoved, Cveto pa ves čas pripoveduje zgodbe, tako je zgovoren. Moral bi ga posneti, bi jih bilo za celo knjigo.

Vstanemo ob petih. Kava za pot po domače in že brzimo skozi noč. Tokrat v malem avtomobilčku Cvetove žene, ki je trenutno v Tokiu. Zadaj v glavnem dremam, onadva pa ves čas klepetata. Japonske avtoceste so precej drage, in tale izlet ne bo poceni. Začne rositi. Precej temno je in pričakujem, da bo Cveto obrnil, saj v takem ne moremo plezati. Pa nič od tega, kar vozimo se naprej. Res pa je, da veliko izbire nimamo, saj rezerve nimava. Z avtoceste zavijemo

VABLJENI K NAKUPU

Naročila sprejemamo po e-pošti
koledar@pzs.si

preko spletne trgovine
https://trgovina.pzs.si

in na brezplačni tel. številki
080 18 93 (24 ur na dan, vse dni v letu)

Cena z DDV: **4,90 €**

Strm steber v
osrednjem delu raza
Foto: Miha Habjan

na lokalno cesto in si v malem marketu kupimo skromen zajtrk. V teh krajih pod gorami zapade pozimi tudi do sedem metrov snega, vzdolž ceste pa imajo šobe, iz katerih ob sneženju škropi topla voda, tako da ceste niso zasnežene. Tudi nekakšne "prevleke" na asfaltu imajo, ko voziš čeznje, igra glasba. Običajno kakšna tradicionalna bližnjega kraja. Vse to je Japonska. Parkiramo ob spodnji postaji gondole. Z Mihom imava le dvajsetlitrski nahrbtnik, veliko prostora za opremo ni, a vse spravimo nase. Obutev pa ... Miha ni mogel obuti mojih nizkih športnih čevljev, so mu premahni, tako da je svoje lahke gojzarje sam obul, jaz pa nisem imel druge izbire, težki gojzarji danes odpadejo. Malo me skrbi, saj po gorskem svetu s tako nizkimi nisem vajen hoditi. Bomo videli, kaj nas čaka.

Negotov sem. A daleč od doma, da bi si lahko pomagal ... Po asfaltirani cesti se prečno počasi vzpenjamo iz ene doline v drugo in tretjo. Cveto ves čas pripoveduje z gode, npr. o tekaču, pred katerega je po tej cesti po snegu pridrsal medved in mu od presenečenja odtrgal prsni koš, a se je ta z zadnjimi močmi privlekel do ljudi in se tako rešil.

S ceste zavijemo v široko vodnato grapo. Sam še ne vem čisto odločno, ali se res "grem ali ne", a kar nadaljujem. Očitno je radovednost pred neznanim večja kot skrb zaradi čevljev, pa tudi Miha ne bi rad razočaral. Saj se lahko vrnem, si mislim. Grapa se zoži in postane strma. Nekaj detajlov je resnih, če ti zdrzne, pa deš v vodo. Občasne *gurtne* in vrvice pomagajo. Tudi kline najdemo, nekaj jih je celo na tleh. Klinov je pravzaprav cel kup. Zato, pravi Cveto, ker sta smer in dostop opremljena tudi za povratek, posebno v slabi vidljivosti. Na nekaj mestih imajo urejene *abzajle*. Res, nekaj strmih odstavkov je povsem gladkih, kjer mi čevlji dobro prijemajo, dva raztežaja se celo varujemo. Cveto ima podobne čevlje kot jaz, le bolj gorske in bolj ponošene. Hm, po takemle pa ne morem sam nazaj, brez vrvi že ne. Kar naprej bo treba ... Više se teren za kratko položi, vidimo stožec, po katerem po levem razu poteka naša smer. Spet gre strmeje, pomagamo si s prečenjem po izpostavljenih poličkah, tudi jeklenice so ponekod. Skozi bolj zaraščen strmi del pride mo na gladke plošče, od tam pa pod steno, ki jo po izpostavljenih poličkah prečimo pod naš raz. Cveto se začne opremljati, očitno smo pri vstopu. Tale dostop pa ni bil od muh, s ceste smo plezali kar dve uri in pol! In sploh ni bilo lahko!

Miha je v vodstvu, hitro napreduje, očitno je dobro vplezan, midva sva zadaj. Videti je lepo, skala je zanimivo temno rjava. V nebo kipijo strme plošče z nekaj zelenjave vmes. Okolje je res divje. Cveto pravi, da je težavnost smeri podobna Kratki Nemški. Hm, to že razumem, a zakaj je ocena tukaj več raztežajev IV in eden celo V? Tega tam ni ... Miha zakliče, da varuje, in kreneva. Takoj mi je jasno, da je plezanje zahtevnejše, kot je videti od spodaj. Precej je treba brskati za oprimki in stopi. Klinov je veliko, tudi *rinke* so, možnosti vzpona je torej več. A slediti moram vpetim sistemom, ki ne vodijo vedno v lažji svet. Ta Miha ... Na vrhu strme plošče po polički zavijem desno. Miha je potegnil še drugi raztežaj. Imamo šestdesetmetrsko vrh, očitno so raztežaji na skici krajši. Pred mano je strm, vlažen kamin, začetek je previsen. Za mano je gorski vodnik, ne smem se obotavljati. Letos sicer nisem nič plezal, a nekaj stare kilometrine se bi moralo poznati. Cveto pove, da se je tu treba opreti diagonalno. Na moč gre in počasi. Lepa plezarija. S poličke krenemo v novo ploščo, iz nje pa v popolno zelenje, ki nas privede na rob ostrega raza. Miha izgine za ovinikom, komaj ga slišiva. Raz je prav primeren za fotografiranje, oba s Cvetom se nastavlja in se reživa kot pečena mačka. Zabavamo se, in to je ta pravo. Za robom zavijeva v desno in plezava tik pod grebenom. Malo pod sidriščem Cveto vzame v roko vpet

sistem, ki ga potegne iz stene kar s klinom vred. Pri memo se za glavo. Čez greben silijo megle in globoko spodaj stegujejo svoje lovke, ki niso prav nič obetavne. A ostajamo optimisti. Miha pleza naprej, povsem po grebenu, ki se postavi pokonci. Ta del je odličen, strm, oprimki redki. Na malem stojišču se zagledamo navzgor in ugotovimo, da bi tole znal biti že zadnji, najtežji raztežaj. Gladke vlažne plošče, vmes nekaj zelenja, od katerega se cedi voda. Cveto tukaj ni plezal že deset let in se ne spomni veliko. A naslednji teden ima gosta, ki ga bo peljal ravno tu. Zato mu tale plezarija pride prav. Miha se požene navzgor in je kmalu čez. Prav veselje ga je gledati. Meni gre bolj počasi in previdno. Na koncu gladke plošče je edini rogelj v smeri, za katerega se potegnem čez rob. Ostali oprimki so večinoma ravni ali pa obrnjeni navzdol. Miha prevzame njegovo vrv in varuje še Cveta. Ta se prav elegantno potegne, vmes se nastavlja še za slikanje ... Bravo, mi, splezali smo japonsko smer in še zabavali smo se za povrh! Poslikamo se za spomin.

Cveto pove, da tudi naprej ne bo lahko, čeprav stene ni več. Obrnemo navezo, zdaj gre on naprej, Miha pa je zadnji, jaz spet v sredini. Sprva nam gre, počasi pa postane vedno bolj strmo in vlažno. Plezalko smo zamenjali s čevlji in tule mi ne gre več tako dobro, prej nasprotno. Tudi Cveto se pritožuje, da mu drsi. Pobočje je tako strmo, da se med "solato" skoraj plazimo, obenem pa se vlečemo za šope trav in nizko grmičevje. Cveto postavlja vmesna varovanja, smo na kratki vrvi, enega s kavbojskim vozlom postavi kar na travah. Pa drži, z Mihom preizkusiva. Kaj takega. Poseko, ki bi morala biti tu, smo izgubili. Plezamo po gladkih spolzkih ploščah, po katerih teče voda, in po neskončni zelenjavi. Cveto se višje, ko se že komajda premikamo, tako smo utrujeni, obrne v desno in le najde poseko. Končno. Naprej gre laže. Sledimo grebenu, ki je ponekod tako krušljiv, pobočje pa še vedno zelo strmo, da plezamo res pazljivo. V navezi smo, dokler se svet ne položi. Takrat stopimo v podrast, ki mi seže vse do pazduhe. Noro. Kakšna izkušnja.

Končno stopimo na planinsko pot, od koder je nekaj korakov do vrha, ki nima niti dva tisoč metrov. Na njem je zanimiv kovinski bivač, v notranjosti ni veliko opreme, je pa toplo. Kot se je izkazalo, sta bila dostop in sestop še najtežji del ture. Kar dve uri in pol smo potrebovali do vstopa in prav toliko do "sestopa", torej do vrha. Smer je res lepa, ima nekaj strmih detajlov, vendar je plezanje prijetno. V smeri je veliko klinov, a jih je veliko neuporabnih. Tudi *gurten* je veliko, mnoge že preperale. *Abzajli* so tudi urejeni, a za naše pojme precej čudno.

Po planinski poti hitimo, da ujamemo zadnjo gondolo, sicer bomo hodili še dolgo. A se vleče in vleče. Po grebenu gre čez več vrhov tudi navzgor, od tam pa so lepi pogledi na preplezano smer. Z zadnjega vrha sestopimo mimo planinske kočice in nadaljujemo čez razgledno poraščeno pobočje. Vidimo žičnico, a ta se le počasi približuje. Pot je opremljena z veliki verigami, za katere se zdi, da hoje ne olajšajo prav dosti. Tudi

Japonski smerokazi Foto: Vladimír Habjan

Fuji/Fujisan, 3776 m

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot (v zgornjem delu strmejši teren)

Oprema: Običajna oprema za visokogorje v kopnem, cepin in de-reze pozimi

Višinska razlika: 1817 m

Izhodišče: Peta postaja Subashiri trail-a, 1959 m

Koče: Med vzponom jih je cela vrsta, vendar so izven sezone (med septembrom in junijem) uradno zaprte; kljub temu je možno v nekaterih prenočiti.

Časi: Izhodišče–Fuji 4–5 h

Okoli kraterja 1 h

Fuji–izhodišče 3.30 h

Skupaj 8.30–9.30

Sezona: Kopna sezona

Vodnik: Spletna stran www.summitpost.org

Zemljevid: Nabaviti se ga da v turističnih pisarnah. Na izhodišču je razstavljenih več preprostih zemljevidov, ki jih lahko fotografiramo in so dovolj informativni za vzpon.

Vzpon: Z izhodišča se vzpnemo po široki poti, ki v spodnjem delu vodi po poraščem terenu, višje pa po razglednejšem in odprtem svetu. Pot večinoma vodi v ključih in mimo več planinskih koč. Ko dosežemo rob kraterja, se v pol ure po levi ali desni strani vzpnemo na najvišjo točko.

Sestop: Nujno je najti pot, po kateri smo se vzpeli, saj so razdalje v primeru zgrešene poti v dolini velike. Sestopimo lahko po poti vzpona ali se spuščamo po peščenih sipinah, ki precej olajšajo in pohitrijo sestop.

stopničke so in hlodi, po katerih hodiš. Takih poti pri nas ni. Pol ure pred zadnjo gondolo pridemo do zgornje postaje. Za nami je kar kompleksna tura. Okolje, kjer smo plezali, je povsem divje, bolj podobno džungli kot pa goram, ki jih poznam. Čevlji so zdržali, pravzaprav so bili odlični. Zadovoljni smo.

"Doma" sva pozno, ravno toliko časa imamo, da si privoščimo dolg, prijeten poslovilni večer, ki ga zalijemo z gin tonikom in pivom. Sajonara, Cveto, Nina, Fran, Japonska, pa še japonski cesar, čigar palačo smo si nedavno ogledali. Naju zdaj čaka velikanski Boeing 747. Japonska, morda se še kdaj vidiva, sicer dvomim, a kdo bi to zanesljivo vedel. ○

Planinska založba nekdanj in danes

Od prvih zametkov do sodobnih edicij

Ideja za Slovensko planinsko društvo (SPD) se je porodila koncem dvajsetega stoletja, v poletju 1892 med izletom na Stol. Trije piparji – Hauptman, Škof in Korenčan – so tistega dne po domoljubno ogorčeni debati prišli do zaključka, da so naše gore vse manj slovenske. »Kamor koli pelje pot po slovenskih gorah, je videti le tuje delo. Tuja roka zaznamuje pota, postavlja kočice in napravlja na naših slovenskih tleh le nemške napise in kažipote. Komu? Večinoma le nemškimi hribolazcem! Vzdravimo se,« so dejali in zatrdno sklenili ustanoviti SPD. Društvo je luč sveta ugledalo na ustanovnem občnem zboru 27. februarja 1893 v vrtnem salonu gostilne Malič v Knafļjevem prehodu v Ljubljani (danes na tem mestu stoji blagovnica Nama).

Slovenski ljubitelji gorskega sveta so torej zgodaj poskrbeli, da so se naši predniki vpisali v družbo tradicionalno naprednejših in bolj proslavljenih narodov alpskega loka. Članstvo v SPD pa je bilo v svojem prvem obdobju, za časa Avstro-Ogrske monarhije in do začetka prve svetovne vojne, bolj kot ne predvsem združba enako mislečih in narodno zavednih ljudi, ki se niso hoteli sprijazniti z vedno hujšo germanizacijo, ki je segla v naše gore. Bila so leta prebujanja narodne zavesti, ko se ni smelo stati križem rok.

Da bi ideje lažje širili med svoje člane, je SPD v začetku leta 1895 začelo izdajati uradno glasilo *Planinski vestnik*. To je bilo v skladu z društvenimi pravili, ki omenjajo med pripomočki, s katerimi društvo dosega svoj namen, tudi pospeševanje in podporo izdajanju zanimivih in uporabnih planinskih spisov in fotografij. V osnovi je *Planinski vestnik* temu cilju zadostoval, vseeno pa je bila revija, ki je v prvih letih obsegala le skromnih petnajst strani malega formata, prešibek nosilec informacij in znanja, ki ga je SPD želelo posredovati članom, med katerimi se je izoblikovalo tudi jedro, ki je v gorah poleg nacionalne zavednosti videlo še športne in estetske cilje. Edina možna rešitev je bila samostojna izdaja planinske literature in zemljevidov.

Prva knjiga Slovenskega planinskega društva

Začetki so bili skromni. Tako je skoraj neopazno pod okriljem SPD izšel *Vodnik za Savinske planine in najbližjo okolico*. Avtorja sta bila Fran Kocbek in Miha Kos. Bilo je leta 1894, celo nekaj mesecev pred prvo številko *Planinskega vestnika*. Zato je tedaj reklamo za prvo slovensko planinsko knjigo prevzel Ljubljanski zvon, ki je zapisal: »To je prva slovenska knjižica svoje vrste, katera je dobro došla vsem prijateljem prirode in slovenske zemlje. Knjižica nam podaja na 112 straneh osmerke (nekoliko pomanjšan format A5, op. ur.) zelo zanimive podatke, katere sta z velikim trudom

nabrala znana slovenska turista in pisatelja omenjene knjižice, g. Kocbek in Kos. Ta knjižica je nov prikaz v slovenskem slovstvu, in hvaležni smo vrlemu Slovenskemu planinskemu društvu, da je izdalo to knjižico, za katero naj pridejo še druge enake vrste.«

Omenjeno je bilo, da je cena knjižice 60 krajcarjev. Za primerjavo: izvod *Planinskega vestnika*, ko je začel izhajati, je stal 20 krajcarjev. Spanje v Aljaževi koči na Kredarici pa 50 krajcarjev.

Vodnik za Savinske planine in bližnjo okolico iz leta 1894 je prvi otrok literarne produkcije organiziranih slovenskih planincev in na neki način tudi zametek kasnejše Planinske založbe, ki je pri naslednici SPD, današnji Planinski zvezi Slovenije, prevzela izdajanje planinske literature, vodnikov in kartografije.

Obdobje do konca druge svetovne vojne

Kljub trudu je bilo izdanih knjig v prvih šestdesetih letih delovanja SPD malo. Glavni razlog je bilo pomanjkanje financ in dve svetovni vojni, ki sta prekini-li nekatere že začete projekte. Poseben primer je bila *Kronika Triglava* Mire Marko Debelakove in drugih avtorjev, ki bi morala postati zelo obsežno in kakovostno delo o našem očaku. Veliko materiala je bilo med vojno izgubljenega. Glavna avtorica se je potrudila zbrati vse, kar je bilo še možno najti, vendar leta 1947, dve leti po vojni, razočarano ugotovila, da so pogoji za izdajanje knjig še slabši kot leta 1941. Zato je omenjena kronika namesto v knjigi izšla v nadaljevanjih v prvih treh povojnih letnikih *Planinskega vestnika*.

Ostali izdajatelji planinskih edicij

Založnikov planinske literature kljub vsemu ni nikoli manjkalo in tako je še dandanes, čeprav so časi založbam in na splošno vsem tiskanim medijem zelo nenaklonjeni. Slovenci smo alpski narod in vsaj del populacije še vedno rad poseže po dobri knjigi s to tematiko.

Vodnik za Savinske planine in bližnjo okolico je prvi otrok literarne produkcije organiziranih slovenskih planincev.
Vir: www.dlib.si

Vodnik
za
Savinske planine
in
najbližjo okolico.

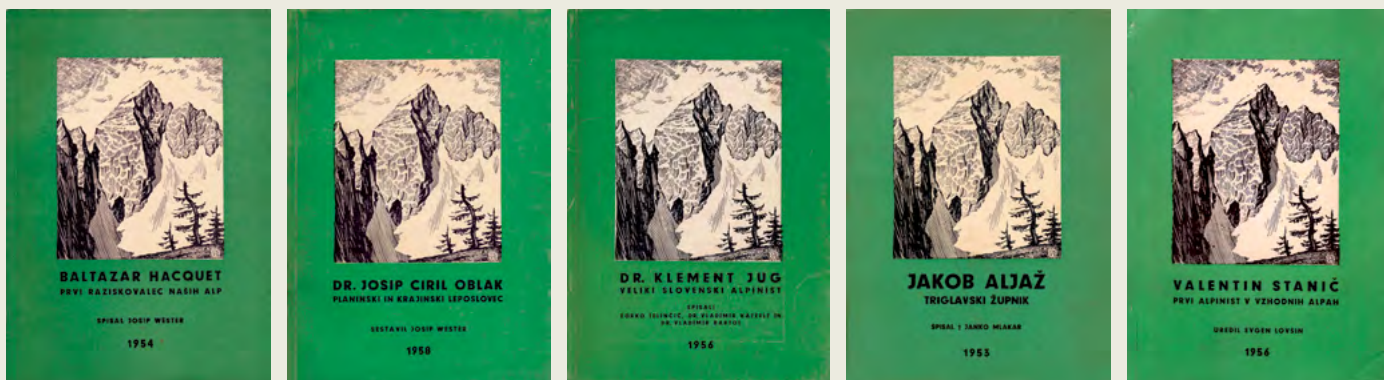
Spisala
Fr. Kocbek in M. Kos.

Iskate in spitate „Slovensko planinsko društvo“.

V Cciji 1894.

Tiskal Dragotin Hribar v Cciji.

Zato je prav, da omenimo, da so že pred letom 1894, ko je SPD izdalo prvo knjigo, in prav tako po letu 1953, ko je začela delovati Planinska založba, izhajale in še izhajajo knjige s planinsko in alpinistično tematiko ter kartografija. Botrovali so ji različni izdajatelji, omenili pa bomo le najopaznejše založbe in dela, ki so izšla pred drugo svetovno vojno.

- Deutscher u. österr. Alpen-Verein, Section Krain: Einladung zum geschlossenen Bauern-Ball am 19. Februar 1887 in den Sälen der alten Schietzstätte für P. T. Herrn, [Laibach], 1887
- Jeremias Adaxl: Touristen-Brevier: Unerlässliches Vademecum für den eingeschneiten oder verregneten Bergsteiger, erprobt bei Wiederbelebung abgestürzter Hochtouristen, [Laibach], 1888
- Der Deutsche und Österreichische Alpen-Verein. Sektion Marburg an der Drau (Maribor): Erinnerung an das fünfundzwanzigjährige Bestehen der Section Marburg a.D. des Deutschen und Oesterreichischen Alpen-Vereins, Graz, 1901
- Kleinmayr & Fed. Bamberg: Rudolf Badjura. *Na Triglav, v kraljestvo Zlatorogovo!* vodnik, 1913
Rudolf Badjura. *Jugoslovenske Alpe*, vodnik, 1922
Rudolf Badjura. *Slovenija, Pohorje*, vodnik, 1924
- Učiteljska tiskarna: Pavel Kunaver. *Na planine*, 1921
- Deželna zveza za tujski promet na Kranjskem: Robert Kermauner. *Po pogorju polhograjskem in okoli Krima*, vodnik, 1924
Rudolf Badjura. *Zasavje, vodnik po letoviščih, znamenitostih, izletih po gorah in dolinah*, 1928
- Turistični klub Skala: Henrik Tuma. *Pomen in razvoj alpinizma*, 1930
Mirko Kajzelj. *Naš alpinizem*, 1932
- Družba sv. Mohorja: Janez Jalen. *Ovčar Marko*, roman, 1933
Janez Jalen. *Trop brez zvoncev*, roman, 1941
- Planinska matica: Renker Gustav. *Pet mož gradi pot*, roman, 1936
Klement Jug. *Zbrani planinski spisi*, 1936
Julius Kugy. *Iz mojega življenja v gorah*, 1937
Janez Mencinger. *Moja hoja na Triglav*, 1938
Boris Režek. *Svet med Grintovci*, 1938
- Delniška tiskarna: Edo Deržaj. *Gruh. Knjiga s podobami za odrasle*, 1937
- Založba Viharnik (predvojna): Ivan Bučer. *Koča na robu*, 1941

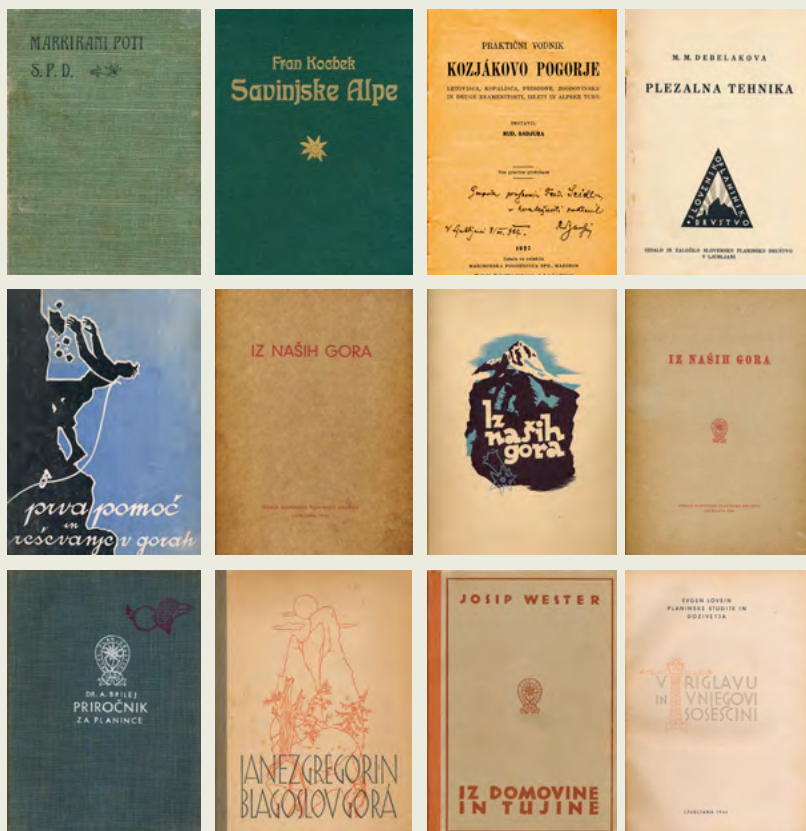
Tudi v povojnem času se je veliko izdajala planinska literatura, najbolj je v šestdesetih in sedemdesetih izstopala mariborska založba Obzorja, trenutno sta na trgu vidneje prisotni založbi Didakta in Sidarta.

Planinska založba kot strokovna komisija v okviru PZS

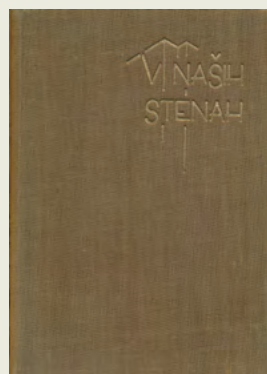
Planinska založba se je s prvo izdano edicijo na trgu pojavila leta 1953, tedaj že v Planinski zvezi Slovenije (PZS), kot se od leta 1948 imenuje naslednica SPD. Namen Planinske založbe je bil načrtno izdajanje planinske literature in kartografije za članstvo planinske organizacije (s temi besedami se je založba predstavila v *Planinskem vestniku*, ko je najavila novo knjižno zbirko *Naši veliki planinci*, ki je obsegala pet knjig. Planinska založba je bila v primerjavi s splošnim slovenskim založništvom zelo skromna. Sloneč na ramenih posameznikov, je delala počasi in neučinkovito. V januarski številki *Planinskega vestnika* leta 1974, po dvajsetih letih njenega obstoja, je Peter Soklič

Zbirka *Naši veliki planinci*
Arhiv Emila Pevca

Nekaj naslovnih knjig, ki so izšle v obdobju do konca druge svetovne vojne.
Arhiv Emila Pevca

Nekaj naslovnih knjig,
ki so izšle v okviru
Planinske založbe
v letih po koncu druge
svetovne vojne.
Arhiv Emila Pevca

povedal, da je založba do tedaj uspela izdati 42 publikacij, torej približno dve vsako leto. Tedaj se je to nekaterim zdelo dovolj za doseganje namena: planincem pomagati pri zahajanju v gore s strokovno-tehničnimi nasveti in orientacijskimi pripomočki (verjetno je bilo mišljeno tiskanje planinskih zemljevidov, op. ur.) ter razvijati kulturne vrednote planinstva.

Planinska založba od šestdesetih let do osamosvojitve Slovenije

Finančna situacija je bila ves čas nezavidljiva, vodstvo PZS pa je iskalo razne rešitve, ki v glavnem niso imele posebnega učinka. Načelnikom založbe in članom založniških odborov je s požrtvovalnim delom kljub temu uspelo zapolniti vse večje vrzeli v raznovrstni vodniški literaturi (planinstvo, alpinizem, smučanje, kartografija, izobraževanje). V tem obdobju so se skozi ime Planinske založbe pojavila imena znanih planinskih delavcev, ki so zelo aktivno delovali v obdobju od konca petdesetih let do osamosvojitve Slovenije, nekateri med njimi so še vedno aktivni: Tomaž Banovec, Milan Cilenšek, Miro Černivec, Stanko Klinar, Marjan Krišelj, France Malešič, Tine Mihelič, Darinka Petkovšek, Franci Savenc, Peter Soklič, Franček Vogelnic (našteti po abecednem redu) in še marsikdo ...

Kaj Planinska založba izdaja

O tem, kaj vsebuje in kako nastaja program Planinske založbe, mora nekdo odločati. Po vojni je bila Planinska zveza Slovenije organizirana na način, da so se z založbo ukvarjale razne komisije, predvsem propagandna. V zadnjih letih je za to področje odgovoren Odbor za založništvo in informiranje (OZI), izdaja edicij pa je odprta tudi za predloge komisij, odborov,

planinskih društev in posameznikov. Predlogi se redno usklajujejo in potrdijo tako, da so z edicijami primerno pokrita vsa področja, ki našo planinsko organizacijo zanimajo. Na ta način se danes v Planinski založbi izdajajo planinski zemljevidi, vodniki, dnevniki, plezalni vodniki, leposlovje, strokovna literatura, koledarji, zloženske, promocijski izdelki PZS in seveda revija *Planinski vestnik*, ki velja za najstarejšo slovensko revijo, ki še vedno izhaja.

Uodenje Planinske založbe

Vodenje založbe ni bilo nikoli profesionalno in je slo-nelo na ramenih amaterjev, tako kot revija *Planinski vestnik*. To morda res ni recept za velik zaslužek, je pa zagotovo recept za dolgo življenje. *Planinski vestnik* je že dopolnil več kot sto dvajset let, Planinska založba pa se bliža sedemdesetim.

Prva pobuda za ustanovitev Planinske založbe se je pojavila na posvetu gospodarjev leta 1951. Z okrožnico 26. 12. 1951 je bilo k sodelovanju povabljenih 41 znanih planinskih pisateljev (Tone Strojín. *Zgodovina slovenskega planinstva*).

Načelnik Planinske založbe je postal Anton Urbanc, prva knjiga je izšla leta 1953 (Janko Mlakar. *Jakob Aljaž, triglavski župnik*) v nakladi 2000 izvodov.

Od leta 1955 do 1967 je založbo, oziroma kulturno-literarno komisijo, pod katero je založba spadala, vodil Stanko Hribar. Načelnik komisije je tedaj postal hkrati še odgovorni urednik *Planinskega vestnika*. V obdobju 1967 do 1969 je bil načelnik Miran Marussig in od 1969 do 1979 Tone Strojín.

Sledilo je obdobje hitrih menjav, ko so se zvrstili Mar-rijan Krišelj, Ivan Razboršek, Ivan Jenko in Jože Gasparič, nakar je kulturno-literarna komisija prenehala delovati.

Leta 1970 je nastal Sklad za založništvo, ki je v svoje okrilje prevzel tudi delo Planinske založbe. Načelnik je postal Peter Soklič. Sledili so Stanko Klinar (do 1985), Darinka Petkovšek (1986), Miro Černivec (do 1989), Tomaž Banovec (do 1992), Milan Naprudnik (do 1998), Božidar Lavrič (do 2013).

V letih 2011–2013 je Planinsko založbo vodil Andrej Mašera, zatem za kratko Vladimir Habjan, med 2013–2015 Mojca Stritar, leta 2016 do 2017 Mateja Gruden, od novembra 2017 pa ponovno Vladimir Habjan (ki je hkrati glavni urednik *Planinskega vestnika*). ○

Viri:

Arhiv revije *Planinski vestnik*, letniki 1895–2019.

Munda, Zepič, Zupan. *Gore v besedi, podobi in glasbi*. PZS, 1965.

Tone Strojín. *Zgodovina slovenskega planinstva*, Didakta, 2009.

Drugi viri so citirani kot sprotne opombe.

ALCOM **uvex**
Slovenski proizvajalec
stekel z dioptrijo

www.alcom.si/sport

Ukrivljena športna očala in stekla z dioptrijo dobite pri svojem optiku.

Legendi Marija in Andrej Štremfelj nosita očala uvex in stekla Alcom.

Dragi naročniki in naročnice Planinskega vestnika

Leta bo kmalu konec, to pa s sabo prinese urejanje vsakoletnih formalnosti. Da bo december čim manj obremenjen s tem, vam že zdaj sporočamo, da bodo položnice za letno naročnino na Planinski vestnik poslani februarja 2020. Do konca januarja 2020 pa lahko izkoristite možnost za cenejšo naročnino na revijo, kajti tudi naslednje leto bo za člane PZS veljal 25-odstotni popust. Kako do tega popusta?

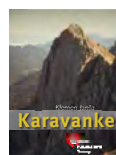
Do konca januarja 2020 sklenite ali podaljšajte svoje članstvo v izbranem planinskem društvu in na položnici bo upoštevan 25-odstotni članski popust.

Upravičeni boste tudi do drugih ugodnosti, ki vam jih prinaša članstvo v eni največjih in najbolj množičnih organizacij v Sloveniji.

Planinsko članarino lahko uredite v izbranem PD, na sedežu PZS ali na spletu (<https://clanarina.pzs.si>). Več informacij dobite na 01 43 45 690, pv@pzs.si, www.pzs.si.

V prijetno družbo, ki jo združuje ljubezen do hribov, pa lahko povabite tudi svojega najboljšega prijatelja, sorodnika ali simpatijo: podarite mu celoletno (ali polletno) naročnino na Planinski vestnik in mu na izvirni način voščite srečno in zdravo novo leto 2020 ter zaželite varen korak na vseh njegovih ali vajinih skupnih poteh.

Vašemu obdarovancu bomo ob tem podarili še vodnik, ki ga boste izbrali ob naročilu. Izbirate lahko med naslednjimi vodniki: Vodnik Karavanke, Vodnik Polhograjsko hribovje, Vodnik Po gorah SV-Slovenije.

Matej Bradaškja

Po nedotaknjenih vulkanih Islandije

Odprava Skiing The Fire Ring

Slab začetek, dober konec! Tako bi lahko na kratko opisal uspešnost odprave *Skiing the Fire Ring 2019*, v katero me je povabil idejni vodja projekta in obenem vodja na terenu – smučarska legenda in pustolovec Ivica Kostelić. Ivica si je zamislil smučanje po vulkanih v osrčju Islandije, daleč stran od civilizacije, kamor človeška noga v zimskem času le redko zaide. Odprava v to surovo okolje mora biti namreč dobro premišljena in organizirana. Že podatek o številu lepih dni v tem obdobju se krepko nagiba v korist slabega vremena, ki mu nenehen veter ob pomoči vztrajnega mraza pomaga ohranjati to pokrajino tako rekoč nedotaknjeno.

Filozofija odprav, katerim poveljuje Ivica, je jasna: izvedba *clean in, clean out*, kar pomeni brez zunanje pomoči. Takšna filozofija odprave zahteva povsem

drugačno logistiko in pristop kot odprave, pri katerih so za dostop do gora na razpolago motorizirana vozila ali šerpe. Vso opremo za bivakiranje, plezanje in

smučanje mora do vznožja gora namreč zveliči vsak sam na posebnih saneh, imenovanih *pulke*. In ko osnovni opremi dodamo še opremo za snemanje ter hrano, pridemo do ugotovitve, da bomo približno 220 km dolgo pot začeli s sanmi, težkimi dobrih 70 kg. V snegu jih vlečemo s t. i. *back country* smučmi, ki sicer dobro drsijo, a so toliko slabše vodljive.

Pot do izhodišča odprave poleg poleta na Islandijo vključuje tudi notranji let iz Reykjavika v Akurejri na sever, od tam pa slabih 200 km zasnežene ceste, ki pelje proti naseljem na skrajnem vzhodu države. Na izhodišču nas pričaka idealno vreme, ki nekako ni v skladu z zakoni narave v tem letnem času. Dobra vidljivost, za naporno hojo idealno nizka temperatura zraka ter rahel vetrič v hrbet nam omogočajo hitro napredovanje. Kljub temu da nam dolga in široka lavina polja pogosto preusmerjajo načrtano pot, nam dobre volje in širokega nasmeška na ustih nič ne more izbrisati. A že naslednji dan se razmere močno spremenijo. Malodane orkanski veter briše sledi, ki ji puščamo v snegu, tako kot valovi morja brišejo stopinje v pesku. Vlačenje sani pri vzponu na planoto Herðubreiðarlindir pa nam dodatno otežuje globoko ugrezajoči se sneg.

Seveda vztrajamo, naši cilji so jasni, pot domov vodi le preko vulkanskih gora Herðubreið in Askja. Prvemu cilju se proti večeru, po celodnevni hoji, približamo na vsega par kilometrov zračne razdalje.

Jan, Matej, Ivica in Miha na izhodiščni točki odprave
Foto: Jan Podgornik

Kraljica islandskih gora

Herðubreið je speči vulkan; nazadnje naj bi izbruhnil v geološki dobi pleistocen. Je osamelec, obdan z ogromnimi površinami ravnin, zaradi česar je neprestano izpostavljen vetru ter mrazu, kar pripomore k zelo zahtevnim razmeram, ki vladajo na gori. Temu vulkanu Islandci pravijo tudi kraljica islandskih gora, predvsem zaradi pokončne drže in visoke mogočne kroge, ki jo na skoraj celotnem obsegu kot biseri krasijo velike opasti.

Gori se približamo s severa. In prav severna stena je za nas ena največjih neznank na odpravi – na celotni širini se opast namreč ne prekine niti enkrat samkrat. Na vznožju stene postavimo bazni tabor ter ga ogradimo z visokim snežnim zidom, da bi ga zavarovali pred silno hitro naraščajočim vetrom. Ograda je življenjskega pomena, saj hitrosti vetra pogosto presega 100 km/h, da o najmočnejših sunkih niti ne izglubljam besed.

Malo pred poldnevom veter razpiha meglo iz stene, kar nam omogoči kolikor toliko dobre pogoje za izvedbo izvidniške ture. Hitro spreminjajoče se vreme nas kmalu prežene iz stene, vendar imam turo še vedno za uspešno, saj ogled opasti od blizu potrди dvom o možnosti izvedbe smučarskega spusta preko celotne stene. Odločitev za takojšnji umik se izkaže za pravilno, saj se v naslednjih urah nad nami razbesni pravo neurje. Tisti dan pogled le še redko zaide proti steni. Ta se v zgornji polovici skriva v meglo, sami pa imamo tako ali tako ogromno dela s prestavljanjem šotorov ter zidanjem še višjih zidov, da bi ohranili bazni

Južno ostenje Herðubreiða
Foto: Jan Podgornik

Ivica in Miha
med vzponom na
Herđubreiđ
Foto: Jan Podgornik

tabor, ki je naše edino zatočišče. Ko zvečer utrujeni ter premrazeni dobesečno popadamo v spalne vreče in ko sam pri sebi razmišljam, ali bi sploh lahko bilo še slabše, nas iz domovine doseže žalostna vest. Umrli je moj dolgoletni prijatelj s smučarskih strmin ter zanesljiv soplezalec v gorah – Artur. Prijatelj, s katerim sva na Kaninskem pogorju pogosto nizala spuste na vse strani, ob večerih pa ob pivu v kakšni od bovških gostiln kramljala o gorah in alpinizmu. Bil je izvrsten poznavalec slovenskega alpinizma ter z njim povezanih uspehov. Zgodbe iz vseh mogočih alpinističnih knjig je kar stresal iz rokava – res, veselje ga je bilo poslušati. Njegova smrt me užalosti, kar je opaziti tudi v mojem razpoloženju med nadaljevanjem odprave.

Arturju v spomin

Naslednji, četrti dan se trdno odločen, da bom prebil krono na severni strani in čeznjo opravil prvenstveni spust na smučeh, ki ga bom posvetil Arturju, zopet podam v steno. Ivici razložim smer vzpona ter spusta, on pa organizira vse potrebno, da bi spust tudi posneli. Vreme nam je ta dan naklonjeno, le močan veter je s svojimi rušilnimi sunki kar vztrajal, a si boljših razmer v steni nismo mogli zeleti. S seboj vzamem alpinista Jana Podgornika, s katerim brez vsakršne varovalne opreme po najbolj direktni smeri napadeva rob stene. Ivica in snemalec Miha Deisinger medtem nekje na spodnji polovici smeri vzameta poziciji, s katerih bi lahko varno in uspešno posnela spust. Z Janom napneva vse moči ter vztrajno in kolikor mogoče hitro premagujeva meter za

metrom, samo da bi pridobila čas ter s tem povečala možnosti uspeha v boju z vremenom. Prvič se resneje ustaviva kakšnih petdeset metrov pod krono, kjer določiva pozicijo, s katere bi Jan lahko kar najbolje posnel smučanje v zgornjem delu smeri. Sam nato krenem, da preverim še zadnjo neznanko vzpona, namreč kako stabilna je sploh opast. V zadnjih metrih pod opastjo se stena postavi dobesečno pokonci, trdnega stopa pod nogami ni več in tudi ko dosežem opast, nisem čisto prepričan v njeno stabilnost. Najprej zaradi močnih sunkov vetra snamem smučiči z nahrbtnika, saj me upor vetra vanje trga iz stene. Nato nestabilne dele opasti počasi in previdno, kos za kosom odstranim ter se naposled s težavo le prebijem preko nje. Po vseh štirih se odplazim stran od roba, saj me hoče močan veter dobesečno odpihniti čezenj. Prav mraz in veter me ob zavedanju, da sem komaj na polovici poti, spodbudita, da se kar se da hitro pripravim na spust, ki sledi. Vsako sekundo mi sklepi bolj ledenijo, kar oteži priprave na skok čez opast v poledenelo strmino. Prostora za napako namreč tu ni. Zdaj ali nikoli, si mislim, ko stojim nad opastjo ter se prepričujem, da sem to sposoben izpeljati. Smer z imenom *Minute of silence for Artur* posvetim svojemu preminulemu prijatelju. To je edino, kar lahko v danem trenutku, v tem odročnem svetu naredim zanj in njegovo družino.

Dan po prvem spustu nam vreme ne dopušča novih podvigo, zato ga preživimo v baznem taboru, kjer snujemo načrte za še eno smučarsko smer v severni steni ter premik proti južni strani gore. Naslednje

jutro, na dan premika proti jugu, se spet zbudimo v zelo vetroven dan. Vidljivost na gori nam vseeno omogoča, da poskušamo odsmučati smer skozi veliki ozebnik. Smer smo si začrtali že v preteklih dneh, za njen začetek pa smo določili majhno sedlo tik pod krono vulkana. Na tem delu stene je krona visoka slabih 50 metrov in je za smučanje neizvedljiva. Ves čas vzpona nas spremlja dobra vidljivost, zaradi česar zelo hitro napredujemo. A kaj kmalu nam narava ponovno obrne hrbet. Na sedlo se prebijem v megli, obenem pa še veter iz minute v minuto pridobiva na moči. Le s težavo zadržujem svoj položaj na tistih nekaj metrih, kolikor mi jih v ravni obliki ponuja sedlo. Lahko bi obrnil in se s smučmi na hrbtu spustil par sto metrov nižje, od koder bi odsmučal spodnji del smeri, vendar ne. Jazen na cel svet trmasto vztrajam ter poskušam ogreti svoje telo, da ne bi zmrznil. Celotna ekipa, raztresena po steni, doživlja podobno usodo, a prav tako ne opusti načrta, da bi posnela spust. Po slabi uri "telovadbe" ves premražen le dočakam svojo priložnost. Megla okoli mene se za trenutek razkadi, kar hitro izkoristim in odsmučam smer, ki jo pozneje poimenujemo s preprostim imenom *Grand Couloir*. Tik za tem se megla spusti nazaj nad steno, kjer vztraja vse do našega odhoda proti južni strani hriba.

V naslednjih dneh izpeljemo še prvenstveni spust preko južne stene Herđubreiða; poimenujemo ga *Viribus Unitis* – *V slogi je moč*. Smeri dodamo tudi prvo ponovitev ter se vsi skupaj povzpnejo na vrh vulkana, kar je bila prav tako ena izmed želja naše odprave. To so najbolj mrzli dnevi odprave, temperatura na vrhu je okoli 25 stopinj pod lediščem, ob močnem vetru pa je občutek mraza še precej močnejši. Ta dan dobim na prstih nog lažje ozeblino. Prsti omrtvijo, hitro mi postane jasno, da si še lep čas po končani odpravi ne bodo opomogli, vendar z izjemo neprijetnega občutka v nadaljevanju odprave to ne bi smela biti prevelika težava.

Uulkanska lepota Askja

V tem letnem času se dnevi na Islandiji hitro daljšajo, zmračí se šele krepko po deveti uri. Tako lahko realno načrtujemo premik do našega naslednjega cilja Askje v enem samem dnevu. Tak podvig bi nam omogočil, da bi nas najboljši dan od začetka odprave pričakal ravno na Askji. Herđubreið in Askjo loči približno 40 km in 500 višinskih metrov dolga pot s *pulkarni* in *back country* smučmi. To pomeni, da se nam obeta peklenški dan, če jo hočemo prehoditi v enem dnevu. Zgodaj zjutraj se odpravimo na pot, najprej proti planinskemu domu, ki se nahaja ob vznožju Askje, od tam pa nas čaka dobrih 7 km dolg in 300-metrov visok vzpon na vulkan. Kočo smo dosegli po skoraj 14 urah hoje, tik preden se je zmračilo. Le bežno smo si ogledali steno, ki bi jo morali po načrtu odsmučati naslednji dan. Kar takoj smo začeli pripravljati vse potrebno za bivačiranje.

Vulkan Askja je dejaven ognjenik, je del glavnega vulkanskega sistema na Islandiji, pod katerim je ogromna količina raztaljene kamnine. Nazadnje je izbruhnil leta 1961, predtem je zadnji silovit izbruh zabeležen leta 1875. Takrat se je v kraterju vulkana ustvarilo jezero Öskjuvatn, ki je z 220 metri globine najgloblje v državi.

Prvič, odkar smo na odpravi, se zbudimo v dan brez vetra. Tišina narave, ki nas ob tem obdaja, je neopisljiva. Poleg utrujenosti od naporne poti in od številnih naskokov na Herđubreið v zadnjem tednu mi dodatne težave povzročajo še neobčutljivi prsti na nogah. Glavno vprašanje, ki se mi mota po glavi, je, ali sem v takem stanju sploh sposoben varno odsmučati precej zahtevno smer v severni steni, pa čeprav dolgo vsega 500 višinskih metrov.

Uježbaj p. m.

Medtem ko se z Janom odpraviva v steno, se Ivica sam povzpne po grebenu na vrh ter ga doseže prvi.

*Prebijanje skozi
arkanski veter.
V ozadju je Herđubreið
zakrit z oblaki.
Foto: Jan Podgornik*

Ivica Kostelić: "Show must go on!"
Foto: Jan Podgornik

Z Janom napredujema počasneje, saj se razmere v steni menjajo praktično na vsakih deset metrov. Srednji del smeri je popolnoma razpihan, kamen in led sta povsod pokrita s snegom, ki ga je pogosto le za vzorec. To sicer vzpona ne otežuje toliko kot pomisleki o tem, kje bi smučarska smer sploh lahko potekala. Ko najdeva rešitev, napetost v meni rahlo popusti. Tega dne nam brezvetrje dopušča celo, da za snemanje uporabimo dron. Dan je resnično prelep, veljalo bi ga izkoristiti, vendar sem odločen, da z vrha Askje pot zame vodi le še v eno smer – proti domu. Odsmučano smer poimenujemo s popularno krilatico *Vježbaj p. m.*, ob tem pa nas zabava misel, kako bomo pomen teh besed pojasnili Islandski planinski zvezi.

Medtem ko se sam po odsmučani smeri, sredi najlepšega dne, zasidram v bližino šotora in se malo sprostim ob sončnih žarkih, Ivica, poln energije in skorajda otroške radosti, niza spust za spustom ter se ob tem neizmerno zabava. Ob tem opravi dva zavidljiva spusta z najvišjega vrha Askje: prvenstveni spust čez vzhodni greben, ki ga poimenuje *No sikiriki*, in prvenstveno direktno linijo na južno stran, ki dobi ime *Shan-gri-la*, v prevodu obljubljeni dežela.

Proti večeru premaknemo tabor do par kilometrov oddaljenega jezera Viti. Ker smo pozni in o vetru ni ne duha ne sluha, se odločimo, da protiveternih zidov ne bomo postavljali. To se nam maščuje, saj se ponoči razbesni pravo neurje. Veter nam s snegom zatrpa šotore z vseh strani, da so videti kot igluj, ter nam, medtem ko spimo, skozi prezračevalnike šotora napiha sneg tudi v notranjost. Malomarnost bi nas lahko veliko stala, vendar pravočasno ukrepamo. Zjutraj je vreme dobesedno katastrofalno, zato nam ne preostane

drugega, kot da se spustimo do planinskega doma pri kanjonu Drekagil, kjer se udobno namestimo in posušimo spalne vreče ter ostalo opremo, ki nam jo je v zadnji noči zatrpalo s snegom. Čaka nas namreč dolga pot nazaj.

Pot nazaj vodi preko krone vulkana

Obeti za vreme naslednji dan so lepi in ker se vračamo mimo Herðubreiða, Ivica predlaga še en vzpon na vrh tega vulkana, saj bi ob tako lepem sončnem vremenu lahko naredila super posnetke z dronom. Zgodaj zjutraj se z Ivico podava na pot proti vznožju Herðubreiða, od koder se po pristopni smeri še enkrat povzpneva na krono vulkana. Z dronom posnameva vrh ter v hitrih, skorajda tekmovalnih veleslalomskih zavojih na mah odsmučava celotno smer vse do vznožja, kjer naju že čakata Jan in Miha, pripravljena na pot proti domu. Od tod do izhodišča, do katerega je več kot 50 km zračne linije, porabimo dobra dva dneva hoje.

Premalo prostora na papirju imam na voljo, da bi se lahko spuščal v podrobnosti odprave in opisal občutke, ki sem jih doživljal v teh 14 dneh. Zapišem lahko le, da je bilo smučanje po vulkanih Islandije, v tem resnično surovem in odročnem delu sveta, kjer se je tudi čas vdal v boju proti naravi, resnično nepozabno doživetje in nova lepa izkušnja v življenju. Cilje, ki smo si jih postavili pred odhodom, smo izpolnili ter jih celo preseгли, a doseženi cilji niso nič več kot le koščki v celotni sestavljaniki, s katerimi je slika na koncu morda videti popolnejša. Nejc Zaplotnik je pred leti v svoji knjigi *Pot* lepo zapisal: "Kdor išče cilj, bo ostal prazen, ko ga bo dosegel, kdor pa najde pot, bo cilj vedno nosil v sebi". ●

Silvestrovanje v Pravljičariji

Oblačno nebo nad zadnjo dolino pod Triglavom je napovedovalo zaspano zimsko jutro.

Pravljičarija se je skupaj s svojimi prebivalci prav zlagoma prebujala v nov dan. Prva je pomela oči očarljiva Liska Prva, hčerka lisjaka Liska. Daleč naokoli so jo hvalili zaradi njenih čudovitih, črno obrobljenih svetlozelenih oči, v katerih se je zrcalila pravljíčna čarobnost.

"Kdor bo osvojil njeno srce, bo najsrečnejši lisjak pod soncem," so pravili njeni znanci, ona pa se je ob tem le zapeljivo zahajljala in pomežiknila. Liska Prva si je torej pomela svoje čudovite oči, izdatno zavezala, se po lisičje pretegnila in prav nič urno zlezla iz tople postelje v svoji luknji pod visoko bukvijo sredi temnega gozda.

"Tok, tok, tok," je v tistem potrkalo na njene duri.

"Ja, takoj pridem," se je glasno odzvala lisička. Kolikor hitro je zmožla, se je oblekla in stekla odpret vrata.

Pred njo je stala postarana veveričja mati Verica. "Dobro jutro, Liska Prva. Prav nerodno mi je, ampak že vse jutro pečem piškote, pa mi je zmanjkalo medu za potico. Ali mi ga lahko ti posodiš?" je v enem dahu izrekla Verica in ob tem živčno trznila s košatim repkom.

"Uh, moram pogledat v shrambo, če ga je še kaj ostalo," je lokavo odvrnila pretkanka s figo v žepu.

Liska Prva je oboževala strd, zato jo je kradla divjim in domačim čebelam. Enkrat so ji prve s svojimi piki kar grdo zdelale kožuh, a se vseeno ni predala, saj je bil med slajši od prestanih bolečin. In zdaj, da bi to tako težko pridobljeno sladkarijo delila z Verico? Le zakaj?

"Kar potrudi se in ga poišči, saj vem, da imaš polno zalogo. Drugače nocoj ne bomo jedli potice," se ni dala pronicljiva starka.

"Hja, zakaj pa bi nocoj jedli potico? In sploh: kdo naj bi jedel potico iz mojega medu?" je postala radovedna lisica.

"Zakaj, zakaj. Ali nimaš koledarja? Nocoj je vendar silvestrovo, zato se bomo kot ob vsakem koncu leta tudi tokrat vsi skupaj povesečili,

veliko dobrega snedli in tudi popili. Letos jaz pečem piškote in potico. Kaj pa je tvoja zadolžitiv?"

"Ojoj, čisto sem pozabila na to. Tu imaš zvrhan lonc strdi, zdaj pa brž odidi, da se tudi sama lotim dela, sicer ne bo čedno," je odvrnila lisička, se sunkovito zasukala in urno zaprla vrata za sosedo.

Nadela si je zimski kožuh in se kar brez zajtrka v želodčku odpravila iz svojega brloga. Hitela je skozi gozd čez hladno pokrajino in se zadihana ustavila v bližini mogočnega kostanja. Drevesni orjak je spustil že vse liste, zato so se njegove veje gole raztezale proti nebu, na vse strani razmetano listje pa je v debelih plasteh prekrivalo tla daleč naokoli.

"Uh, koliko listja si odvrigel," se je repenčila Liska Prva.

"Hja, letošnje leto je bilo dobro zame. Veliko listov sem si lahko omislil, saj je bilo dežja in sonca ravno prav," se kostanj ni pustil ujeti na njeno tečno limanico.

Liska Prva je še enkrat sitno vzdihnila, potem pa bistro ugotovila: pohiteti moram, sicer do drugega leta ne bom gotova. Pretegnila je svoj košati rep in ga s sprednjima šapama zgladila v razkošno metlo. Listje je pometala v kupček, in ko se je nakopičilo v kup, ga je v veliki rdeči ruti prenesla na oddaljeno njivo. Tu in tam se je listje zavrtinčilo v hladnem vetriču, ki je vel izpod Planje, in nagajivo bežalo pred lisičjo metlo. Ves dan je Liska Prva hitela in si šele pozno popoldne oddahnila. Poslednji list je končno počival na njivi, na lično osnaženih tleh pod kostanjem pa je jazbečja družina začela postavljati mize in klopi.

Mesne specialitete in zažgana sladica

Medtem je volk Klov v svoji prostorni, sodobno opremljeni kuhinji pekel, cmaril, cvrl in okušal mesne specialitete.

"Mmmmm, letos bo res vsakdo prišel na svoj račun, le vegetarijanci bodo lačni," si je mel taci med uživaškim oblizovanjem smrčka. Že dva dni se s svojim pomočnikom, sinkom Klovkom, ni premaknil iz omamno tople kuhinje, zdaj pa je bilo delo vendarle dokončano. Krače, zrezke in narezke sta mojstrsko zložila na velike lese ne pladnje in jih odnesla na praznično pogrnjene mize. Te je s svojimi najbolj imenitnimi rdeče-belo kockastimi prti pregrnila škratovka Aja. Kot po navadi so ji bili namesto v pomoč v napoto škrat Tark in oba gosta, mestna škrate – Nakvadrat in Kvadratak. Aja je pogrinjala mize, ostali trije pa so jih med objestnim smehom razgrinjali in se drug drugemu režali kot počeni piskri, kar je Ajo še bolj razdražilo.

"Takoj prenehajte s temi vragolijami, sicer boste silvestrovali lačnih ust," se je zadržla, da je odmevalo od gora.

Misel na lakoto jih je v trenutku streznila. Povesili so svoja dolga ušesa in hiteli ponovno pogrinjati mize. Pod kostanjem je postajalo vse bolj prešerno. Vse več planinskih živali in pravljicnih bitij je zasedlo svoje sedeže ob mizah in drug drugemu so hiteli pripovedovati zadnje novice. Veter je njihove zgodbe urno odnašal pod gore, da so se bučno odbijale od gladkih sten in odmevale v dolino.

"Kaj se dogaja?" se je odmevu čudila gospodična pred hiško.

Navsezgodaj zjutraj je z Dixie v avtu priropotala v zadnjo dolino pod Triglavom. Pred domom jo je poleg premrlega palčka pričakalo vse polno listja. Palček je brž malo potelovadil in si pretegnil okončine, potem pa odhlačal k prijateljem na silvestrovanje.

Kaj pa gospodična? Ja, res se ne bi spodobilo, da bi novo leto pričakala v neurejeni okolici, zato si je nadela zelen predpasnik, vzela v roke grablje in pohitela z delom. Lahek vetrič izpod Planje pa je spet vrtinčil listje in ga nagajivo podil zdaj sem, zdaj tja. Gospodična se je mrgodila, Dixie pa veselila, saj si je želela ujeti vsak leteči list. Poskakovala je za njim in ga lovila s tačkami in gobčkom. Tako dolgo se je razigrano podila za listjem, da je končno izvabila nasmeh na gospodičnin togi obraz.

"Ti si pa res prismojena pitbulka," ji je smeje rekla. Že debelo uro je pometala okoli hiške, pa vendar je ni pozdravil niti en planinec. Nikogar ni bilo mimo. Nobenih korakov, nobenih človeških glasov, krikov ali vzklikov. Le gola tišina in čuden

odmev. Poleti pa je glasno odmevalo z vseh strani. Pohodniki so prihajali od vsepovsod in na stezi pred hiško se je vila strnjena procesija.

"Eh, ja, zima itak ni namenjena obisku gora," si je mislila gospodična, ko se je ozirala po samotni potki in nizala poletne spomine.

Na rame si je oprtala zvrhano poln koš listja in ga odnesla na njivo.

"Le kdo jo je tako skrbno prekril z listjem?" se je začudila, saj ni vedela, da je za to malce pred njo poskrbela Liska Prva.

"Hov, hov, hov, ali si ti zaljubljena, da nič ne opaziš? Iz hiše se kadí in po zažganem smrdi," je v tistem tako razburjeno zalajala pitbulka, da je gospodična bliskovito odvrгла koš in kot strela udarila naravnost v zadimljeno kuhinjo.

"Ojoj, moja potica se je zažgala ..."

Pozabljiva kuharica z zelenim predpasnikom je iz pečice štedilnika na drva potegnila počrnelo sladico. Brž jo je prevrnila na leseno desko. Ob tem si je močno oddahnila, saj je ostala notranja plast še vedno lepo rumeno obarvana. Ko se je potica ohladila in se oddahnila od hudega pretresa, je gospodična spretno obrezala ožgano, preostanek pa na debelo posula s sladkorjem v prahu, da se je pred njenimi očmi prelevil v snežno belo pomanjšano goro.

Nazdravljanje in sneg

Ko je ura odbila deseto zvečer, sta Dixie in gospodična posedli za skromno obloženo mizo: s krožnika zaprisežene vegetarijance so pogledovali koščki sira tolminca, trentarskega ovčjega sira in skute, tri čompe in nekaj listov zelene endivije z izolskega vrta, iz pitbulkine zvrhano polne skodele pa je psički božansko dišalo po goveji juhici. Sredi mize se je bohotila bela potica in čakala, da se v gospodični prebudi želja po sladkem. Ampak ona je najprej naložila nova drva v kamin. Suha polena so v peči sprožila čarobne ognjene zublje, ki so s svojo pravljicno svetlobo odeli vso izbo. V svečniku je prižgala tri sveče. Nobena električna svetilka ni svetila, saj si je zaželela malo romantičnega vzdušja. Iz kamnite kleti je prinesla steklenico penine, si v kozarec natočila za pol prsta in srknila prvi požirek.

"O, kako dobro mi dene ta kapljica," je zamrmrala, potem pa vzela v roke nož in na veliko psičkino veselje končno razrezala potico.

Z užitekoma sta si jo privoščili obe in niti prva niti druga nista imeli večjih pripomb na okusnost posladka. Malce preden je odbilo polnoč, sta se oblečeni kot Eskimki odpravili v ledeno noč. Z neba je milo pogledovala v koprenast pajčolan zastrta luna in s svojimi medlimi žarki razsvetljevala nebesno temino, prepredeno s puhastimi

"Srečno novo leto, srečno, srečno, srečno vsem," so se v zavetju mogočnega kostanja prisrčno objemali in si čestitali ježek Plešek, njegova žena Nežka, kompletna rodbina Mišjeritk s staro materjo na čelu, dobrodušni medved Dem, ki je po ločitvi od soproge še kar vztrajal v samskem stanu, lisjak Lisko in Liska Prva, vsa veвериčja in škratja družina, hišni palček in še mnogi drugi. Risba: Jernej Kovač Myint

oblaki. Gospodična je začela odštovati: "Deset, devet, osem, sedem, šest, pet, štiri, tri, dve, enal Juhu! Srečno novo leto, ljuba moja Dixiel!"

"Srečno, hov, novo, hov, leto, hov, tudi, hov, tebi, hov, gospodična, hov" ji je odvrnila psička in ji na dlan pritisnila vlažen pasji poljub.

Iz doline se je slišalo pokanje petard in raket, ki so ožarile nebo, onidve pa sta se, naveličani peklenškega hrupa, kmalu podvizali v hiško.

"Srečno novo leto, srečno, srečno, srečno vsem," so se v zavetju mogočnega kostanja prisrčno objemali in si čestitali ježek Plešek, njegova žena Nežka, kompletna rodbina Mišjeritk s staro materjo na čelu, dobrodušni medved Dem, ki je po ločitvi od soproge še kar vztrajal v samskem stanu, lisjak Lisko in Liska Prva, vsa veveričja in škratja družina, hišni palček in še mnogi drugi. Potem pa je nekdo vzkliknil: "Po snegu diši!"

Vsi so odobravajoče pritrtili. No, ja, skoraj vsi. Samovšečna vila Aliv si je v škodeli s svežo vodo neprizadeto ogledovala svoj čedni obrazek, medtem ko se je srna Drna prestrašeno zazrla v nebo, saj se je zelo bala snega in sledi, ki jih je puščala v njem.

Sova Avos, ki je priletela silvestrovat v Pravljíčarijo naravnost iz vroče Sahare, pa je navdušeno skoviknila: "Hu huuu! Hu huuu, pravite, da po snegu diši?! Huuuu, kako bi me osrečilo, če bi tudi jaz doživela sneg, hu huuu, uhuuu!"

Vsi so se začudeno zazrli vanjo, ko jim je razložila, da še nikoli ni videla snežinke, kaj šele snega. Saj v tistih krajih, kjer živi ona, pač nikoli ne sneži.

Med vsem tistim direndajem nihče ni opazil Kri-vopetnic, ki so visoko v skalovju Triglava v velikanskem kotlu mešale meglo. Ko se je dovolj zgostila, so jo, spremenjeno v ravno prav velike snežinke, začele previdno dvigati proti oblakom, da se je zatem zlagoma spuščala navzdol in s svojo belino prekrila travnike, gozdove, poti, pečine, brezpotja in celo Beli potok.

Prvo jutro novega leta je vse prebivalce zadnje doline pod Triglavom presenetilo s sveže zapadlim snegom. Najbolj navdušena je bila seveda sova Avos, saj kar ni mogla doumeti, da to niso sanje, ampak resnično doživetje snega – v živo. Škoda le, da si ga ni mogla zatakni za peruti in z njim poleteti nazaj v razbeljeno Saharo. ●

NOVI
ARCHEON

SKOVAN V VETRU

factorystore.si

Poldanovec, 1299 m

Trnovski gozd

Poldanovec je zaradi lahke dostopnosti z južne strani v vseh letnih časih precej priljubljen. Divji prepadni svet, ki na severu kot pregrada pada vse do doline Trebuše, pa je ljudem že od nekdaj buril domišljijo. Obsežno območje Trnovskega gozda nas preseneča s prvinsko naravo, kamor človek večinoma posega le zaradi gozdarstva. Če ljubite mir, senčno zavetje gozdov

in zložne poti, je Poldanovec v vseh letnih časih prava izbira.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska, v zimskem času zimska oprema, če je ledeno in pomrznjeno, tudi cepin in dereze

Višinska razlika: 352 m

Izhodišče: Lokve nad Novo Gorico, 947 m

WGS84: 46,0123095°, 13,792250°

Časi: Lokve–Poldanovec 2 h

Sestop 1.30 h

Skupaj 3.30 h

Sezona: Primerno v vseh letnih časih

Zemljevid: Izletniška karta Goriška, 1:50 000

Opis: Vozilo pustimo na Lokvah in peš nadaljujemo proti zaselku Lazna. Na

Proti vrhu Poldanovca Foto: Vladimir Habjan

Areh, 1247 m

Pohorje

Severovzhodno Pohorje poleg številnih smučišč ponuja obilico pohodniških izletov, ki jih lahko združimo s kulinaricnimi užitki. Od posestva Meranovo na Podpohorski vinski cesti se bomo napotili čez Pečke na Areh, kjer poleg smučišč stoji romarska cerkev sv. Areha iz 13. stoletja. V njej je po-

krov sarkofaga iz žičkega samostana, ki predstavlja nagrobno ploščo štajerskega vojvode Otokarja Travgavskega.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Enostavna in zložna pot je primerna tudi za družine z otroki.

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 750 m

Izhodišče: Parkirišče nad Meranovim, 503 m. S ceste Maribor–Ruše v kraju Limbuš zavijemo levo v krožišču in nato takoj prvi odcep desno. Za mostom čez potok sledimo smerokazom za Meranovo–Pečke. Sprva po dolini potoka Blažovnice, nato pa desno, strmo v breg po ozki asfaltni cesti. WGS84: 46,537823°, 15,556214°

Koči: Ruška koč, 1247 m, telefon +386 2 603 50 46, +386 41 666 552; Lovski dom na Pečkah, 715 m, telefon +386 2 661 56 81

Časi: Meranovo–Pečke–Areh 3.30 h

Sestop 3 h

Skupaj 6.30 h

Sezona: Vse leto

Vodnik: Milan Cilenšek, Viktorija Dabič s sodelavci: *Po gorah severovzhodne Slovenije*. PZS, 2007

Zemljevid: Pohorje, 1:50.000

Vzpon: Od Meranovega gremo po gozdni cesti mimo Andrejevega čebelnjaka. Blago se spustimo in pri kmetiji

Zreško Pohorje Foto: Franci Horvat

drugem križišču nas oznaka usmeri desno na gozdno pot, ki se lagodno dviga vse do prelaza pod Mojskim vrhom. Po krajšem spustu pridemo do table, na kateri je označena pot, ki po cesti krožno obide Mojsko drago in nas popelje na vrh. Nadaljujemo po cesti, ki se spušča levo in nas za velikim desnim ovinkom usmeri levo na stezo. Nadaljujemo po grebenu, dokler se tik

pod vrhom ne obrnemo popolnoma na sever in v nekaj zavojih pridemo na vrh.

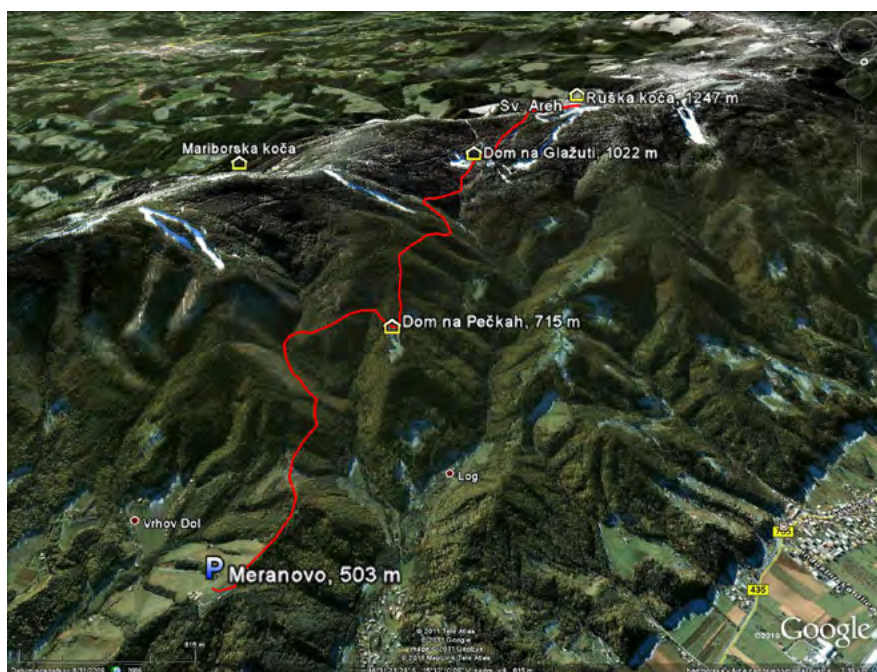
Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Druga možnost je, da pod vrhom zavijemo levo, steza preide v gozdno vlako, ki v nekaj minutah pripelje do gozdne ceste. Na cesti se lahko vrnemo po isti poti do izhodišča (desno) ali pa zavijemo levo in obidememo celotno Mojsko

drago ter tako naredimo krožno pot do opisne table pod Mojskim vrhom. Od tam nadaljujemo po isti poti proti Lokvam.

Olga Kolenc

Vir: Olga Kolenc, Lepote Trnovske planote, *Planinski vestnik*, 2010/11.

Zgornji Krajner (Peruš) prečkamo dvorišče. Nadaljujemo po strmi označeni makadamski poti navzgor v gozd. Ves čas hodimo po široki, dobro označeni gozdni poti v objemu soteske Rozmanova frata. Orientacija je enostavna. Pridemo do manjšega potoka in ga prečkamo. Iz gozda stopimo na travnato uravnavo, kjer dosežemo dom na Pečkah. Nad njim se v gozdu odcepi pot do Mariborske koče, mi pa nadaljujemo strmo desno navzgor do doma na Glažuti (1022 m), kjer se svet položi. Po gozdni poti nadaljujemo do razvalin Sokolskega doma in naprej proti Mariborski koči, vendar na križišču kmalu zavijemo desno in čez smučišča dosežemo Ruško kočo na Arehu.

Sestop: Sestopimo po smeri vzpona ali pa podaljšamo turo na ves dan in nadaljujemo proti Mariborskemu razgledniku in Bellevueju ter sestopimo po smučiščih ali ob njih v Pekre.

Arnold Lešnik

Vir: Arnold Lešnik, Kjer narava pripoveduje pravljice, *Planinski vestnik*, 2011/12.

Vošča, 1737 m, Trupejevo poldne, 1931 m, Maloško poldne, 1828 m, Kresišče, 1839 m

Karavanke

Prečenje grebena od Vošče do Kresišča je izredno lepa tura, ki nas popelje v svet macesnov, šumečih potokov in zelenih planin in na kateri živina na paši s cingljanjem zvonov ustvarja brezskrbno vzdušje. Za turo si vzemimo ves dan, kajti svet tam gori je tako lep, da nam dneva zagotovo ne bo žal. Najvišji vrh, ki ga osvojimo, je Trupejevo poldne na meji med Slovenijo in Avstrijo. Ime je dobil po kmetiji Trupej, ki leži na severni, avstrijski strani grebena, poldne pa pomeni, da je sonce ravno ob 12. uri nad

Proti Vošci Foto: Andrej Trošt

vrhom. Med hojo nas občasno pozdravljajo kamniti možici, ki potrjujejo, da smo na pravi poti. V lepem vremenu orientacija ni zahtevna, v megli pa se lahko kaj hitro izgubimo. Tura je posebej čudovita, saj se nam na poti odgrinjajo lepi pogledi na Julijske Alpe, predvsem na Široko peč, Škrnatarico, Oltarje, Ponce in Špik, ki so v večernih barvah pravljično romantični.

Zahtevnost: Nezahtevna neoznačena pot. Zadnjih nekaj metrov pred vzponom na Maloško poldne pot poteka po skalnem in nekoliko krušljivem terenu. Orientacija je zahtevna predvsem v gozdu, dokler ne pridemo na sleme. Prečenje grebena je celodnevna tura, vendar je pot možno skrajšati, tako da se po sestopu s Trupejevega poldneva skozi Železnico spustimo nazaj na Srednji Vrh. V mokrem so travnate stezice na grebenu nevarne za zdrs.

Oprema: Običajna planinska oprema. Fotoaparat je obvezen!

Višinska razlika: Približno 1200 m

Izhodišče: Srednji Vrh nad Martuljkom, 960 m

WGS84: 46,510072°, 13,818087°

Časi: Srednji Vrh–Vošča 1.30 h
Vošča–Blekova planina–Trupejevo poldne 1.30 h
Trupejevo poldne–Maloško poldne–Kresišče 1.30 h–2 h
Kresišče–Srednji Vrh 2 h
Skupaj 7 h

Sezona: Primerno v vseh letnih časih, še posebej lepo je jeseni (novembra), ko se macesni obarvajo. Pozimi je območje primerno za turno smučanje.

Vodnik: Irena Mušič, Vladimir Habjan: Karavanke. Sidarta, 2007.

Zemljevidi: Kranjska Gora z okolico, 1 : 25.000; Kranjska Gora, 1 : 30.000; Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000.

Opis: Turo začnemo na Srednjem Vrhu, kjer se mimo kmetije Hlebanja odpravimo proti Jureževi kmetiji zahodno od vasi. Nad njo se vzpenjamo po kolovozu do gozda. Na višini okrog 1400 metrov pridemo do Jureževe planine in do prečne gozdne ceste, ki vodi od Kornskega sedla do Železnice. Pri lovski koči zavijemo levo in nadaljujemo čez travnike in skozi gozd na neporasli vrh

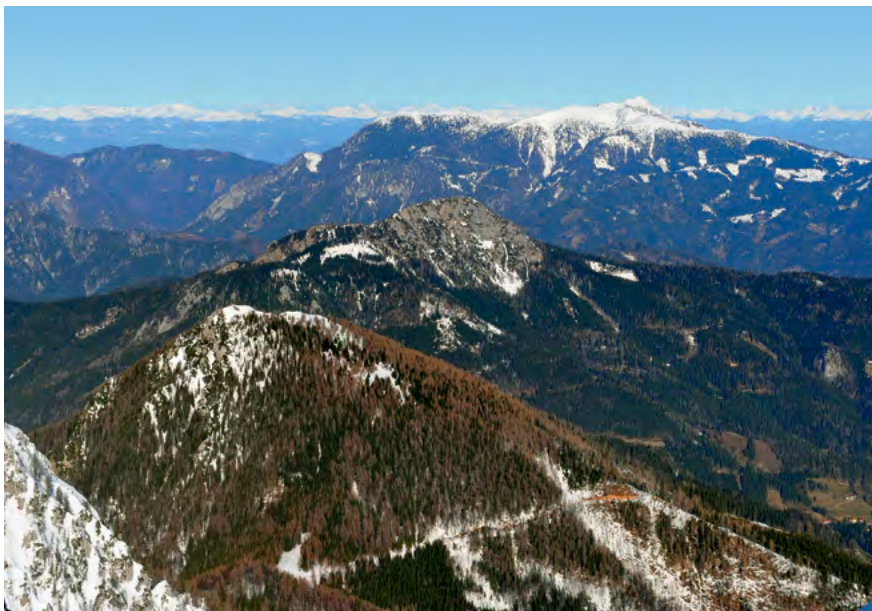
Goli vrh, 1787 m

Kamniško-Savinjske Alpe

Med lepimi in drznimi vrhovi Kamniško-Savinjskih Alp bi bil Goli vrh popolnoma nepomemben, če ne bi bil z njega tako lep pogled na severna ostenja tega gorstva. Poleg velikih in zahtevnih ciljev gorniki

očitno potrebujemo tudi lahke poldnevne cilje za čase, ko so nam visoke gore teže dosegljive. Na Goli vrh se bomo povzpeli iz doline Ravenske Kočne in v zgornjem delu naredili kratko krožno turo.

Goli vrh, Virnikov Grintovec in Obir v ozadju Foto: Franci Horvat

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Vršne strmine so nevarne za zdrs in zahtevajo nekaj previdnosti in varen korak. Če je pot zasnežena ali poledelela, imejmo s seboj cepin in dereze.

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 800 m

Izhodišče: Ravenska Kočna, parkirišče na koncu Ancljevega travnika, lahko pa se peljemo še malo čez suho strugo potoka in parkiramo v bližini odcepa poti s ceste, 990 m. Do sem se pripeljemo mimo Planšarskega jezera.

WGS84: 46,387661°, 14,536646°

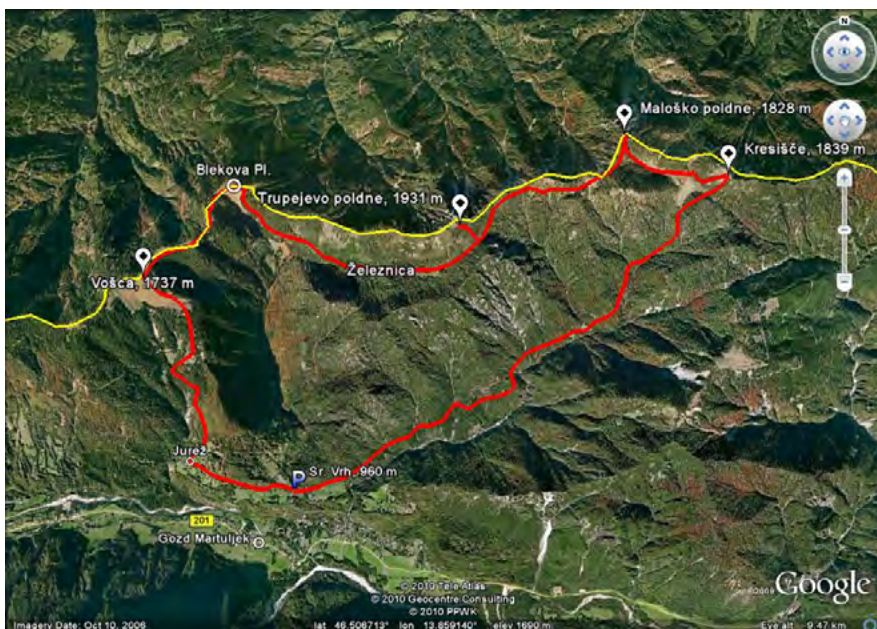
Časi: Izhodišče–Jenkova planina 1.30 h
Jenkova planina–vrh 45 min
Sestop 1.30 h
Skupaj 3.45 h

Sezona: Vsi letni časi. Ker Goli vrh ni izrazit smučarski cilj, pozimi lahko precej sameva. Za vzpon v zimskih razmerah je potrebna ustrezna oprema. V globokem snegu tura ni priporočljiva.

Vodnika: Vladimir Habjan, Jože Drab, Andraž Poljanec, Andrej Stritar: Kamniško-Savinjske Alpe. Planinska

Vošča, 1737 m, Trupejevo poldne, 1931 m, Maloško poldne, 1828 m, Kresišče, 1839 m

Karavanke

Vošče, 1737 m, z ostanki razvalin. Pot nadaljujemo po gozdnatem grebenu na severovzhod, se večkrat dvignemo in spustimo ter kmalu dosežemo Blekovo planino, 1629 m, na travnatem sedlu, obdanem z gozdom. S planine se nato spustimo na gozdno cesto, ki

nas pripelje v dolino Železnico. Po čudoviti zeleni dolini, polni macesnov, se vzpnemo na sedlo Sedlič, 1850 m, kjer zavijemo levo v strm ruševnat svet. Skozi ruševje se prebijamo vedno više proti Trupejevemu poldnevu, ki ga dosežemo po odsekanem in gruščnatem

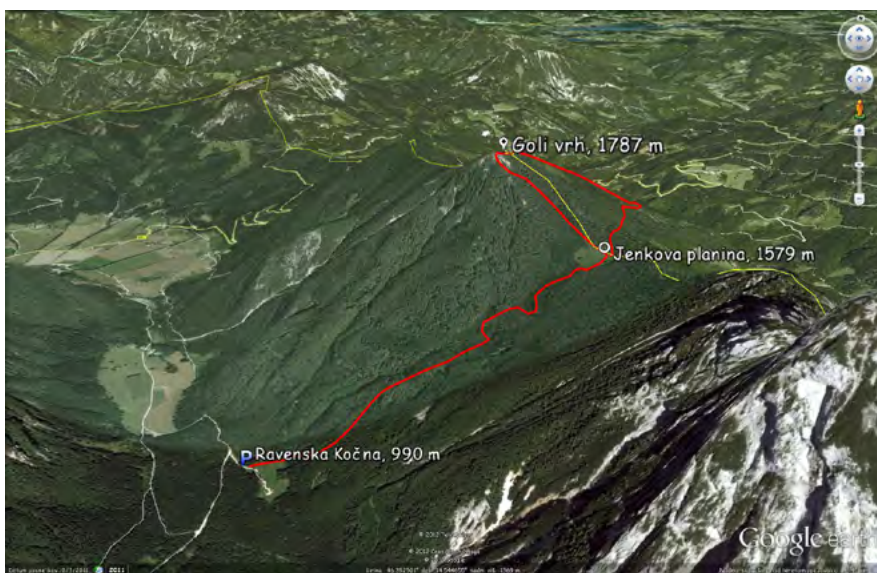
grebenu. Na vrhu stoji križ. Do Sedliča sestopimo po poti vzpona, potem pa nadaljujemo vodoravno po prečni poti malo pod grebenom. Steza nas vodi preko neizrazitega sedelca pod vrhom Murnovca, 1866 m, kjer nadaljujemo po gozdnatem grebenu do vrha Maloškega poldneva, 1828 m. Severni vrh je na avstrijski strani in ga lahko dosežemo z manjšim sestopom in prehodom po skalnem terenu do križa. Z Maloškega poldneva sestopimo po isti poti in se po grebenu spustimo na pašnike z občasnimi jezerci. Od tam nas čaka vzpon skozi redek macesnov gozd in vršne travnate vesine, ki se končajo na vrhu Kresišča, 1839 m, kjer tudi stoji križ. Sestop poteka proti jugu v dolino Grajščica, kjer zasledimo stezo, ki nas v okljukih pripelje do lovske kočice nad Hladnikom. Od tam imamo še dobro uro hoje po makadamski gozdni cesti, ki nas pripelje na izhodišče na Srednji Vrh.

Andrej Trošt

Vir: Andrej Trošt, rubrika Z nami na pot, *Planinski vestnik*, 2010/5.

Goli vrh, 1787 m

Kamniško-Savinjske Alpe

založba, 2004; Irena Mušič: *Jezersko*. Planinska založba, 2009.

Zemljevidi: *Jezersko z okolico*, Turistično društvo Jezersko, 1: 25.000; *Grintovci*, PZS, 1: 25.000; *Karavanke, osrednji del*, PZS, 1: 50.000; *Kamniško-Savinjske Alpe*, PZS, 1: 50.000.

Vzpon: Kmalu zatem, ko cesta drugič prečka suho strugo hudournika, se z nje v levo (proti vzhodu) odcepi markirana pot. Sprva gremo še po kolovozu, nato pa stopimo na stezo, ki vodi naravnost navzgor v breg. Kmalu smo s čistine spet v gozdu.

Pot je speljana po pobočju nad izrazito grapo. V njej je včasih mogoče najti tudi vodo. V številnih zavojih se dvigamo po gozdu. Prvič zagledamo svoj cilj šele na višini dobrih 1300 metrov. Sledi še kratek odsek poti skozi gozd, nato pa dosežemo travnike Jenkove planine, 1579 m. Za robom je kočica, ki je običajno zaprta. Na razpotju zavije ena pot desno na Veliko Babo, mi pa gremo levo mimo kočice proti našemu z gozdom poraščenemu cilju. Nad planino pot kmalu postane strma. Držimo se jugovzhodnih pobočij, ki jih tik pod vrhom na levi omejuje skalovje, nad njim pa smo že iz gozda. Vrh ima obliko trikrake zvezde in prav zabavno si je izbirati najlepša razgledišča.

Sestop: Sestopimo po isti poti, nad Jenkovo planino pa lahko naredimo tudi krajšo krožno turo po "avstrijski" poti.

Vid Pogačnik

Vir: Vid Pogačnik, Majhna deželica, obdana okrog in okrog od visokih gora, *Planinski vestnik*, 2012/11.

Plezanje je od nekdaj moj hobi

Janja Garnbret, najuspešnejša tekmovalka vseh časov

Verjetno se je tvoje plezanje začelo kot rekreacija, zabava. Se spomniš, kdaj si začela razmišljati, da boš profesionalna športnica?

Začela sem plezati, ko sem bila stara šest ali sedem let, najprej sem plezala po drevesih, omarah, vratih. Potem je bila nekoč v Slovenj Gradcu postavljena promocijska stena, kjer sem se prvič spoznala s pravimi grifi. Tam so bili takoj navdušeni nad mano in starša sta me vpisala v klub, kjer sem začela plezati. Nikoli pa nisem razmišljala o profesionalnem športu, samo rada sem plezala. Od nekdaj je bil to moj hobi in še danes lahko tako rečem, čeprav se profesionalno ukvarjam s tem.

V Sloveniji športne plezalko konstantno dosegate dobre rezultate. Koliko ti je to pomagalo pri motivaciji, ko treniraš ob vzornicah?

Pred mano so bile vrhunske Martina Čufar, Natalija Gros, Maja Vidmar in Mina Markovič. Predvsem

Mina in Maja sta bili moji vzornici, zelo sem si želela takih rezultatov, kot sta jih dosegali onidve. Gotovo smo tudi zato uspešne, ker smo vedno imele pred sabo tekmovalko, ki je nekaj naredila in je to tudi motivacija, da bi bil tako dober ali še boljši. Seveda je še bolje, ko lahko skupaj treniraš. Videla sem, kje sem, kje želim biti, kje se moram izboljšati.

Zdaj si najboljša tekmovalka vseh časov. Se dojemaš kot tako? Kako se vidiš v vlogi vzornice?

Tvoj cilj je, da tvoji vzorniki postanejo tvoji največji tekmeci. Jaz sebe še ne vidim kot najboljšo tekmovalko vseh časov. Uživam v tekmah, rada tekmujem, verjetno se bom tega zavedala šele pozneje. Mi je pa všeč, ko mlajše plezalko pridejo k meni po nasvet ali program ali kar koli, in se tudi že čutim odgovorno, da lahko prenašam znanje na mlajše tekmovalke. Tako se šport razvija in tako bomo lahko imeli kakšno svetovno prvakinja tudi pozneje.

Janja Garnbret
Foto: Anže Malovrh

Janjini vzornici:
Mina Markovič ...
Foto: Anže Malovrh

... in Maja Vidmar
Foto: Stanko Gruden

Zdaj treniraš brez Gorazda Hrena. Kaj je drugače? Pogrešaš strogost, disciplino?

Po končani gimnaziji sem potrebovala spremembo. Bila sem stalno v rutini, pa tudi z Domnom¹ sva želela trenirati in preživeti več časa skupaj. Edina logična odločitev je bila, da grem na svoje in očitno se je to izkazalo za zelo dobro. Še boljše sem spoznala sebe, kje moram napredovati. Ničesar ne pogrešam, saj sem že sama do sebe dovolj stroga, največji perfekcionista. Tiste dni, ko sem utrujena, bi mogoče potrebovala koga, da me malo spodbudi. Ko se počutim dobro, pa ne potrebujem nikogar.

Letošnjega svetovnega prvenstva v Tokiu se ne da preseči, razen če bi zmagala še v hitrosti. Si se po taki dominaciji že zasitila s tekmami, se še lahko zmotiviraš? Verjetno rezultat ni tako v ospredju kot na začetku?

Svetovno prvenstvo je bilo nenormalno. Sploh po tisti balvanski sezoni letošnja ne more biti boljša. Vsako leto si to rečem, ampak letos pa res to velja, res neverjetno. Tekmovala bom, dokler mi bo v redu in za zdaj mi je to še vedno v užitek. Res je, da sem letos zmagala vse balvanske tekme, rezultatskega napredka ne more biti več, lahko pa naredim mentalni korak naprej, in to me žene na tekmah. Na začetku je bil rezultat glavno vodilo, zdaj pa ni več tako. Seveda grem

na tekmo, zato da zmagam, sem pa pozornejša tudi na to, kaj se dogaja okrog, kaj razmišljam med tekmo, kako se pripravim ... vse to me bolj zanima kot pa rezultat. O sebi začujem razmišljati kot trener.

Adam Ondra se je vrnil na tekme zaradi olimpijskih iger. To je verjetno tudi zate nova motivacija, teža te medalje je vseeno drugačna kljub neposrečenemu formatu?²

Vedno potrebujem nek cilj na tekmah in olimpijske igre so tak nov izziv, naslednje leto bodo gotovo moj glavni cilj. Format mi ni ravno všeč, rajši bi videla, da so discipline ločene, ampak če hočemo na olimpijado, moramo to sprejeti. Vseeno je to najpomembnejši športni dogodek, vsak si želi tja, ne glede na format. Me pa res zanima, kako bo po Tokiu, kam bo šel naš šport, se bo vrnil nazaj, ko je bilo vse malo bolj sproščeno? Hitrost je večini tekmovalcev precej porušila rutino. Pozna se, da vsi trenirajo vse, vsi so utrujeni, imajo porušen ritem, ampak to je očitno cena, ki jo bomo morali plačati za letos.

V Innsbrucku 2018 si bila zelo čustvena, tam je bil pritisk verjetno največji. Koliko bolj je bil rutinski letošnji Tokio?

V Innsbrucku sem si res želela zmagati balvane in sem bila verjetno najbolj čustvena od vseh tekem. Največji pritisk pa si vedno ustvarim sama. Tokio je bil drugačen, naredila sem tudi mentalni korak naprej, šla tja s čisto drugačno glavo. Ne bi rekla, da bolj rutinsko, ampak mogoče bolj odraslo.

Kako naporno je tekmovali na najvišjem nivoju več kot teden dni?

Na letošnje svetovno prvenstvo je večina tekmovalcev šla, da se kvalificira za olimpijske igre. To je bil tudi zame glavni cilj, vseeno pa sem želela dobiti tudi posamezne discipline. Naporno je bilo ostati osredotočen, zbran, več kot deset tekmovalnih dni. Nisem bila tako fizično utrujena, saj sem navajena trenirati po štiri dni zaporedoma po šest ur na dan. Ampak ko sem prišla domov, sem bila psihično tako izčrpana, da si sploh nisem želela trenirati. Vzela sem si teden počitka. S tega vidika je bilo bolj naporno kot v Innsbrucku lani.

Ti je hitrost kaj bolj všeč? Bi jo trenirala tudi po Tokiu?

Zelo sem napredovala in mi je malo bolj pri srcu, saj je vedno zabavno, ko vidiš napredek. A ko se ne počutiš vrhunsko, je pa to malo teže trenirati. Po Tokiu, ko bo konec olimpijskih iger, verjetno ne bom več niti pogledala hitrostne stene (*smeh*).

Lahko pokomentiraš letošnjo balvansko sezono, ki je zgodovinska in verjetno od tvojih uspehov nekaj, kar je najtežje ponovljivo?

² Format je združil tri discipline (težavnost, balvane in hitrost) v eno tekmovalje, česar tekmovalci niso bili vajeni; še posebej hitrosti večina ni nikoli trenirala, zdaj pa bi lahko odigrala ključno vlogo pri medaljah.

¹ Domen Škofic, Janjin fant.

Letos sem imela fenomenalno balvansko sezono, nikoli si nisem mislila, da je možno zmagati na vseh tekmah ... Ko sem zmagala v Meiringenu, je bila šele prva tekma, tam sem dobila malo zagona. Potem je sledila Moskva, kjer sem morala v finalu na *flash* (v prvem poskusu, op. p.) splezati vse balvane, kar mi je vedno najtežje. Nato sta bili tekmi v Chongqing in Wujiangu, kjer sem četrtrič zapored zmagala in prebila ta led, saj prej nisem mogla zmagati štirih tekem zapored. Sledil je München in nazadnje Vail, kjer sem bila že zelo živčna. Res sem si želela, da bi zmagala vse tekme. Edinkrat do zdaj, ko nisem bila v balvanih v finalu, je bilo v Vailu, ko sem bila sedma, to prizorišče je bilo zame nekako zakleto. Ampak na zadnjem balvanu se mi je vse sestavilo, bila sem čisto mirna in je uspelo. Psihično je bila sezona zelo naporna. Sem se pa tekem lotila bolj odraslo, da me ni vsaka malenkost vrgla iz tira. Tako sem dokazala sama sebi, da lahko, če hočem.

Kaj delaš v con³, sploh če si tam po več ur?

Poskusila sem že vse. Od poslušanja glasbe do branja, ampak mi to ni preveč všeč. Najbolje se imam z ostalimi reprezentanti, ko se družimo in hecamo in letos nisem poskušala nič drugega. Vsekakor je zame pomembno, da čim manj razmišljam o tekmah. Če gre

za težavnost, ne želim razmišljati o smeri, o kakšnem čudnem gibu pri drugem kompletu. Na ogledu si pogledam smer, pozabim in se spomnim šele, ko sem na vrsti.

Koliko spremeniš beto⁴ med plezanjem smeri v primerjavi z začetnim ogledom smeri?

Že na ogledu si pustim dovolj svobode, za kak čuden gib imam dve ali tri različne bete in potem vidim, ko pridem gor. Včasih je čisto drugače, kot sem si predstavljala, in grem neko četrto beto. Po navadi so tisti deli, ki so videti lahki, najtežji in obratno. Pomembno je, da grem stoodstotno v smer in dam vse od sebe. Ne razmišljam preveč, pa stvari kar same padejo pod roke.

H kateremu gibu se zatečeš, ko si v težavah?

O tem pa nisem nikoli razmišljala, ampak po mojem grem najraje kar v skok. Kar bo, pa bo.

Veš, da imaš svoj značilni gib – dolg nihaj noge, ki ublaži nihaj ob dinamičnih gibih?

Vem, ja. Mislim, da sem to prvič naredila v Münchnu leta 2017. Od takrat naprej je to "moj" gib.

Kako se počutiš, se pozna dolga sezona?⁵

Seveda se čuti utrujenost od cele sezone. Fizično ne tako, še vedno rada treniram in vidim napredek.

³ Izolacijska con je poseben prostor, kjer tekmovalci čakajo na nastop, ko ne smejo gledati smeri in ostalih nastopajočih.

⁴ zamišljeno kombinacijo oprimkov

⁵ Pogovor je bil opravljen oktobra.

Janja v akciji
Foto: Manca Ogrin

Se pa pozna psihično. Celo sezono sem bila zbrana, sploh do svetovnega prvenstva, ki je bil moj glavni cilj. Takoj po tem ni bilo tiste motivacije, da bi vedela, kaj še želim do konca sezone ... zato se tudi Kranj ni izšel, kot sem želela, malo je bilo živčnosti in malo utrujenosti.

Kako doživiš "šok", npr. v Kranju ali recimo Chamonixu, ko nisi prišla v finale?

Moram reči, da je verjetno zame to manj šok kot za ostale, ni nič čudnega in se ne vznemirjam preveč. Najdem razlog, zakaj se je to zgodilo, in poskusim vse skupaj popraviti na naslednjih tekmah. V Chamonixu se je malo prehitro zgodil ta prehod iz balvanov v težavnost. V Kranju pa sem bila živčna zaradi domače tekme, Tokio je bil že mimo, nekako se je vse nakopičilo ... Ampak nisem bila zelo slabe volje. Seveda si žalosten, potem pa greš na trening in naprej.

Kako se ti sliši "tudi Janja je samo človek ..."?

Saj čutim pritisk ostalih, ki vsakič pričakujejo zmago, se pa ne obremenjujem s tem, kaj si drugi mislijo. Sem sama dovolj stroga do sebe, tako da mi ostali ne pridejo tako do živga.

Koliko analiziraš svoje plezanje po tekmah?

Stalno se analiziram. Analiza je po vsaki tekmi zelo pomembna; ko narediš napako, je to nujno, ampak tudi ko zmagam, recimo v balvanski sezoni, razmišljam, kaj bi bilo lahko boljše. Rezultat ne more biti boljši, plezanje in občutki pa se dajo izboljšati. Tudi kakšne gibe, ki so mi bili težki, ali pa kak primanjkljaj, delam potem na treningu.

Medijev ne spremljam. O sebi nikoli ne preberem, ne poslušam intervjujev. Dobro je, da se ne obremenjuješ s tem, kar drugi pišejo.

Kako imaš razporejene treninge, da telo zdrži napor, še posebej v pripravljalnem obdobju? Kako skrbiš za regeneracijo – z dopolnilnimi vajami, načinom življenja, prehrano?

Treniram stalno, in ne bi rekla, da imam bolj ali manj pripravljalno obdobje. Vedno treniram 3-1-3, tri dneve treninga in en dan počitka. Vsaj tri ure enkrat na dan, če me zanese, pa po štiri do pet ur. Prejšnja leta sem poskušala tudi kakšen fitnes zjutraj pred šolo in potem trening, letos pa bolj plezam. Eno uro pred treningom imam raztezne vaje, jogo, specifične vaje za korekcijo ramen in podobno. Te vaje bi morala narediti vsak dan, ampak priznam, da jih včasih izpustim. Letos me je malo bolel prst, tako da bom morala dodati še kakšno vajo za to. Največ problemov sem imela z ramami in občasno s kolenom. Drugače pa, kot sem perfekcionista pri treningu, je pa ravno obratno zunaj treninga. Regeneracija poteka bolj po občutku, nimam določenih ur, poskušam spati okrog osem ur, preživeti dovolj časa zunaj, na zraku. Poskušam zdravo jesti, malo sem prakticirala

veganstvo. Nikoli mi ni bilo treba ravno paziti pri hrani ... rada imam tudi kakšne sladkarije, in če mi zadišijo, si jih privoščim.

Bi tvegala poškodbo za vrhunski rezultat?

Mogoče bi šla na olimpijskih na vse ali nič, bi tvegala poškodbo ... na svetovnem pokalu ali kaki drugi tekmi pa ne bi tvegala.

Koliko treninga je preverjene rutine in koliko je improvizacije?

Nek okviren načrt moraš imeti, potem se na vsakem treningu tega držim, občasno pa grem poizkusiti tudi kaj drugega. Vedno imam najprej narejen načrt, se pa z njim rada igram, poizkušam nove stvari, kaj dodajam, kaj dam stran, odvisno od obdobja. Več je tega na začetku sezone kot pa zdaj. Največ plezam smeri, imam določeno število gibov na smer, počivam pa po občutku. Praktično celoten trening naredim na steni, čim več je plezanja. Veliko tudi *ročkam*. Letos sem veliko delala tudi kampus⁶, en dan v teh treh dneh za trening. Malo sem tudi delala *deadhang*,⁷ pa ne veliko, kakšnih deset minut na trening.

Verjetno rekreativci s tem bolj pretiravajo?

Jaz to vključujem v trening bolj po občutku, toliko, kot je treba. Rekreativci pač veliko berejo in poskušajo vse. Jaz bi jim rekla, naj samo čim več plezajo in se imajo dobro.

Koliko trenirata skupaj z Domnom?

Istih smeri ne plezava, to ni nikoli dobro. Sva tudi to počela, pa se ni dobro končalo. Skupaj greva za ogrevanje balvane, potem pa on svoje, jaz pa svoje stvari. Si pa drug drugemu sestavlja smeri. To je vedno koristno. Če sam sebi sestavljaš, boš po navadi sestavil, kar ti odgovarja, nekdo drug pa ti lažje naredi kaj težkega.

Kako na rezultate na tekmah gledata z Domnom v paru? Ti njegov slab rezultat pokvari dan?

Seveda to vpliva name, ne smeš pa tega dovoliti, ko je tekma, to ločiš. Če sem slabe volje, poskusim biti tiho in pustiti, da on oddela svoje, in obratno. Pogovarjava se po tekmah. Zna pa biti včasih težko. Če ima kdo slab rezultat, je dobro, da čim prej to pozabi, greva na pijačo in pustiva to za sabo.

Verjetno bi bila težko z neplezalcem? Po drugi strani pa je potem celo tvoje življenje plezanje ... Si kdaj rečeta "danes je dan brez plezanja"?

Ja, si ne predstavljam, da bi bil moj fant neplezalec, ker me ne bi razumel, kaj mu razlagam, o nekkih gibih, o balvanih. Plezanje je celo moje življenje. Si pa z Domnom rečeva, sploh po koncu sezone, ko greva na morje za kak teden, da takrat plezanje ne obstaja. Namenoma greva nekam, kjer ni skal in se niti ne pogovarjava o tem. Saj bi po treh dneh že šla plezat in se

⁶ Poseben sistem letvic, po katerih se dviguje ali skače le z rokami; vaja le za najboljše plezalce.

⁷ visenje na majhnem robu

morava malo prisiliti, da ostaneva dlje, ampak je potem toliko boljše. Med sezono pa si je težko vzeti en teden, ne da bi plezal, ker si tekme hitro sledijo druga za drugo in je težko ne razmišljati o tem.

Koliko spremljaš medije? Se ti zdi vse skupaj zasičeno s poročanjem, odkar je plezanje na olimpijskih igrah?

Medijev ne spremljam. O sebi nikoli ne preberem, ne poslušam intervjujev. Dobro je, da se ne obremenjuješ s tem, kar drugi pišejo.

Katero je najpogostejše vprašanje na intervjujih in katerega ne maraš?

Oboje enako: Zakaj sem tako dobra? Ker ne vem ... (smeh)

Ti je medijska pozornost odveč?

To je prišlo mimogrede, svoj prvi intervju sem imela že na prvi evropski mladinski tekmi. Za šport je to samo dobro. Ni mi odveč, se pa naveličam tistih klasičnih vprašanj. Pride pa obdobje, sploh letos po Tokiu, ko želiš malo časa zase, in te vsi tisti intervjuji izčrpajo. Takrat je treba vse skupaj malo ustaviti.

Pogrešaš hrenovke,⁸ ko si bila samo "ena dobra tamala"?

Že ko sem bila v mladinski reprezentanci, se je govorilo, da je ena "tamala" zelo dobra in bo zmagala vse ... tako da sem imela ta pritisk, še preden sem prišla med člane.

Kaj pa prepoznavnost, te ustavijo na ulici? V plezalnem centru se verjetno počutiš "opazovano" ...

Doma me večkrat ustavijo. V Ljubljani seveda manj, me pa kdaj kdo dvakrat pogleda in ne upa ničesar reči. Čutim pa "oči na hrbtu" v plezalnem centru. Ampak to je treba pozabiti, biti to, kar si. S tem se ne obremenjujem, delam, kar delam. Včasih je kakšna skupina mlajših, ki te opazuje, nihče ne upa do tebe, pa grem jaz njih pozdravit, da je potem mir.

Paziš, kaj daješ na Instagram? Si kdaj rečeš, "u, tega pa raje ne", ali si tam preprosto ti?

Nikoli nimam filtra, ali da bi pazila, kaj pišem. Stojim za tistim, kar napišem, in je prav, da slišijo moje mnenje, če jim je všeč ali pa ne. Enkrat sem v Villarsu napisala objavo, da so smeri prelahke in da bi se morali tekmovalci bolj ločiti, pa to ni bilo vsem všeč. Ampak jaz stojim za tem še danes. Po drugi strani pa mi je všeč tudi pokazati, kako se imamo, objaviti kaj iz ozadja, da ni vse popolno, da se zabavamo. Je tak spontan kanal. Ne bi bila kot Adam Ondra, ki ima človeka, ki to dela za njega. Objave so moje, napišem, kar jaz mislim.

Kaj bi delala, če ne bi več plezala? Kakšen bi bil tvoj idealen dan brez plezanja?

Bila bi trenerka plezanja. Če pa nič v zvezi s plezanjem,

⁸ Hrenovke so se imenovala dekleta v C-Teamu, skupini tekmovalcev, ki jih je treniral Gorazd Hren (od tod ime).

bi bila pa v drugem športu, kakšni gimnastiki. Zdaj, ko sem končala gimnazijo, mi je najbolj všeč dan, ko ne delam ničesar, ko ležim in gledam kakšno serijo. Prej je bil moj dan bolj načrtovan, če ne, ni nič šlo. Drugače pa greva z Domnom na kak izlet takrat, ko imava pavzo.

Kje se vidiš po končani karieri? Slišali smo, da bosta z Domnom odprla plezalni center.

Trenerka bom. Plezalni center bo letos predvidoma zgrajen, odprt pa naslednje leto. Gre za resen in velik center z veliko steno, balvansko steno in steno za hitrost. Veselim se, da bom imela še kaj drugega v življenju. Res si želim preizkusiti v trenerstvu, delati z drugimi. Vem, da sama sebe ne bi želela trenirati, včasih znam biti težka oseba, tako da trenerstvo vidim kot velik izziv. Rada bi začela s kakšno ekipo desetletnikov in iz njih poskusila narediti vrhunske tekmovalce. Je pa težko imeti na kupu ves potencial, verjetno bom imela več normalnih skupin in eno malo bolj resno.

Janja ima čas za plezanje v skali le, ko ni tekmovalne sezone.

Foto: Jurij Ravnik

Janja na zmagovalnem odru
Foto: Manca Ogrin

Plezanje je postalo zelo širok šport, od hribov do dvorane. Kako bi ga razložila staršem otroka, ki je ravno gledal film *Free Solo*?

Rekla bi, da plezanje ni nevaren šport, je odličen za otroka, za telesno pripravljenost. Če ne delaš neumnosti, se ne more nič zgoditi. Včasih je bila stigma, da je to nevarno, da ni za dekleta, ampak danes tega ni več. Zadevo se da lepo razložiti, starši lahko pridejo tudi pogledat, kako je vse skupaj videti. Saj je tudi moje starše na začetku skrbelo, ko sem začela plezati.

Koliko vidiš povezave med alpinizmom in plezanjem, ali med plastiko¹⁰ in skalo? Te vleče v naravna plezališča?

Med alpinizmom in plezanjem je velika razlika in verjetno bo tudi ostala. Med samo skalo in *plastiko* pa včasih ni bilo velike razlike, zdaj, ko se vsak sam pripravlja za tekme, pa marsikdo skale ne pozna več in mu ni všeč ... pa tudi obratno. Tisti, ki ne hodi na tekme, je večinoma v skali. To sta postala dva svetova, vsak s svojo mentaliteto. Jaz sem bila vzgojena v tisti vmesni dobi, veliko sem plezala v skali, ko ni bilo obdobja tekem. Tudi danes je tako. Zelo me vleče v skalo, rada bi premaknila svojo mejo. Trenutno je to 9a, ampak jo želim prestaviti višje. Zdaj imam čas za skalo le, ko ni tekmovalne sezone. Bi pa mogoče v prihodnosti kdaj tekmovala samo balvansko ali težavnostno sezono in šla potem v Rocklandse¹¹ ali drugam v skalo.

9a si splezala v nekaj dneh, nikoli nisi zares projektirala¹² smeri dlje časa. Čutiš, kje je zate meja v skali? Res, nikoli nisem projektirala smeri. To mi bo kar

težko, toliko časa biti v isti smeri. Všeč mi je, da plezam različno, vedno nekaj novega. Tudi na treningu mi je težko, če je preveč rutine. Od težjih smeri sem poskusila 9a+, Realization v Ceüse. V šestem poskusu sem padla na zadnjem gibu. Če bi šla zdajle v Ceüse, bi jo verjetno lahko splezala. 9b je moja želja, ki se mi zdi, da bi se jo dalo uresničiti, bi pa verjetno morala najti nekaj, kar mi ustreza. Zanimivo pa, da me v skali bolj privlači štrik kot balvani. Saj me tudi ti zanimajo, šla bi v Magic Wood,¹³ ampak ne maram, če je premrzlo.

Spremljaš alpinizem? Imaš občutek, da so Luka Krajnc, Luka Lindič in drugi del tvojega plezalskega plemena?

Spremljam, me pa osebno ne zanima. Seveda je tudi to plezanje, Krajnc je tudi "naš". Rada kaj preberem na to temo in tudi v hribe grem kdaj.

Potovati po svetu in plezati lažje smeri?

To je še ena stvar na mojem seznamu želja. Potovati in plezati. Bolj kot dogodivščina, zabava, splezati kakšno večraztežajko. Gotovo bo prišlo kakšno tako leto.

Predstavljaš si, da narediš smer za Domna. Kje je, kakšna je?

Ocena je 9b. Bil bi tak zmeren previs. Nekaj dolgega, malo intenzivnega na določenih delih. S *pinči*¹⁴ in karniki in *krimpi*.¹⁵ Nekje v Španiji. Ime: Šesti čut.

Kaj pa smer zase?

Jaz bi imela pa nekaj kratkega in intenzivnega, previsno in po *krimpih*. V Španiji. Ime: Perfekcija. ○

⁹ *Free Solo* je z oskarjem nagrajeni dokumentarec, ki spremlja Američana Alexa Honnolda, ko brez varovanja prepleza 1000-metrsko steno; film je med laiki utrdil stigo, da je plezanje nevaren in adrenalinski šport.

¹⁰ umetnimi stenami

¹¹ Znan naravni balvanski center v Južnoafriški republiki.

¹² Projektiranje je proces dolgotrajnega študiranja smeri, ki je plezalcu pretežka, da bi jo lahko splezal v kratkem obdobju.

¹³ Magic Wood je naravno balvansko območje v Švici.

¹⁴ Pinč je vrsta oprimka, kjer aktivno vlogo igra palec in ga "uščipnemo" kot s kleščami.

¹⁵ Krimp je vrsta zelo majhnega oprimka.

Pot iskanja

Sredogorje

Z mislimi sem iskal spoznanja in vse te drobne trenutke, ki me spremljajo v vsakdanjostih. Skušam si odtrgati ta čas zase, da v njem najdem tisto, kar v minljivem ne mine. Oprijel sem se še bolj, včasih kar nestrpno, strmenja v trenutkih, ker se zanje spleča živeti. "Ati, kje si bil najvišje?" Pogledam, ga vidim, s tistimi očmi, ki hočejo, da pokažem pogum, ki ga morajo očetje dati sinovom v najmilejših letih, da pozneje iz njih postanejo možje. "O, dragi moj Maksi ..." Kako bi mogel ... Saj v duhu ga še imam pred očmi. Gora iz Vrat, tista navpičnica, ki je tudi od dragega dedija, ki ga nikoli nisem poznal, pa me vendarle spremlja in daje napotke iz svoje zakladnice. Od stricev, katerih pota in pogum so bili neutrudljivi; in nazadnje, a ne na koncu, mojega ljubega očeta, ki ga pogrešam... in ne mine dan, da bi mu želel kaj povedati, ga vprašati. Čeprav mi je dal odgovor, ki ga ne bom nikoli pozabil, odgovor, ki odtehta vse njegove napake in ki mi vedno pomaga v najtežjih trenutkih, ko potrebujem največjo moč: "Veš, Ksaver, obstaja rešitev." Zato se iščem. Se trudim. Popravljam napake. Skušam najti. Zajemam sive vršace in zasanjane globeli. Krokariji v razprtih krilih naznanjajo svojo moč neulovljivosti. Viharniki, ki umirajo pokončno, pa še vedno dajejo oporo prav njim, ko si utrudijo krila. Nedoumljivo, kako smo del celote. Stvarnikova velika srčnost. V mislih tavam v čase, ki so bili, so, in ki še pridejo. Nekaj neizrekljivega je v teh višinah, mogoče človekova davno izgubljena popolnost in jo zato skušamo izsanjati prav v teh trenutkih zmagoslavja in hkrati zavedanja, da nismo dosegli dovolj, da nas to še čaka. Tudi zmotnost je del rešitve. Nezavedno.

Človekova majhnost je na začetku največja. Iz temne globeli pa upa navzgor. In vedno znova se začne v njej in vedno znova se vračamo vanjo. Na izhodišče. Tukaj in prav zaradi tega razumem tudi tiste, ki so padli. Zato pa srčnost prav v teh trenutkih odtehta, in izkušnje iz zakladnice pravijo, da včasih je bolje se nečastno vrniti.

Na srečo je ta pot ena izmed mnogih, h katerim se vračamo in ki nas plemenitijo na vsakem koraku, ki nas dviga. Tukaj se najdemo, v sorodnosti duš. Ko čutiš in veš. Kamen, ki ga je izdolbila noga, in vrh, ki je še vedno tam in čaka na svoje romarje. Kako lepo, da jih imamo. V zarji sonca in odsvitju zvezd.

Trudim se v vsakdanu. Iščem rešitve in pota. Ta ni ne lahka in ne hitra. Skozi okno zajemam trenutke odpadanja listja in porjavitev trav. Nekajkrat smo osvojili

te bližnje, enodneвне. Brskam po knjigah in zapiskih; polnila ter veziva. Najti moram rešitev, da nam bo lažje ... da uspemo, in da pokažemo, da vemo in da zmoremo; da lahko gremo naprej, ter da pošastni čas ne prehití in ne vzame. Nisem sam, tudi nočem, kaj mi bo samemu, živim z drugimi, za druge, z najbližjimi, ki me spremljajo. V trenutku prekinitve se nasmehnem: "Pa kje je že ta vrh?" S solzicami in milim glasom obtožujoč napore in visoke korenine in kamenje in ... Spoznanje, da so štiri leta za 1678 metrov skoraj premalo.

"Anže, kateri od teh, kamor smo šli, ti je bil najlepši?"
"Aaaaa ... Ratitovec!" ○

*S štirimi leti na Ratitovec
Foto: Ksaver Meško*

Anka Rudolf,
Nada Praprotnik

Idrija je tudi alpsko mesto

O rojstnem kraju prvih zapisov o naših gorah¹

IDRIJA

Idrijsko² z naselji, stisnjenimi v ozko dolino med strme bregove, prepriča še tako razvjenega popotnika. Ne le prvinska narava, tudi njegova skrinja s kulturnozgodovinskimi zakladi je bogato založena. To spoznavajo tudi tekmovalci šolskega športnega tekmovanja Mladina in gore. V tokratnem članku bomo pokukali v njen kot, kjer so shranjeni planinski spisi.

Najstarejše podatke o dogajanju v gorskem svetu bolj kot v pisnih virih razberemo iz arheoloških najdb v jamah, na prelazih, škrbinah, v gorskih dolinah ... Ljudstva so med preseljevanji iskala varne prehode, gore so bile primerna skrivališča. V "neprijazen" svet jih je gnalo nabiranje zelišč in iskanje hrane, zasledovanje divjadi, drvarjenje, iskanje izgubljenih drobnice, živine, ruda in podobno.

"Krivec" za rojstvo Idrije je bilo odkritje živega srebra konec 15. stoletja, ki se je izkazalo za strupeno nesrečo, zato so njegovo uporabo v dvajsetem stoletju začeli nadomeščati z okolju in človeku prijaznejšimi snovmi. Dogajanja, povezana z njim, so nas že zelo zgodaj postavila na svetovni zemljevid. Petsto let so tu službovali strokovnjaki z različnih področij, organizirane so bile tako strokovne kot ljudske šole ter nujno potrebna zdravstvena služba.

Čeravno na prvi pogled nepovezane, so nas medicinska, farmacevtska in botanična znanost, ki so se trudile zoperstaviti zastrupljanju z živim srebrom, vključile tudi v pionirsko odkrivanje gorskega sveta.

Idrijski rudnik je bil med mlajšimi, a zaradi posledic zastrupljanja so tod, prej kot drugod, delovali

zdravilci in padarji, iz nuje so bili tu nameščeni prvi zdravniki. Pri svojem delu so uporabljali rastline, tudi gorske. S pomočjo planšarjev, divjih lovcev in drugih domačinov so se podajali vedno više v gore. To je zapisal Janez Vajkard Valvasor že leta 1689, ko je izšla njegova *Čast in slava vojvodine Kranjske*:

"V naši deželi obstaja – poleg doslej navedenih – še več različnih, dobrih, izbranih in slavnih zelišč, zlasti pa v visokih gorovjih, kot na primer na gorah Kerma, Stola, Bistriških snežnikov, Nanosa in na gori Učka. Obiskujejo jih botaniki in kopalci korenin iz različnih dežel; ker namreč tam zgoraj najdejo marsikatero imenitne korene in zelišča."

Medicinska in farmacevtska znanost sta bili nerazdružljivi z botanično, dokler niso naravnih zdravil nadomestili kemijsko izdelani proizvodi.

Pietro Andrea Mattioli

Pietro Andrea Mattioli (1500 ali 1501–1577 ali 1578) je v 16. stoletju dvanajst let (1541 ali 1542–1553 ali 1554) služboval v Gorici. Da bi skrbel za zdravje rudarjev, je prihajal tudi v Idrijo. Potoval je preko gozdnatih gora. Pot do Idrije je bila dolga 40.000 korakov. To so prvi planinski zapisi na Slovenskem. Kot zdravnik in naravoslovec je na svojih botaničnih poteh obiskoval okoliško hribovje od Trnovskega gozda, Nanosa do morja. Opazil ali narisal je rastline, ki jih zdaj poznamo kot širokolistno lobodiko, kranjski volčič, tevje, Scopolijev repnjak ... Od alpskih rastlin je prepoznal planiko, kranjsko lilijo, avrikelj, pogačico, gorsko

¹ Članek o prvih naravoslovcih na Idrijskem bo uporabljen kot dodatno gradivo tekmovalcem na državnem tekmovanju Mladina in gore 25. januarja 2020 v Spodnji Idriji (op. ur.).

² Idrija je bila razglašena za alpsko mesto v letu 2011. Ta naziv že od leta 1997 mednarodna žirija podeljuje mestom, ki ležijo na območju Alp ter si prizadevajo za trajnostni in v prihodnost usmerjen razvoj po načelih alpske konvencije.

Pietro Andrea Mattioli

sreteno, več vrst preobjed, alpski nagnoj, rušje itd. Kraje je obiskoval, ker je to od njega terjala poklicna dolžnost ali pa ga je tja zanesla znanstvena raziskovalna gorečnost. Iskal je nove, nepoznane rastline in preverjal ali iskal vrste iz Dioskuridovih spisov³ – iz skoraj dva tisoč let starega učbenika o zdravilnosti rastlin, ki se je prepisoval in dopolnjeval iz roda v rod. V Gorici je sestavil svoje največje in strokovno najvažnejše delo – Komentarje k Dioskuridovim spisom

³ Pedanij Dioskurid (sredina 1. stoletja n. št.), starorimski vojaški zdravnik, po rodu Grk, ki se je ukvarjal z botaniko in farmakognozijo, napisal je obsežno delo v šestih zvezkih, ki se je ohranilo v grščini, arabščini in latinščini, znano pod latinskim naslovom "De Materia Medica"; gre za nekakšno grško-rimsko farmakopejo, ki je bila v uporabi do 17. stoletja.

De Materia Medica. Pripisi so temeljili le na njegovih izkušnjah in so prvi pisni dokazi o znanstvenem raziskovanju gora na slovenskih tleh. Opisal je idrijski rudnik in že opozarjal na nevzdržne razmere rudarjev. "Redki so rudarji in delavci, ki kopljejo in predelujejo živosrebrovo rudo, pa če so tudi najmočnejše telesne konstitucije, bi vzdržali pri tem delu nepoškodovani do četrtega leta. Od škodljivega izhlapevanja kovine se jim kmalu tresejo vsi deli telesa."

Čeprav ni potrjeno, da bi se povzpел na gore, višje od 1500 metrov nadmorske višine, je bil dokazano med prvimi raziskovalci gorskega sveta na slovenskih tleh.

Joannes Antonius Scopoli

V dobi razsvetljenstva in velikega napredka je bil v letih med 1754 in 1769 v Idriji nastanjen prvi stalni zdravnik Joannes Antonius Scopoli (1723–1788). Okolica Idrije, tako kot vsa Kranjska, je bila v naravoslovnem pogledu neodkrita, in zato vabljivo področje. V vodstvu rudnika njegovega prihoda kmalu niso bili več pretirano veseli, saj je resno opozarjal na nezdrave razmere za delavce in priporočal, naj delajo manj, na različnih deloviščih, se bolje prehranjujejo ... Da bi si življenje naredil zanimivejše in znosnejše, je uteho iskal v naravoslovju. "Iz neugodja tega prežalostnega življenja" ga je v boljšo voljo spravljalo raziskovanje okoliške narave.

V nepredstavljivih razmerah je preiskal gorovje in gozdove okrog Idrije, do Ljubljane, Kočevja čez Kras do Tržaškega zaliva. Prvi se je povzpел na Storžič, Grintovec in Kočno, obiskal je tudi gore nad Bohinjem, Velim poljem do vznožja Triglava. "Sam ali v spremstvu enega samega človeka sem blodil po planinah, spal v mrzlih nočeh pod milim nebom ter živel dneve in dneve od kruha in mleka. Nad Trstom sem padel celo roparjem v roke in nekoč ob vrnitvi s Storžiča visel tri polne ure v smrtni nevarnosti." V svojih spisih štirikrat omenja Triglav z imenom M. Krma in enkrat M. Terglau.

Kot uspešen in priznan naravoslovec tistega časa je sodeloval z evropskimi strokovnjaki in ustanovami. Idrijska leta so bila najuspešnejša za njegovo znanstveno in publicistično delo, saj je napisal 21 knjig. Za nas so pomembna tri. Prvi knjigi sta izdaji njegovega dela *Kranjske rastline (Flora Carniolica)*. V prvi je leta 1760 opisal čez tisoč rastlin in navedel njihove zdravilne lastnosti, ki jih je spoznaval z lastnim opazovanjem ter zbiral izkušnje krajevnega prebivalstva. Pri 127 vrstah je poleg latinskih imen zapisal tudi takratna kranjska (slovenska) ljudska rastlinska imena.

V drugi knjigi iz leta 1772 je naštel čez tisoč petsto vrst in enako kot v prvi navedel natančne podatke o nahajališčih. Upošteval je že dvojno poimenovanje rastlin, ki ga je leta 1853 uvedel Carl Linné.

Leta 1763 je izšlo njegovo delo o raziskovanju kranjskega živalstva *Entomologia carniolica*, ki predstavlja rojstvo znanstvene entomologije (vede o žuželkah) na Slovenskem. Opisal je 1153 vrst, največ žuželk, nekaj pajkovcev, rakov in stonog.

Joannes
Antonius Scopoli

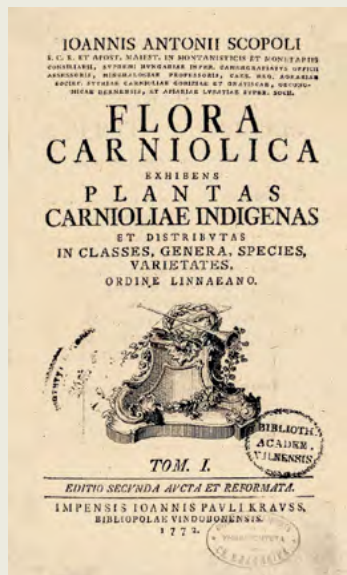
Tretje znamenito delo je knjiga o idrijskem živem srebru (*De Hydrargyro Idriensi*, 1761), ki v prvi razpravi govori o živem srebru, v drugi o idrijskem vitriolu,⁴ v tretji pa o merkuralizmu – zastrupitvi idrijskih rudarjev s hlapi živega srebra. Zapis natančno predstavlja vzroke in težave: tresenje, slinjenje, suhi kašelj, težko dihanje, nemirno spanje. Navaja pa tudi rešitve, zato velja ta razprava za temeljno delo s področja medicine dela. Scopoli je prvi opisal mnogo rastlin. Po njem se

⁴ Žveplova kislina.

Joannes Antonius Scopoli,
Flora Carniolica I, 1760

Joannes Antonius Scopoli,
Flora Carniolica II, 1772

imenuje kranjski volčič ali kranjska bunika (*Scopolia carniolica*), Scopolijev grint (*Senecio scopolii*), Scopolijeva črnobina (*Scrophularia scopolii*) in Scopolijev repnjak (*Arabis scopoliana*).

Čeprav je utiral pota slovenski znanosti, je v gore zahajal tudi išoč sprostivne in tolažbe:

"Učeni može in drugi /.../, pomnite vedno /.../, da pri-zorišče Narave proučujem zaradi duševne utehe, da tako lajšam odvratnosti tega prežalostnega življenja." Pota je utiral tudi planinstvu.

Baltazar Hacquet

Scopoliju je v Idrijo sledil Baltazar Hacquet (1739 ali 1740–1815). Leta 1766 je sprejel službo rudniškega kirurga in porodničarja ter tu ostal do leta 1773, ko je v Ljubljani nastopil kot profesor anatomije, kirurgije in porodništva oziroma babištva. Pritegnil ga je zlasti Scopolijev sloves. Hitro se je naučil slovenščine in spoznal tudi njena narečja. Poleg svojega poklica se je takoj posvetil botaničnemu, mineraloške-mu in etnološkemu raziskovanju kranjske dežele. Hacquetovo za nas najpomembnejše delo je *Oryctographia Carniolica* (Rudopis Kranjske) v štirih zvezkih, izdanih v letih 1778–1789.

Prvi del iz leta 1778 govori o podzemnih jamah, slovenskem pogorju in gorovju, okamninah in fosilih ter vodah in slapovih. Celostranska ilustracija na začetku velja za prvo znano upodobitev Triglava. Imenuje ga Velki Terglou in naj bi bil po njegovih meritvah visoka 1549 pariških sežnjev (3.018,7 metra). Bakrorez je najstarejša znana slikovna upodobitev Triglava. Narejena je po predlogi kartografa Franca Ksaverja Barage leta 1776. Na koncu zvezka je privezan pregledni zemljevid goratega dela Kranjske (od Celovca do Save) s poudarkom na površju in vodovju.

V istem zvezku je zemljevid, ki prikazuje vso Kranjsko s pokrajinskim imenom Krainska deschela. Namesto običajne kartuze z okrašenim naslovom je na zemljevidu mož, ki na povezanih sodih plove po brzicah Save in prikazuje pomen rečnega brodarstva na Kranjskem. Posebna vsebina zemljevida je prikaz nahajališč kamnin in rudnin, ki dotlej niso bila kartografsko ponazorjena. Hacquet jih je označil na zemljevidih po lastnih opažanjih in preizkusih. Opazno je izboljšal višinski prikaz visokogorja na Slovenskem. Njegovi zemljevidi so prvi, na katerih so zemljepisna imena slovenska, vse številne gore in prelaze na svojih zemljevidih je označil s slovensko besedo hrib, okrajšano H. (H. Terglov, H. Krim ...). Velja za pionirja gorništvu, alpinizmu in zgodovine turizma v Julijskih Alpah. V planinski preteklosti ga najpogosteje povezujemo s Triglavom, saj je že leta 1777 želel kot prvi stopiti na njegov vrh, a mu je uspel le vzpon preko planine Konjščice in Velega polja do Malega Triglava. Omenjena pot je dobila ime Bohinjski pristop.

Hacquetu ni bilo težko z idejo ogreti prijatelja Žiga Zoisa, ki je že naslednje leto za ta podvig obljubil denarno nagrado. Tako so na Triglav 26. avgusta 1778

Janez Andrej Herrlein, Prof. Joh. Balthasar Hacquet
© Narodna galerija, Ljubljana

stopili štirje srčni možje: rudarja Luka Korošec in Matevž Kos, lovec Štefan Rožič in Lovrenc Willomitzer. Zadnji je bil zdravilec, Hacquetov učenec, ki ga je spremljal pri neuspelem poizkusu leto pred tem in o katerem je Hacquet zapisal, da "je zelo vaje gora".

Hacquetu se je vzpon na vrh Triglava posrečil leta 1779 in 1782. V svojih raziskovanjih je ohodil Štajersko, Kranjsko do Reke, Trsta, Benečijo ..., obiskoval je druge evropske države vse do Rusije. "Noben košček zemlje ne sme ostati nepreiskan, ker bi od

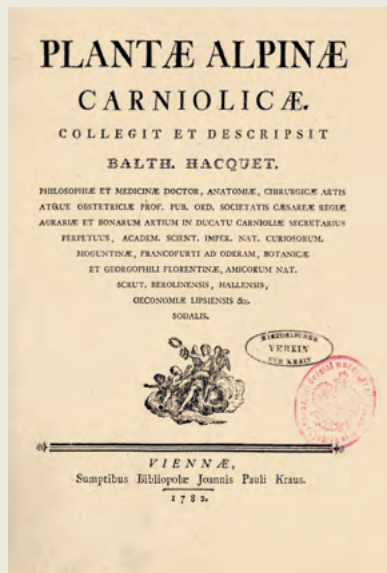

Najstarejša znana upodobitev Triglava iz prvega dela Hacquetove *Oryctographia Carniolica*, 1778

Naslovnica prvega zvezka
Oryctografija (Rudopis) Kranjske
(*Oryctographia Carniolica*), iz leta 1778.

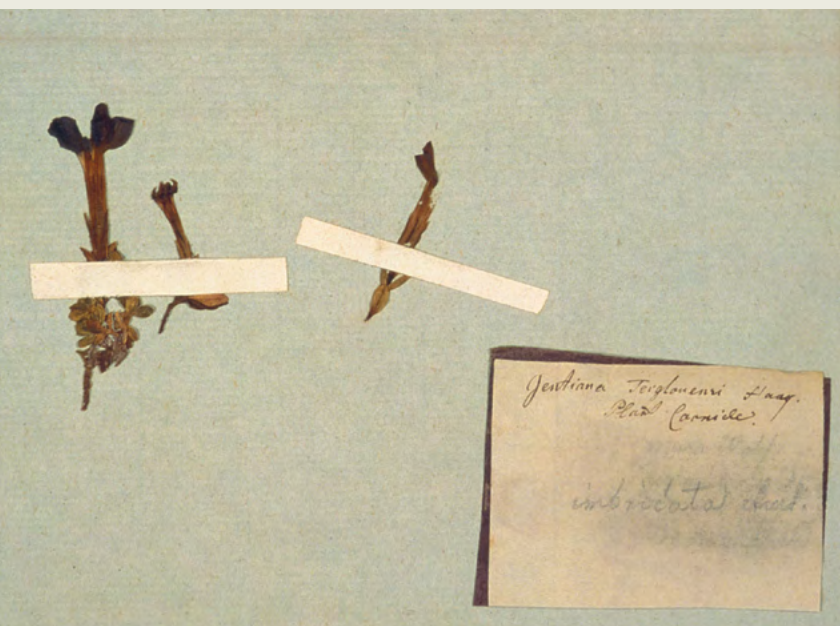

Leta 1782 izide Hacquetovo
botanično najpomembnejše delo z
naslovom *Kranjske alpske rastline*
("Plantae alpinae Carniolicae").

Naslovnica tretjega zvezka
Oryctografije iz leta 1784, kjer
je opisano Cerknjsko jezero,
Bohinjsko jezero in Bled.

Hacquetov
herbarijski primerek
Triglavskega svišča
Vir: Naravoslovni
muzej v Ljubljani

prirodoslovcev opravljena potovanja po tem ogromnem evropskem gorovju kmalu prinesla luč o nje-ga nastanku in sestavu."

Leta 1782 je izšlo Hacquetovo botanično najpomembnejše delo z naslovom *Kranjske alpske rastline (Plantae alpinae Carniolicae)*. V njem je opisal dvanajst rastlin, ki rastejo v kranjskih Alpah in Istri in ki so bile po njegovem mnenju nove, še neopisane vrste. Imenoval jih je po krajih oziroma po nahajališčih. Po Triglavu se imenujeta triglavski dimek (*Crepis terglauensis*) in triglavski svišč (*Gentiana terglauensis*), po Golakih pa golaška ali kranjska selivka (*Grafia golaka*).

Našel je tudi trentarski grintavec (*Scabiosa trenta*), za katerega se je izkazalo, da gre za blede obloglavko (*Cephalaria leucantha*). Skrivnostni grintavec so iskali mnogi naravoslovci, v naše gore je pripeljal Juliusa Kugyja in rastlina je postala simbol njegovih iskanj. Po njem pa se imenujeta tevje (*Hacquetia epipactis*) in Hacquetov ušivec (*Pedicularis hacquetii*). Hacquet je napisal tudi prva navodila za obiskovalce gorskega sveta.⁵ Morda so njegova priporočila še vedno aktualna:

"Hribolazec mora biti v vsakem primeru pogumen in ne sme imeti strahu pred še tako globokimi in strmimi prepadi ..., hribolazec se mora odreči vsem ne nujnim potrebščinam kakor tobaku, vinu, toplim pi-jlačam, mehki postelji ... Hribolaščeva postava mora biti lepo zrastle in brez telesnih hib. Najprimernejša visokost je 5 do 5 čevljev in pol (150–165 cm). Večji ljudje za to niso pripravi, in sicer iz sledečih razlogov: Prevelik človek ima le poredkoma močnejše mišice nego majhen, čokat, torej tudi nima več moči, a mora vendar radi visokosti svojega telesa več nositi nego zadnji; dalje: čim višje je telo, tem prej izgubi ravnotežje in tem česče je v nevarnosti,

da se prekopicne; in čim daljše so njegove kosti, tem lažje se zlomijo ... Vid mora biti dober in dalekosežen, kajti kratkovidnik je vsak hip v nevarnosti, da se poškoduje ali si celo zlomi vrat. Pljuča morajo biti brez vsake hibe, noge močne in vztrajne. Nič ni bolj škodljivega za noge kakor topla voda ..."

V svetu je bil zelo znan in cenjen, v Ljubljani so ga med drugimi poleg cesarja Jožefa II. obiskali cesarjeva sestra, ruski knez Pavel in sam papež Pij VI. Bil izrazit razsvetljenec, svetovljan in kritičen mislec, ki je med drugim pomembno prispeval k razvoju planinstva na Slovenskem ter širšemu poznavanju slovenske dežele, njenih ljudi in običajev. S svojim delovanjem in deli, spodbujanjem narodne ozaveščenosti, pa tudi s svojo kritičnostjo je pripomogel k dvigu slovenskega naroda iz strokovne in politične nerazpoznavnosti.

"Popotni prirodopisec mora biti neoženjen, zakaj če ima svojo ženo rad, kakor to zakonski stan zahteva, utrpi pri ločitvi dosti svojega poguma; oženjenec se manj upa, ker se kot oče nedoraslih otrok ne mara in ne more rad spuščati v nevarnosti, in naposled, ker ima dolgotrajna in pogostna odsotnost za posledico, da se lepi spol navzame odvratnega mišljenja."

Čeravno se s Scopolijem nista razumela pretirano, mu je sledil na njegovi znanstveni poti. Presegel ga je v obsegu raziskovalnih področjih, nikoli pa ne v natančnosti in doslednosti.

Tokrat smo podrobneje spoznali le prve tri naravoslovce iz 16. oz. 18. stoletja, ki so delovali v Idriji. Sledili so jim domačini – Franc Hladnik, duhovnik, šolnik, botanik, ustanovitelj Botaničnega vrta v Ljubljani, po katerem je dobil ime edini slovenski rodovni endemit hladnikovka (*Hladnikia pastinacifolia*), ki je doma na južnem in severnem robu Trnovskega gozda. Idrijčan Henrik Freyer, farmacevt, muzealec, botanik, zoolog, geolog, kartograf, gornik je po naših gorah vodil saškega kralja Friderika Avgusta II. in opisal Blagajev volčin (*Daphne blagayana*), ki je bil poleg idrijskega jegliča (*Primula x venusta*) na spodnejidrijskem Jelenku vzrok kraljevega obiska. Idrijski jeglič je v Jelenkovih strmih pred tem našel Jožef Ferjančič, lekarniški laborant in Freyerjev sodelavec. Mnogo bi lahko povedali tudi o Karlu Dežmanu, ki je zapisal pravljico o Zlatorogu,⁶ o Juriju (Georgu) Dolinerju, Juliju Głowackem in drugih. V gore so zaradi službe in tudi zaradi raziskovalnega oddiha zahajali rudniški ravnatelji in direktorji, kot so Gregor Komar, izkušen visoko usposobljen gozdarski strokovnjak iz Furlanije, napredni Anton von Steinberg, ki je leta 1716 vrisal v baker zemljevid Kranjske, tudi raziskovalec Cerkniskega jezera, ter geodet in raziskovalec Savinjskih Alp Marko Vincent Lipold. Mnogi drugi so nekoč in še vedno danes zelo uspešno raziskovali tukajšnje rastlinstvo in puščali sledi tudi v bližnjih in oddaljenih gorah. ●

⁵ Wester, J., 1931: Hacquetova navodila za gorolazce. *Planinski vestnik* 31 (3, 4, 5), povzetek v letniku 2019, št. 10; Pomen dobre planinske opreme avtorice Mojce M. Peternel.

⁶ Zapisal jo je v nemškem jeziku in jo objavil v ljubljanskem nemškem dnevniku "Laibacher Zeitung" dne 21. febr. 1868, v verze jo je leta preliil 1877 Rudolf Baumbach.

Viri in literatura:

- Petkovšek, V., 1978: Goriški zdravnik in naravoslovec P. A. Mattioli. *Proteus* 40 (7): 263–267.
- Praprotnik, N., 2015: Botanični raziskovalec naših gora. Naravoslovec Balthasar Hacquet. *Planinski vestnik* 115 (9): 48–51.
- Praprotnik, N., 2018: Joannes Antonius Scopoli (1723–1788) in njegovo botanično delovanje na Slovenskem. Ob 230-letnici smrti znamenitega naravoslovca. *Idrijski razgledi* 63 (1): 34–47.
- In še mnogi drugi.

Nepogrešljivi del zaščitne opreme

Smučarska čelada

Čelada pri turnem
smučanju
<http://www.hotelgardenazza-altabadia.it>

Kljub vse bolj milim zimam, ko je sneg v nižinah že dokaj redek pojav, lahko v gorah, tudi z uporabo snežnih topov, najdemo dobro podlago za zimske športe. Smučanje tako ostaja ena izmed najbolj priljubljenih oblik zimske rekreacije. V zadnjem času je vse več zanimanja za turno smučanje. Če temu dodamo še *karving* smuči, ki omogočajo večje hitrosti smučanja, je možnost za poškodbe bistveno večja kot pred nekaj desetletji. Zakon o varnosti na smučiščih v svojem 23. členu med drugim določa, da morajo smučarji uporabljati tako opremo, ki ne predstavlja nevarnosti za osebe, predmete ali objekte na smučišču. Obvezna je tudi uporaba smučarske čelade za otroke do vključno 14. leta starosti, za ostale smučarje pa predstavlja nepogrešljiv del zaščitne opreme.

Dejstva v prid nošnji čelade

Smiselnost omenjenega določila potrjujejo številne raziskave. V eni izmed njih, ki govori o poškodbah glave pri otrocih, ugotavljajo, da je resnost poškodbe glave najbolj odvisna od tipa oziroma mehanizma poškodbe. Poškodbe glave so definirali kot poškodbe više od spodnjega roba spodnje čeljusti. Raziskava, v katero so vključili 549 otrok starosti od 3 do 17 let, je bila opravljena na smučiščih v državi Colorado (ZDA) v obdobju od leta 1999 do leta 2014. Otroke s poškodbo glave, ki so bili sprejeti na oddelke intenzivnih enot, so ocenjevali po lestvicah *abbreviated injury severity (AIS) score* in *injury severity score (ISS)*. Ugotovili so, da so bile poškodbe glave pomembno težje

pri otrocih, ki niso nosili čelade, v primerjavi s tistimi, ki so čelado nosili. Ugotovili so tudi, da je bilo s čelado opremljenih bistveno več otrok, ki so bili doma v okolici smučarskih središč, kot tistih, ki so (večinoma redkeje) prihajali na smučišča od drugod. V zaključku so avtorji poudarili pomen opozarjanja in zdravstveno-preventivnega dela, ki je namenjeno staršem in otrokom.

Na tržišču se v zadnjem času pojavljajo različni tipi smučarskih čelad (klasična, z mehkim ušesnim delom, z vizirjem, alpinistična itd.). Vse čelade imajo isti namen – varovati glavo pred poškodbami. Dokazano je, da smučarske čelade zagotavljajo pomembno zaščito pri poškodbah. V Kanadi poškodbe zaradi

¹ Zgornjesavinjski zdravstveni dom Nazarje.

² Fakulteta za zdravstvene vede, Univerza v Mariboru.

Obvezna uporaba
smučarske čelade do
14. leta

<https://www.rtc-krvavec.si/si/aktivnosti/pozimi/sola-smucanja>

zimskih športov povzročijo precejšnje finančno breme javnemu zdravstvu, saj lahko posredni in neposredni stroški dosežejo 400 milijonov dolarjev. Na vsakih 10.000 smučarjev trije utrpijo poškodbo glave, ki zahteva zdravniško pomoč. Z uporabo smučarske čelade lahko zmanjšamo število poškodb glave za 30 do 50 odstotkov. Uporaba smučarske čelade lahko pomeni bistveno razliko med lažjo in težjo poškodbo. Pri turnem smučanju pa na smučarja prežijo še dodatne nevarnosti, ki jih na urejenih smučiščih ni oziroma so redke (padanje kamenja in/ali ledu, snežni plazovi, udarci ob drevesa, skale ...). V strokovni literaturi je na temo turnega smučanja med osnovno opremo vedno navedena tudi smučarska čelada, še zlasti za turne smučarje, ki se vzpenjajo ob urejenih smučiščih ali po njih, saj je nevarnost trka z drugim smučarjem bistveno večja. V statistikah zadnjih let, ki obravnavajo nesreče v snežnem plazu, zavzemajo zelo visoko mesto fizične poškodbe, predvsem poškodbe glave. Snežni plaz je pogosto le posreden vzrok za poškodbo – lahko je samo potisnil gornika čez steno ali po strmejšem pobočju. Plaz je zavil po svoje in gornika ni zasul. Torej bi kot četrti priporočeni element v lavinskem kompletu lahko dodali čelado.

Čelada z vizirjem
www.inthesnow.com

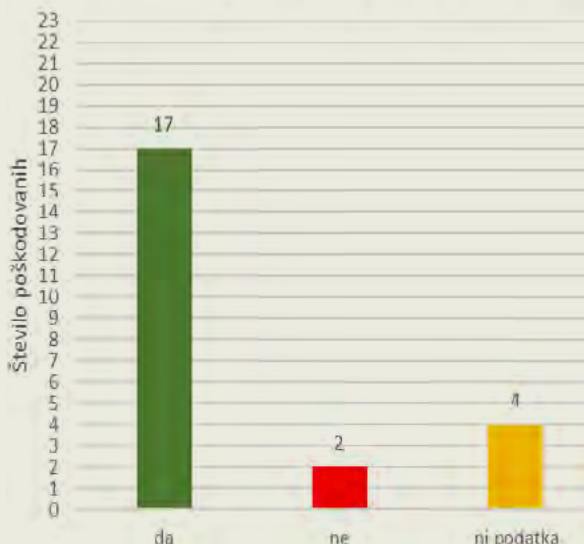

Čelada in lažen občutek varnosti

Čedalje več odraslih smučarjev se odloča za uporabo smučarske čelade, ki pa lahko daje varljiv občutek večje varnosti, zaradi česar smo manj pazljivi. Sandi Murovec, smučarski poznavalec in trener, je v intervjuju za Siol dejal: "Na smučišču je le še okoli deset odstotkov smučarjev brez čelade, kar je spodbudno, a žal prenekaterim daje napačen občutek varnosti. Mnogi so zaradi čelade (in nove opreme) postali pogumni, na smučišču norijo bolj kot nekoč, svoje pa so prispevale še karving smučiči, ki smučarjem občasno dajejo lažno zagotovilo, da bodo pomagale tudi v situacijah, ki jim sicer niso kos." Smučarske čelade so certificirane samo za zaščito pri hitrostih do 22,5 km/h. Vendar raziskave kažejo, da se uporabniki smučarskih čelad nagibajo k višjim hitrostim (40–60 km/h). Tako uporaba smučarske čelade kot sredstva za preprečevanje poškodb vzbuja v smučarju lažni občutek varnosti in s tem povečuje možnost tveganega smučanja, predvsem na račun hitrosti in slabšega nadzora nad smučmi. Podatki iz stotih urgentnih centrov v ZDA kažejo na 60-odstotni porast števila poškodb glave v obdobju od 2004 do 2010. Delež poškodb glave se je povečal bolj kot delež ostalih smučarskih poškodb. Na vprašanje o smiselnosti uporabe zaščitne čelade vsaj delno odgovarjajo s podatkom, da je bila od vseh poškodovancev, sprejetih na urgentne oddelke zaradi poškodbe glave, le dobra tretjina zaščitnih s smučarsko čelado. Vprašanje je, kakšen delež tistih brez čelade bi potreboval oskrbo v urgentnem centru, če bi zaščitno čelado nosili. Sklepamo lahko, da ima nošnja čelade neposreden vpliv na zmanjšanje števila resnih poškodb glave.

Raziskava iz leta 2002 navaja, da je večina (81 %) obravnavanih smučarjev s poškodbo glave imela blažje poškodbe glave z oceno *Glasgow Coma Scale* (GCS) med 13 in 15 točkami. GCS je lestvica (min. 3–max. 15 točk) za oceno stopnje zavesti pri poškodbah možganov. Blagi pretres možganov so ugotovili pri skoraj 70 odstotkih, hujše poškodbe glave (ocena GCS med 3 in 8), ki lahko vodijo do resnih in trajnih poškodbancev. Smrtnost pri vseh poškodovancih s poškodbami glave, ki so se zgodile na smučiščih, je bila 4-odstotna. Najnevarnejši situaciji sta trk dveh ali več smučarjev in hud padec posameznega smučarja. Avtorji so poudarili pomen vestnega in preudarnega smučanja, še zlasti ob večji gneči na smučišču. Najbolj rizična skupina smučarjev za poškodbo glave so bili – po podatkih raziskave iz leta 2017 – mlajši moški v starosti med 15 in 25 leti, ki so svoje smučarsko znanje ocenili kot zelo dobro, svoje smučanje pa opredelili kot hitro in zahtevno. Pogosto so izvajali tudi skoke, vožnjo izven urejenih smučišč ali bili aktivni na smučarskih poligonih. Avtorji so želeli poudariti pomen zaščitniškega vedenja oz. načina smučanja. Drznejša ko je smuka, večje bodo možnosti poškodb. Vseh šestnajst raziskav govori v prid uporabe smučarske čelade, saj dokazujejo, da njena

Uporaba smučarske čelade

uporaba zmanjšuje resnost poškodb glave. Prav tako je bilo število poškodb glave večje pri poškodovanih, ki čelade niso nosili. Zato sklepajo, da pri določenih manjših udarcih v glavo ob uporabi zaščitne čelade do poškodb sploh ne pride. Prav tako niso opazili povečanja poškodb vratne hrbtenice zaradi uporabe smučarskih čelad.

Analiza poškodovancev na smučišču Golte

Izdelali smo retrospektivno dvoletno raziskavo z analizo zapisnikov reševalcev in nadzornikov na smučišču Golte, katerega letno obišče približno 50.000 smučarjev. Osredotočili smo se na uporabo smučarske čelade pri poškodovanih.

V smučarskih sezonah 2016/17 in 2017/18 je bilo na smučišču obravnavanih 152 poškodovancev. Med njimi so 103 smučarji (67,7 %) uporabljali zaščitno čelado. Podatek o deležu je primerljiv z literaturo, ki navaja, da se je med leti 2003–2013 uporaba smučarske čelade povečala z 25 % na 70 %.

Uporaba smučarske čelade ne zmanjšuje števila poškodb glave, bistveno pa vpliva na resnost poškodbe. Od 152 poškodovanih je poškodbo glave doživelo 23 smučarjev, od tega jih je 17 (74 %) uporabljalo smučarsko čelado, dva (9 %) ne, za štiri (17 %) poškodovance pa ni bilo podatkov (gl. graf). Strokovne službe (Nujna medicinska pomoč, Helikopterska nujna medicinska pomoč) so v nadaljnjo obravnavo odpeljale 14 poškodovanih, za katere menimo, da so utrpeli hujše poškodbe. Od tega jih je deset uporabljalo smučarsko čelado.

Graf prikazuje uporabo smučarske čelade pri 23 primerih poškodb glave na smučišču Golte v sezonah 2016/17 in 2017/18.

Med poškodovanci je bilo 57 otrok, in sicer mlajših od 14 let. Pričakovano jih je večina (n = 47) uporabljala smučarsko čelado, trije je niso (vsi trije so se poškodovali, ko niso smučali), za sedem poškodovanih pa ni podatka. Podobno ugotavljamo za turne smučarje, ki se vzpenjajo po urejenih smučarskih progah

Poškodba na smučišču
Foto: Leon Ločičnik

smučišča Golte ali ob njih, saj jih velika večina uporablja smučarsko čelado.

Raziskave kažejo, da je uporaba smučarske čelade (kot tudi drugih čelad) pripomogla k boljšim izidom pri poškodbah glave. Pri nas smo uzakonili obvezno uporabo smučarske čelade za otroke, opazamo pa tudi trend naraščanja uporabe smučarskih čelad med odraslimi. Kljub temu bi bilo o pomenu uporabe smučarske čelade treba še dodatno ozaveščati ljudi, saj sami lahko največ storimo za svoje zdravje. Seveda je pa najpomembnejši vidik varnosti pri vseh športih na snegu – odgovorno ravnanje posameznika. Vsa zaščitna sredstva lahko le izboljšajo izid ob poškodbi. Avtorji prispevka smo navdušeni smučarji, ki že dolgo nismo stopili na smučci brez smučarske čelade. ●

Viri:

- Zakon o varnosti na smučiščih (ZVSmuč-1) (2016). Uradni list RS, št. 44/16.
- Milan M in sod. (2017). Helmet Use and Injury Severity among Pediatric Skiers and Snowboarders in Colorado. *J Pediatr Surg*, 52(2): 349–353.
- Fenerty L in sod. (2013). Helmets for skiing and snowboarding: Who is using them and why. <https://insights.ovid.com/pubmed?pmid=23425754>.
- Heads up! Wear a helmet on the slopes (2017). <https://bestmedicinenews.org/childrens-health/heads-wear-helmet-slopes/>.
- Volontar K (2014). Zimska oprema za zimski obisk gora. *Planinski vestnik* 2/2014, 58.
- Teran Košir A (2013). Smučarska čelada lahko prispeva k varljivemu občutku varnosti. <https://siol.net/sportal/drugi-sporti/smučarska-celada-lahko-prispeva-k-varljivemu-obcutku-varnosti-317093>.
- Snow sport helmet usage. <https://cwsaa.org/policy/ski-helmet-usage/>.
- Blavins J (2012). Skiing related head injuries increasing despite growing use of helmets. *The Denver Post*. <https://www.denverpost.com/2012/10/08/skiing-related-head-injuries-increasing-despite-growing-use-of-helmets>.
- Levy AS in sod. (2002). An analysis of head injuries among skiers and snowboarders. *J Trauma* 53(4): 695–704.
- Bailly N in sod. (2017). Analysis of injury mechanisms in head injuries in skiers and snowboarders. *Medicine & Science in Sports & Exercise* 49(1): 1–10. https://journals.lww.com/acsm-msse/fulltext/2017/01000/Analysis_of_Injury_Mechanisms_in_Head_Injuries_in.1.aspx.
- Haider AH in sod (2012). An evidence based review: efficacy of safety helmets in reduction of head injuries in recreational skiers and snowboarders. *J Trauma Acute Care Surg* 73(5): 1340–1347.
- Hancock A (2016). The importance of wearing a helmet while skiing. <http://www.edmontonskiclub.com/the-importance-of-wearing-a-helmet-while-skiing/>.

Lojze Budkovič

Spomini na Tolminski planinski bataljon

Aprila je minilo štirideset let, odkar me je na služenje vojaškega roka poklicala rajnka Jugoslavija. Ta državljanska dolžnost me je počakala do zaključka študija in okrevanja po posledicah alpinistične nesreče. Na zdravniškem pregledu pri dr. Žiliču v Radovljici sem bil potrjen, "sposoben za zunanjo službo", čeprav je bilo v kolenu še nekaj železja. Pregledu je čez nekaj mesecev sledil poziv na odhod v tolminsko vojašnico. Klicu domovine se je bilo treba odzvati. V tistih časih s tem ni bilo šale.

V Tolminski vojašnici sem postal pripadnik planinskega bataljona. V spremljevalnem vođu sem zadolžil konja Dorata, s katerim sva prenašala minomet kalibra 82 mm.

Ilustracija: Milan Plužarev

Prag vojašnice Simona Gregorčiča pod Tolminom sem prestopil v popoldanskih urah 12. 4. 1979. Za rampo vojašnice me je čakal nov svet, o katerem so mi nekaj povedali prijatelji, ki so to že odslužili. Civilno obleko sem zamenjal za vojaško, dobil ostalo opremo, novo frizuro, nove prijatelje in nastanitev v nekdanji avstro-ogrski vojašnici. Dodeljen sem bil spremljevalnemu vođu za merilca minometa kalibra 82 mm.

Z vso kramo sem nekoliko utrujen od popitega piva vstopil v spalnico novega doma. V velikem prostoru so bili ob notranji steni razvrščeni kovinski pogradi in lesene kasete za opremo. Preostala oprema je ostala v šotorskem krilu pod pogradom. Naporen dan me je hitro zazibal v spanec, ki so mu nekoliko nagajale ubrane melodije žabje svatbe iz močvirja pod vojašnico. Kmalu po našem prihodu so ga zasuli zaradi gradnje vojaškega športnega poligona.

Jutro je prišlo z budnico ob nenavadni uri. Prva pove-
lja so dala slutiti, da tu vladata red in disciplina. Večje
razočaranje je sledilo pod posteljo. Iz šotorskega kri-
la je noč odnesla del opreme svežega pripadnika pla-
ninskega bataljona. Na srečo se je težava rešila, da sem
lahko stopil v postroj enote. Tu sem prvič srečal pove-
ljujoče oficirje. Poveljnik bataljona je bil major Živko
Juroš, poveljnik čete kapetan Miša Marković - Pika-
vac, poveljnik voda pa starejši vodnik Ranko. Nekoliko
sem bi presenečen, da med oficirji ni bilo Slovencev.
Poveljevanje je potekalo v srbohrvaškem jeziku. Prvi
dan sem dobil še minomet in konja Dorata.

Po kosilu je bilo nekaj predaha, da sem lahko spoznal
sotrpine. Vod je sestavljala pestra podoba pripadni-
kov vseh jugoslovanskih republik. Oddelek dveh mi-
nometov je vodil desetar Vinko Gale iz Naklega. Vsa-
kemu minometu so bili dodeljeni trije vojaki. Imena
vseh se niso obdržala v glavi. Žal mi je, da nisem pi-
sal dnevnika, a sem slutil, da to ne bi bilo dobro, saj so
bile povsod oči in ušesa, ki bi lahko povzročile sitno-
sti. V vodu sta bila še dva Slovenca, mitraljezec Maks
Gale iz Virmaš in merilec Zdravko Sajovic iz Kranja.
Naslednji dan je prinesel nove obveznosti. Ob četrti
uri bujenje, odhod v hlev in skrb za konja, s katerim
sva se prvič srečala. Dorat je bil na srečo prijazen konj.
Ni povzročal problemov, po katerih so bili znani voja-
ški konji. Večkrat so poskrbeli za nevšečnosti z nepo-
slušnostjo. Mimogrede si lahko dobil neprijazen ugriz,
po svoji pameti so oddirjali do napajališča, nekatere je
bilo treba loviti po vojašnici. Posebna zgodba je bila
konjska oprema za nošnjo oborožitve. Vsaka enota je
opremo hranila v dodeljenem prostoru.

Tak je bil začetek usposabljanja v 345. planinski briga-
di, poimenovani po našem pesniku Francetu Prešer-
nu. Brigada je imela glavno komando in nekaj enot
v Kranju, bataljone pa v Bovcu, Tolminu, Bohinjski
Beli in Škofji Loki. Poveljnik brigade je bil polkovnik
Momčilo Marjanac, njegov namestnik pa podpolkov-
nik Špiro Niković.

Sledili so dnevi vojaškega drila in priprave na sveča-
no zaprisego. Jutranje vstajanje, predpisano posti-
ljanje pograda in urejanje kasete, hlev, vojaški trim,
zajtrk, postroj za dvig zastave in branje dnevne aktiv-
nosti enote, dopoldansko izobraževanje, kosilo, ka-
kšno pivo v kantini, popoldansko izobraževanje, ve-
čerja, obvezno gledanje poročil in nočni počitek so
bile osnovne aktivnosti. Spoznavali smo oborožitev in
vztrajno čistili orožje. Nekoliko več miru je bilo ob so-
botah in nedeljah. Ta čas je bil izkoriščen za urejanje
četnih prostorov. Obiskal sem znance po ostalih eno-
tah. V prvi četi je služil kot desetar gozdarski kolega
Silvo Repinc iz Kamenj v bohinjski dolini, v alpskem
vodu alpinista Franc Langerholc - Cac iz Škofje Loke
in Stanko Mihev s Koroške.

20. 4. 1979 se je bataljon postrojil in dali smo častno
zaprisego, da bomo branili domovino, bratstvo in
enotnost naših narodov in ... V trajen spomin je vsak
vojak dobil posebno listino. Na svečanosti so bili lahko
prisotni tudi starši, prijatelji in šolska mladina. Zbralo

se je veliko funkcionarjev takratnih občinskih struk-
tur in družbenopolitičnih organizacij s Tolminskega.
Za nagrado smo lahko šli prvič v Tolmin. Tako smo
postali pravi vojaki.

Med prvim mesecem služenja smo se udeležili pogoz-
dovanja velike poseke v pobočju pod Rutom. S prislu-
ženim denarjem je četa kupila televizor. Naše izobra-
ževanje in urjenje se je prepletalo s stalno nevarnostjo
in budnostjo pred napadom pakta NATO. Pripravlje-
nost se je preizkušala z nočnimi alarmi, ko je bataljon
moral zasesti bojne položaje. Takrat so se odvijala raz-
na presenečenja, še večja pa, ko je bilo treba s pomoč-
niki poskrbeti za minomet, s katerim smo šli v hlev z
namenom, da ga naložimo na Dorata. Če si zamujal,
na odrejenem mestu ni bilo več sedla za oborožitev.
Po vseh prostorih si iskal tisto, kar je bilo trenutno na
razpolago, in reševal težave, na katere v pravem *brat-
stvu in edinstvu* nisi računal. V poletnih mesecih je po-
tekala obnova mejnih kamnov. Pri tem delu je sode-
loval alpski vod skupaj z našimi "sovražniki" – alpini.
Začuden smo nekega deževnega dne opazili prihod
italijanskega terenskega vozila. Naložili so tudi naše
vojake in glede na slabo vreme odpeljali v neko zako-
tno gostilno.

Večkrat smo imeli bataljonske postroje z različnimi
nameni, ko je poveljnik Juroš obhodil vse vojake in s
hitrim vizualnim pregledom ugotovil pomanjkljivosti.
Živko Juroš (1942–2018) je bil človek na mestu, v njem
je bilo skrito veliko dobrote. Znal je prisluhniti vojaku
in njegovim težavam. Tudi mene je doletela, ko sem
si s popoldanskim pobegom iz vojašnice na Bohinj-
ski Beli domov v Bohinjsko Bistrico prislužil raport.
Ker si nisem upal vprašati mrkega zastavnika Bobana
za obisk domačih, sem pobegnil skozi luknjo v ogra-
ji z upanjem, da bom ostal neodkrit. Naslednje jutro
sem se zgodaj vrnil. Strogi Boban je bil o mojem gre-
hu že obveščen in po vrnitvi v Tolmin je bilo treba h
komandantu. S cmokom v grlu sem stopil v pisarno
in pričakoval ploho. Živko pa me je mirno vprašal, za-
kaj povzročam težave. Odkrito sem mu povedal, da se

*Skupinska slika
na vrhu Male
Mojstrovke
Arhiv Lojzeta
Budkoviča*

Tone Karničar in Damir
Košta v Hornovi smeri
Arhiv Lojzeta
Budkoviča

nisem mogel upreti klicu domačega kraja. Nujno pa bi za stensko vajo potreboval svoje *lojtrce*. Možakar se je le nasmehnil in raport je bil zaključen.

V celotnem ciklusu izobraževanja sem kot alpinist pogrešal aktivnosti v gorskem svetu. Nekaj tega so prinesle četne vaje nad izviro Tolminke. Prvi dan smo z vso opremo odkorakali v Polog do melišča pod Kuntarjem, ki se začne nad hudourniško pregrado. Na tej vaji smo preizkusili bojno moč in natančnost minometov. Granate so zadevale postavljene dnevne in nočne cilje. Lahko bi se končalo tragično. Moj pomočnik v vlogi polnilca, Šumadinec Rakić, se je ob spustu granate z glavo preveč približal cevi minometu. Na srečo sem to opazil in ga porinil od cevi, sicer danes ne bi pisal spominov. Med vajami nas je presenetila prava gorska nevihta. Močan nalive je zalil melišče in provizične šotore. Narasel hudournik je preprečil varen umik iz hude ure. Po kakšni uri pa je narava poskrbela za prijaznejšo podobo. Konji so prinesli hrano in veselje se je naselilo na naše obraze.

Po četnih vajah me je čakala vesela novica, da greva s Tonetom Karničarjem v Tamar kot inštruktorja na alpinistični tečaj. Vsako leto je JLA potrebovala določeno število oficirjev z opravljenim tečajem. Poleg oficirjev planinske brigade so tečaj obiskovali še oficirji planinske pehote iz Delnic in Plevlje. Običajno so se pridružili padalci iz Niša. Tako smo se v Kranju septembra zbrali vodja tečaja kapetan Zdenko Kranjc, alpinista iz vojašnice na Bohinjski Beli Franc Pepevnik - Aco iz Šentjurja in Ingo Robič iz Martuljka, iz kranjske vojašnice alpinist Damir Košta iz hrvaške Reke in

midva iz Tolmina. Tam nas je pričakal civilni inštruktor Peter Markič (AO Kranj). Skupaj smo šli po alpinistično opremo v bogato založena skladišča. Oprema je bila nerabljena in za tiste čase vrhunska. Pretežno Stubajjeva iz Avstrije. Vse smo naložili v pinzgauer (vojaško terensko vozilo) in odpeljali v Tamar. Nastanili smo se v takrat še dobro ohranjeni graničarski kavrali ob planinskem domu.

Kmalu so prišli udeleženci tečaja, za katere bomo poskrbeli, da bodo tečaj uspešno zaključili. Tečaj je potekal v dobrih vremenskih pogojih. Tečajniki so bili po večini dobro pripravljene. Izpeljali smo program alpinistike in mu dodali še vojaške veščine. Opravili smo nekaj solidnih vzponov v ostenjih Mojstrovke, Jalovca in Ponc. Na koncu tečaja je bil izpit pred komisijo. Kandidati so pokazali primerno znanje. Vodji gre zahvala, da je tečaj ostal vsem udeležencem v lepem spominu, nekaterim je odpustil tudi pobeg v Hornovo smer v času odsotnosti. Spustil nas je domov na zasluženi konec tedna in nam priskrbel dnevnice, s katerimi smo poračunali hrano v domu.

Kmalu po vrnitvi v Tolmin so prišle na vrsto bataljonske vaje. Te naj bi potekale v strogi tajnosti, pod budnim nadzorom inšpekcije iz generalštaba. Datum pa nam je prišel na ušesa. Zvečer pred alarmom smo oblečeni in obuti polegali po pogradih. Sredi noči je alarm dvignil bataljon z nerazumljivo hitrostjo. Inšpektor pred vrati naše spalnice je presenečen, z odprtimi usti spremljal dogajanje. Vse je potekalo kot po maslu. Bataljon je pričel z maršem proti Šentviški gori in vsem pod Poreznom. Lepa jesen je poskrbela za obilno letino sadja in orehov. Domačini so nas prijazno sprejeli z domačim žganjem. Kmalu so se pojavile težave, saj so nekateri s to dobroto pretiravali in ogrozili uspeh vaje. Pa smo jo nekako zvozili. Pohod smo zaključili na železniški postaji v Škofji Loki. Z vso opremo nas je vlak odpeljal v Suho krajino na armadno vajo. Razne scenarije v vlogi rdečih ali *plavih* smo preizkušali v okolici Ambrusa in Hinj. Zaradi neznanega terena in neposlusnosti radijskih postaj je naš vod zgubil stik s četo. Popolnoma zgubljeni smo se, ne vedoč da v pravem trenutku, pojavili na pravem mestu in dali ognjeno podporo četi. Armadna vaja je bila uspešno izvedena. Po tej vaji smo postali stara vojska. V Tolmin je prihajala nova generacija nabornikov. Stari vojaki smo prevzemali nove dolžnosti, nekateri so odšli v druge enote. S Petrom Zdravjem sva dobila zadolžitev v vojaškem klubu. Delo je bilo zanimivo. Veliko smo sodelovali z lokalno skupnostjo. Skupaj s PD Tolmin smo v Domu JLA pripravili dobro obiskano predavanje o uspešnem vzponu naše odprave na Everest in dokumentarno razstavo o soški fronti. V klubu je bila tudi spominska soba. Drugi del služenja vojske je tako mineval brez pretiranih obveznosti. Klub je bil odličen prostor za srečanja Slovencev. Včasih je kakšen kamehrad prinesel steklenico domačega žganja. Brez težav se ga je dalo skriti med knjižne police. Nekega jutra je v knjižnico prišel poveljnik Juroš. Brez vprašanja je začel brskati po knjižnih policah, a na srečo ni našel ničesar.

Prišla je zima. Prostore se je ogrevalo s pečmi na premog. Dobava premoga je iz neznanih vzrokov zamujala. Nekaj mrzlih noči smo premrazeni preživeli pod dvema dekama. Ker kuriva ni bilo, se je iskalo začasno rešitev. Za graničarsko vojašnico so bile pod napuščem zložene lesene kasete. Nadomestile so jih nove, železne. Čudežno so v večernih urah pričele izginjati. Nekaj dni je bilo v naših spalnicah prijetno toplo, ko je poveljnik graničarjev zagnal vik in krik. Na srečo je pripeljani premog rešil zagato.

Ob sobotnih in nedeljskih izhodih vojakov v Tolmin je bilo živahno po bifejih, gostilnah in v hotelu Krn. Alkohol je občasno povzročil razne prepire in fizične obračune. Napetosti so skušale miriti patrolje vojakov v spremstvu dežurnega oficirja. Vroče je bilo predvsem med Črnogorci in Albanci. Iz nesoglasij se je videlo, da je *bratstvo in edinstvo* že močno načeto.

Včasih se je izhod podaljšal tudi s pobegom domov. V četi smo imeli ob taki priložnosti žalostno zgodbo. Domov na Brezje je pobegnil vodnik – stažist, v Tolmin pa se je vračal z zadnjim vlakom. Ponoči je proti vojašnici pešočil ob robu ceste. Ker v tistih časih pešec ni bil označen s kresničko, ga je do smrti zbil voznik osebnega avtomobila. Dogodku je sledila obsežna preiskava in poostren režim v vojašnici. Spomnim se še dveh žalostnih dogodkov. Na strelišču Podljudbinj si je naš stražar v obupu vzel življenje. Skoraj mesec dni so v četi žalosten dogodek prikrivali. Prav tako je nekega dopoldneva bataljon dvignil alarm, saj naj bi bil na stražarskem mestu napaden vojak. Vsi smo šli v akcijo za neznanim storilcem. Kmalu pa je bilo iskanje ustavljeno, ugotovili so, da se je vojak obstrelil sam.

Nekega jutra smo od stražarjev pri vhodu v vojašnico dobili novico, da je ponoči mimo korakal v popolni opremi bovški bataljon. To nas je izredno začudilo, ker niso bile napovedane aktivnosti. Hitro se je razvedelo,

da je bil premeščen na Kosovo, kjer so se začele težave, ki so čez nekaj let pripeljale do razpada Jugoslavije. Konec decembra smo nekateri odšli v vojašnico na Pokljuko. Tam smo prevzeli vlogo žičničarjev, drugi učili smučanja vojake, oficirje in njihove družinske člane. Vojašnica je bila odeta v zimsko podobo. Velika količina snega je poskrbela, da smo bili nekaj dni odrezani od sveta. Pritisnil je še mraz, smrtni sovražnik vojaškega kamiona, in nastopile so težave z vžigom. Baterija je po nekaj neuspešnih poskusih odpovedala. Sledilo je naporno porivanje na vrh klanca in vžiganje kamiona ob spuščanju ceste v Rudno dolino. Obilno sneženje je povzročalo tudi težave z električno energijo. Večkrat se je bilo treba vzpeti po trasi daljnovođa in ugotoviti vzrok.

Februarja 1980 je zdravje povzročilo težave našemu vrhovnemu poveljniku, maršalu Titu. Premeščen je bil v ljubljanski klinični center. Povečala se je bojna pripravljenost vojske, vsa oprema je bila na kamionih. Dnevno se je nenapovedano preverjalo številčno stanje bataljona. Oficirji so zaskrbljeni ostajali v vojašnici, omejeni so bili izhodi. Črno na belem nam je bilo povedano, da bo treba izpolnjevati povelja, sicer je preti la grožnja z vojnim sodiščem. Nelagoden občutek ob mislih, kaj nas čaka. Takrat sem se odločil, da v nujnem primeru ne bom uperil orožja v ljudi. V primeru intervencije bi v primernem trenutku zapustil enoto in se kot pripadnik zelenega kadra umaknil v Bohinj. Na srečo se je situacija umirila. Začele so se celo priprave na zimsko armadno prvenstvo. Prireditev je bila v Bovcu in na Kaninu. Bivali smo v skoraj prazni bovški vojašnici. Tekaški in strelski del je potekal po skromni snežni odeji v Čezsoči, veleslalom pa na Kaninu. Smučanje s takratno vojaško opremo je zahtevalo previdnost in prilagajeno tehniko. Prost dan smo nekateri izkoristili za zimski vzpon na Rombon. V času armadnega

Trening hoje po vrvni ograji
Arhiv Lojzeta Budkoviča

prvenstva smo na Kaninu posneli prve kadre filma o zimski vojaški alpinistiki. Snemanje je potekalo v produkciji Zastava filma iz Beograda. Kaj je iz tega nastalo, pa mi do današnjih dni še ni uspelo izvedeti.

Po vrnitvi v vojašnico smo zaskrbljeni spremljali novice o maršalu. Nekaj se je šušljalo, da bo treba podaljšati vojaški rok. V tem nepredvidljivem ozračju so minevali moji zadnji dnevi v planinskem bataljonu. Kamen negotovosti se je odvalil 12. 4. 1980, ko sem dočkal odpustnico in zapustil vojašnico.

S planinsko brigado sem se posredno ponovno srečal še leta 1991. Po osamosvojitvi je prišlo do vojaške intervencije, z naloženimi gozdarskimi kamioni smo po nalogu Teritorialne obrambe blokirali cestne mostove v Soteski in cesto pred Bledom. Na ta način bi ovirali premik bataljona iz vojašnice na Bohinjski Beli. Vse aktivnosti so se na srečo zaradi modrosti zadnjega poveljnika brigade polkovnika Živka Juroša zaključile brez prelivanja krvi. Nekaj strahu je krajnom Bohinjske Bele povzročil le poveljnik vojašnice na Bohinjski Beli, ki je grozil z razstrelitvijo vojaškega transporta na železniški postaji.

Moji spomini na planinsko brigado so napisani z željo, da se ohrani njeno izročilo. Bila je edina planinska brigada nekdanje Jugoslavije, v kateri je služilo veliko slovenskih planincev, alpinistov in smučarjev. V njej je poveljevalo nekaj prepoznavnih slovenskih oficirjev (Tauber, Pišljar, Lušina, Jernejc, Tušar). V samostojni Sloveniji je planinska enota ostala samo še v obnovljeni vojašnici na Bohinjski Beli. Trenutno je tam številčno osiromašen 132. gorski polk. Slovenska vojska bi morala skrbeti, da gorska enota ne živetari, saj končno v Poljčah domuje Center odličnosti za gorsko bojevanje. Duh stare brigade pa med veterani živi pod okriljem Združenja vojaških gornikov Slovenije (ZVGS). Nekdanji pripadniki ste vabljeni, da se nam pridružite. Vse o združenju si lahko preberete na spletni strani. Trenutno nas je nekaj nad tristo in smo aktivni v domačem in mednarodnem okolju. Duh brigade in spomini po propadu Jugoslavije živijo na Facebooku z naslovom 345. PLANINSKA BRIGADA, kjer veterani opisujejo spomine na služenje v njenih enotah in iščejo stike s soborci. ●

NAŠI SODELAUCI

Milan Plužarev, ilustrator

Kaj ste po izobrazbi in s čim se preživljate (oz. kaj bi najraje počeli za preživljanje)?

Po izobrazbi sem univerzitetni dipl. oblikovalec vizualnih komunikacij. Risanje je na prvem mestu, risanje in slikanje – pred oblikovanjem. Za preživljanje počnem prav to, rišem in slikam. V stari Ljubljani imam slikarski atelje, v katerem si prizadevam poleg redne službe narediti čim več slik v tradicionalni tehniki akvarela, akrila in olja. Prevladujejo vedute ljubljanskih ulic, videz tega mestnega predela je res hvaležna kulisa. Sicer pa me zanimajo vse likovne zvrsti in tehnike.

Kaj najraje počnete v prostem času?

Slikam in rišem. Če človek najde smisel in veselje v svojem delu, je njegov poklic hkrati tudi konjiček in obratno. Ne potrebuje nobenih dodatnih izzivov.

Kakšna je vaša povezava z gorami?

Z gorami bolj slaba. Bolj z gozdovi, predvsem hoja po gozdu s psom. Sicer pa bi se z veseljem podal tudi v gore, s kom izkušenejšim. Včasih, ko preberem dobro zgodbo, ki jo opremim z ilustracijo, se tudi sam nekoliko vživim v dogajanje in ga po svoje začutim kot slikar.

Vaš moto v življenju je?

Ustvarjaj zdaj, spal boš kasneje.

Kako ste začeli sodelovati s *Planinskim vestnikom*?

Sodelovati smo začeli pred leti, po naključju. Dušan Škodič je povpraševal po ilustracijah na agenciji Umer, za katero sem delal kot pogodbeni ilustrator. Zdelo se mu je, da bi lahko s svojim slogom ilustriranja prispeval dodano vrednost k vsebini revije, saj včasih zgolj besedilo ne more v popolnosti

pričarati zgodbe oziroma tega, kar je avtor občutil. Če gre za neko posebno ali izredno doživetje, je tudi nemogoče, da bi avtor posnel fotografije. Tedaj si lahko pomagamo le z ilustracijo, ki zaokroži pisano pripoved.

Zakaj radi sodelujete s *Planinskim vestnikom*?

Zaradi Dušana in njegovih pisanih zgodb, s katerimi se mi je odprl nov pogled na naravo, ki je prej sploh nisem poznal (rojen sem bil v Vojvodini). Po njegovih opisih sem pripravljal ilustracije za razne zgodovinske in doživljajske zgodbe, za katere ni bilo na voljo nobenih fotografij. Dobil sem natančna navodila, s katerimi me je naročnik usmerjal do zelenega cilja. Včasih sva tudi večkrat popravljala skico, preden sem dobil zeleno luč za barvno finalizacijo, vendar mi to sploh ni bilo težko. Tudi sam kot slikar občasno potrebujem drugačno témo, s katero malce presekam rutino in se spotoma še česa naučim. Na podoben način sem ilustriral knjigo zgodovinskih zgodb za Planinsko založbo, naslednjo imamo že v pripravi. Dušan je podobno kot jaz velik zanesenjak, kar mi daje dodaten razlog in motivacijo za sodelovanje z vašo revijo. ●

PODARITE UDOBJE IN VARNOST V NARAVI. PODARITE DARILNI BON ZA

IGLU ŠPORT

Zaključek fotonatečaja #LjubimGore 2019

Na 3. fotonatečaj #LjubimGore, ki ga je z uredništvom *Planinskega vestnika* in v sodelovanju s podjetjem CEWE, d. d. organizirala Planinska zveza Slovenije, se je odzvalo 75 avtorjev z več kot 200 fotografijami. Vsak udeleženec je prejel bon v vrednosti 10 evrov za naročnino na *Planinski vestnik*.

Ocenjevalno komisijo, ki so jo sestavljali profesionalni fotograf Blaž Košak - Blayo, predstavnica podjetja CEWE, d. d. Jasna Medar, tehnični urednik *Planinskega vestnika* Emil Pevec in strokovna sodelavka PZS Hedvika Petkovšek, je čakalo skrbno pregledovanje fotografij in tehtanje argumentov, preden so izbrali zmagovalce fotonatečaja.

Ocenjevalna komisija je poleg najboljših trojice izbrala še deset fotografij, katerih avtorji so Andrej Pavlin, Andrej Trošt, Jernej Rodič, Luka Virag, Miha Kokole, Miljko Lesjak, Nejc Rošar, Rok Vovk, Tine Kogovšek in Zoran Stanko. Odprtje razstave s podelitvijo nagrad fotografom je bilo v sredo, 11. decembra 2019, ob 18. uri v okviru obeležitve mednarodnega dneva gora.

1. mesto: Luka Virag, *Zlat zaključek dneva na Poreznu*
Nagrajenec prejme darilni bon za izdelke CEWE v vrednosti 150 €.
Zlat zaključek dneva na Poreznu. Foto Luka Virag

Obrazložitev komisije: Širni razgledi, ki jim skrivnostnost dodajajo meglice, razpete med posamezne grebene. Saj res, kaj je za tistim grebenom? In naslednjim? Kje smo že bili? Kam naslednjic usmerimo korak? Večerno sonce tik nad obzorjem in skrivnostne meglice poskrbijo za mnoga vprašanja. Pa tudi odgovore. Fotograf je lepo ujel trenutek, ko se v gorah zares lahko poglobimo vase, ko čas teče drugače. Včasih se celo ustavi. Tudi zato #LjubimGore.

2. mesto: Robert Brezigar, Jesenska Vošca

Nagrajenec prejme darilni bon za izdelke CEWE v vrednosti 100 €.

Jesenska Vošca. Foto Robert Brezigar

Obrazložitev komisije: Nebo prekrivajo grozeči, temni oblaki. Ne napovedujejo nič dobrega. Nas čaka snežni metež? Močan veter? Slaba vidljivost? Nevarnost? Medtem pa sončni žarki (ki ta trenutek niso čisto v sozvočju z nebom) oblivajo z jesenskimi barvami ozaljšan gozd. Sonce in svetloba pomenita življenje in veselje. In tjakaj nas vodi zvesta spremljevalka – planinska pot. Fotografija prikazuje le del mogočnosti gorske Narave, ki smo ji lahko priča v gorah. Tudi zato je gorska narava tako vabljiva. #LjubimGore – v vseh možnih oblikah.

3. mesto: Andrej Trošt, Brezkompromisne gore

Nagrajenec prejme darilni bon za izdelke CEWE v vrednosti 50 €.

Brezkompromisne gore. Foto: Andrej Trošt

Obrazložitev komisije: Nam vreme zapoveduje, kdaj lahko obiščemo nam ljube gore? Ne, le svoj obisk mu moramo prilagoditi. Ne moremo kar naprej čakati na "ugodne razmere", ko ni vetra, nad nami pa brezdanji obok modrine neba. Gore je treba izkusiti tudi v drugačnih razmerah. Znanje, preudarnost in izkušnje nam pomagajo, da lahko v malce drugačnih razmerah prav tako uživamo in preizkušamo svoje meje. Fotograf nam je odlično predstavil ne ravno idealne razmere, ki so sprejele turnega smučarja. A tudi v takih razmerah #LjubimGore.

Hinko Krejan

Vojaška kapa

Hribovska prijateljstva

Na vratih omare v spalnici je že dolga leta prilepljen aktualni letni načrt pohodov mojega planinskega društva, v predalniku pa jih je shranjenih še nekaj iz sosednjih društev. V posebni majhni mapi se skriva moj osebni "plan želja" za tekoče leto, prilagojen željam prijateljev, bolje rečeno prijateljic (te so namreč v večini), ki naju z ženo spremljajo na planinskih poteh. Iskreno povedano večkrat samo mene, kajti žena je naše visokogorje zaradi zdravja po mnogo letih odrinila malo na stran. Upam, da začasno. Že davno mi je postalo jasno, da je vseh pohodov nekajkrat preveč za dvainpetdeset koncev tedna, kot jih naštejemo v enem letu, in če k temu dodam še življenje na gorski kmetiji nad devetsto metrov ter, kar je bistveno, EMŠO, ki mi kaže sedemdeset let, je mera polna in vprašanj veliko. Pa vendar za zdaj še ni kakih težav; danes na Triglav, jutri in pojutrišnjem delo v gozdu, potem pa na Škrlatico – na primer. Delo res krepi človeka. Pa sem ob novem letu kar vesel, če lahko naštejemo vsaj petnajst visokogorskih tur in še pest pohorskih, kot rad pravim sredogorju, Pohorje imam pa pred nosom. V najboljših časih jih je bilo vsaj polovico več ... Hopla, kam sem zašel? Kje je tu kapa iz naslova?

Napoved sončne oktobrske sobote me je spodbudila, da sem opravil nekaj telefonskih klicev, da bi dobil družbo za potep po Julijcih, vendar neuspešno. Tudi prigovarjanje ženi, ki ji ni všeč dolga vožnja s Koroškega na Gorenjsko, je bilo zaman. Pa kaj potem, saj sem včasih rad tudi sam s seboj, brez družbe, lahko tudi brez markacij.

Na počivališču v Radovljici sem z užitek pojedel rogljiček in spil kavo. Tam se vedno z nostalgijo spomnim Tičarjevega počivališča v Lipcah, ki je bilo meni in drugim mnogo let najbolj prijeten in že kar intimen kotiček za postanek ob gorenjski avtocesti ob vsaki uri dneva. Zakaj so to uničili, najbrž ni jasno niti tistim zadržim birokratom, ki so to storili. Sram naj jih bo! Od doma sem odšel brez določenega cilja, za vsak primer pa sem v prtljajnik naložil kar vso planinsko opremo. Bog ve, kam me bo odneslo, sem si mislil med pakiranjem.

V Radovljici se odločim – izhodišče bo Vršič, potem pa bom videl, kam naprej. Na vrhu stopim iz avta, piha hladen veter in po hrbtu me zmrazi. Oblečem se. Kam pa zdaj? Ura je skoraj osem, popoldne pa bi rad obiskal še prijatelja v Kranjski Gori ... Odločim se za "špancier turo" proti Slemenovi špici, vendar se na Vratcih obrnem

Kapa s cedro, ki je vzbudila domotožje na Mavrincu; Hinko Krejan in Michelle Yazbeck. Arhiv Hinka Krejana

desno in grem na Robičje. Moj prijatelj iz Kranjski Gore se piše Robič; vse *paše* skupaj, se smejim sam pri sebi. Nikogar ni pred mano in nikogar za mano, medtem ko se proti Slemenovi špici vleče procesija. Nekaj jih odhaja po Hanzovi na Mojstrovko. Na vrhu se vpišem kot sedeminsedemdeseti obiskovalec letos. Uživam v razgledu, saj na obzorju ni mrča. Vse je čisto in tako blizu. Na severu Visoke Ture, Grossglockner, Grossvenediger. Kdaj bom spet tam?

Počasi se odpravim nazaj. Pod Vratci srečam veliko skupino otrok z učitelji, tudi na poti proti Slemenu je več staršev z otroki. Iskreno se jih razveselim, saj se naše članstvo nenehno stara, mladih pa ni. Sestopim do Erjavčeve kočice. V miru spijem čaj, ko mi pogled na uro pove, da imam še dve do tri ure časa do obiska v Kranjski Gori. Zakaj pa ne bi skočil še na Mavrinc? Na Gozdu parkiram, se spustim približno sto metrov do odcepa in veselo nadaljujem spet navzgor. Ta pot je danes kar obljudena. Domačini iz bližnje okolice očitno radi hodijo sem gor. Tudi na vrhu je skupina ljudi, ki uživa v razgledih. Prijazno pozdravim, vzamem vpisno knjigo in se vpišem, kar je moja železna navada na vrhovih in kočah, saj žigov ne zbiram. Pogledam po ljudeh in vidim, kako me opazuje mlajša gospa. Mogoče je opazila znak gorske straže, ki ga imam vedno pripetega na jakni, ali kaj. Približa se mi in pravi: "Vas lahko nekaj vprašam?" Takoj zaznam neznan tuj naglas. "Seveda," odvrnem in se nasmehnem. "Kje ste dobili to kapo?" Začudeno jo pogledam. "Na njej je zastava, kakršno ima Libanon," pojasni, "jaz sem rojena v Bejrutu, veste." Nekaj trenutkov še traja, da ugotovim, o čem govori. Seveda, na glavi imam športno vojaško kapo, ki mi jo je prinesel sin z ene od vojaških misij v Libanonu. V njenih očeh opazim solzice domotožja, ko zre v zeleno cedro na rdeče-beli zastavi na moji kapi. Ganjen sem. Na majhnem, nepomembnem hribu, ki mu domačini pravijo tudi Špica v Sedelcih, ena kapa vzbudi toliko domoljubnih čustev, da se zaiskrijo solze. Predstaviva se drug drugemu, slišim, da ji je ime Michelle. Priimek je tuj. Mama je Slovenka, pokojni oče je bil Libanonec. Zdaj živi v Ljubljani in je zaposlena v zdravstveni organizaciji. Še dolgo se pogovarjava, se fotografirava s kapo, izmenjava telefonski številki. Sklenjeno je novo hribovsko prijateljstvo, seznam v majhni mapi, prilagojen družini, s katero se potepam po hribih, pa se je že podaljšal. ●

Spomini ob pogorišču

Okrešelj

Franci Horvat

Stal sem pred pogoriščem Frischaufovega doma na Okrešlju in nisem mogel fotografirati podobe, ki je bila pred mano.¹ Priljubljena planinska postojanka, meni zelo draga, je kazala zelo klavarno sliko. Ožgani zidovi, kupi zvite pločevine in opeke so ležali po tleh, prekriti z nekaj centimetri snega. Od lončene peči se je še vedno malce kadilo, čeprav je od požara minilo že dober teden dni in je med tem časom deževalo in snežilo. Imel sem občutek, da se bo iz pepela dvignila nova kočica, kot se dvigne Feniks, ptič iz egipčanske mitologije. Toda nič takega se ni zgodilo.

Moji spomini so zaplavali v preteklost. Če se prav spomnim, sem bil prvič na Okrešlju leta 1960 s starši. V spominu so mi ostali samo graničarji, ki so bili pred pastirsko kočico, kjer je danes kočica Gorske reševalne službe (Čajzovo zavetišče). Moji nadaljnji obiski so se vrstili precej pogosto, saj smo s starši večkrat dopustovali v Cinkarniškem domu v Logarski dolini. Na enem izmed izletov na Okrešelj mi je mama pokazala mesto, kjer je utrgala planiko in ob tem skoraj izgubila življenje.

Ko sem začel sam zahajati v gore, je Okrešelj postal moj drugi dom. V petek popoldne sem se v Celju usedel na avtobus, ki je peljal do parkirišča pod slapom Rinka (takrat smo to parkirišče imenovali Pri Ančki), in se vračal se v nedeljo zvečer z avtobusom, ki je

peljal v Zagreb. V tistem času je bil oskrbnik Avgust Tajhmajster, "Lulek", kot so ga klicali nekateri planinci, doma iz Rimskih Toplic. Bil je pravi posebnik, kajti znal je – predvsem tujcem – priskrbeti sveže postrvi, kar je nanje naredilo izjemen vtis, in to kljub visoki ceni. Mislim, da se danes malo planinskih postojank lahko pohvali s takšnim jedilnikom.

Že takrat sem rad raziskoval brezpotja in skrite kotičke, od koder sem imel lepe razglede. Pogosto je bilo treba malce poplezati, zato sem se leta 1976 vpisal v alpinistično šolo v Celju. Že drugi alpinistični vzpon sem opravil v Pustni smeri Mrzle gore. Tisto leto sem zbral kar trideset vzponov, od tega polovico nad Okrešljem. Tudi naslednje leto sem bil kar priden, saj sem do maja nanizal petindvajset smeri različnih

¹ Avtor je bil na Okrešlju 14. novembra 2019.

*Pogoreli Frischaufov dom na Okrešlju
Foto: Franci Horvat*

Eva Bravar

težavnostnih stopenj. Počutil sem se res odlično in domišljal sem si, da zmorem vse, toda resničnost je bila drugačna. Z Jožetom Bornškom sva se 22. maja 1977 namenila v Frančkovo Direktno smer v Mrzli gori, ki bi bila lahko zame usodna. Toda razplet je bil drugačen, poučen opomin, ki mi je popolnoma spremenil življenje. Padec je bil dolg sedemdeset metrov, povzročil je zlom stegenice in gležnja. Reševanje je bilo kar zahtevno, v dolino so me peljali s tovorno žičnico, imenovano "Okrešelj express". Upam, da je bila ta vožnja prva, zadnja in edina. Sledila je skoraj enoletna rehabilitacija, toda že 15. julija 1978 sem ponovno plezal nad Okrešljem, za spremembo v Turski gori. Že za časa okrevanja sem se sklenil Mrzli gori "maščevati" z njenim "razdevičenjem". Že dolgo sem opazoval škrapljaste plošče v levem delu njene južne stene in z Matejem Baničem sva 6. junija 1982 v njej preplezala prvenstveno smer z imenom Gamsove plate. V ta predel sem se nato z različnimi soplezalci pogosto vračal in preplezal lepo število prvenstvenih smeri. Zadnja smer se imenuje Timšel in je bila preplezana lani. Spada med najtežje v tako imenovanih Frenkovih ploščah.¹ Med moje najzahtevnejše prvenstvene vzpone spada Ledenka, leta 1991, ki je ravno tako nad Okrešljem (grapa med Štajersko in Koroško Rinko). Takrat smo s Frančkom in Andrejo Knez ter Jocem Razpotnikom v štirinajstih urah preplezali zelo zahtevno smer. Kljub izjemnim naporom so ostali prekrasni spomini, ki me bodo spremljali vse življenje.

Omeniti moram, da mi Okrešelj ni poznan samo po alpinističnih smereh, temveč tudi po brezpotjih. V letih 2016/17 sem prehodil "svojo" Grintovo pot, ki vodi čez Okrešelj in mimo Frenkovih plošč.

Med zanimivejše prigode na Okrešlju zagotovo spada obisk mrkih pogrebcev, ki so se namenili na Frischaufov dom. Očitno jim je gorski zrak izjemno ustrežal, saj so se zelo sprostiti. Popili so kakšen kozarec več, kot bi bilo treba, in očitno hitro pozabili na pokojnika, saj so se veselili ter pili do mraka. Ni mi ravno jasno, kako so se vrnili v dolino ...

Še vedno sem stal pred pogorelo kočjo kot pred odprtim grobom. Spomini so me tako prevzeli, da sem nekaj časa nepremično stal in gledal v pogorišče. Začelo je rahlo pihati in za Rinkami se je pojavila megla. Na hitro sem napravil nekaj posnetkov, čeprav sem bil popolnoma razdvojen. Mogoče se sploh še ne zavedamo dobro, kakšno katastrofo to pomeni za Planinsko društvo Celje Matica, saj je pred dvema letoma pogorela njegova kočja na Korošici. Zdi se, kot da je nekdo priklical prekletstvo nad te konce, saj je bil novembra 2012 na Okrešlju še en požar, takrat je svojo kočjo izgubila celjska gorska reševalna služba. Običajno je tako, da ko ima hudič mlade, nima enega, temveč več. Samo upamo lahko, da so se požari na planinskih postojankah končali. ◉

¹ Prispevek o plezanju in predstavitev smeri v Frenkovih ploščah lahko najdete v oktobrskem *Planinskem vestniku* iz leta 2018.

Z vetrom v laseh

Čez Rab

Neposredno nasproti trajektnega pristanišča v Mišnjaku se v kamnito puščavo zajeda nekaj, kar je podobno kolovozu. Po nekaj metrih zagledam prvo markacijo in z odločnimi koraki stopim pustolovščini naproti. Rdeče obkrožene bele pike prvič izgubim že po nekaj minutah. A kaj mi mar. Svet je pregleden, zato nadaljujem po občutku in še pred zalivom po imenu Mag jih spet najdem. Do tod so še tiste redke, v kršju rastoče in z burjo boreče se rastline izginile. Nikjer žive duše. Vzpenjam se ob strmi jugovzhodni obali in premišlujem o življenju kamnov, o njihovem sobivanju s silami morja, vetrov in sonca. Lépo je njihovo bivanje, vznemirljiva njihova groba "koža". Vsak zase in vsi skupaj ustvarjajo občutek večnosti. Ničesar mehkega ni v njih, a vsa njihova bit te vsrkava.

Najbrž sem se preveč prepuščala takšnim in podobnim razmišljanjem, saj sem prav kmalu ugotovila, da je markirani svet vnovič izginil. Ostala je kamnita puščava in me kar sama vodila malo levo, malo desno, povečini pa naravnost proti vzpetinam, ki so se z mojega zornega kota zdele najvišje. Tako sem iskala pot, pravzaprav sem iskala sebe, kakšno uro in pol, ko sem se spet (z)našla "pri Knafeljcu". Že pri naslednjem sem, kot bi ustrelil, odskočila v levo. Plazilec železno svetlikajoče se sive barve je "poletel" z višje skale, se v zraku nekajkrat prekucnil in ne ravno estetsko pristal zvijajoč se proti luknji malce več kot meter vstran. Bržčas se me nestrupena kača (po zagotovitvi domačinov strupenjač na otoku ni) ni nič manj ustrašila kot jaz nje. Nekaj močnejših udarcev srca me je še hitreje pognalo navzgor, Srednjaku naproti. Z njegovega temena so enkratni razgledi na vse strani neba. Povsod si

podajata roki modra in bela v odtenkih, v nadaljevanju pa se v nebo dvigajo oddajniki na Kamenjaku oziroma vrhu Raba. Ne zdijo se zelo daleč, a ob zgodah sem do njih potrebovala uro in pol.

Začetek rahlega spusta s Srednjaka se je zdel obetaven, nadaljevanje gor in dol tudi. Malo pred vrhom Kamenjaka pa se je vse zapletlo. Znova so mi izpred oči izginile markacije, in ker je bila pred mano, a za ograjo pot, ki je sicer vodila prečno na mojo, sem pomislila, da bi najbrž morala malo okrog, da bi prišla nanjo. Skobacala sem se čez ograjo in se podala proti zahodu. V hipu me je preblisnilo, da smer ni prava, a je bila pot tako lepo vidna, kot je danes še ni bilo. Bila je vse preveč vabljiva, da bi jo mahala naravnost proti vrhu, zato je sledila. Čez nekaj minut sem se znašla sredi črede ovac, odgovornih za tako dobro "nadelano" pot, žal pa tudi za zmoto, ki me je privedla na območja, obdana z *grubljami* in žičnimi ograjami. Pokrajina je postajala vedno bolj zelena in kar naenkrat je začelo med skalami in pod grmovjem gomazeti. Svet okoli mene se je premikal, kot bi stopila v kačje gnezdo. Tolčem s palicami in preskakujem kamne ter se čez zadnjo oviro, ograjo iz armaturne gradbene mreže in za nameček povišano z bodečo žico, zapodim na kamnito cesto – odrešitev pred plazečo se nalogo.

Pred mano je vrh otoka. Približujem se mu počasi in dvomeče. Z vsakim korakom njegovo vršno okrasje bolj in bolj namiguje na ropotijo iz cvetličarne Alana Forda. Pokvečene zgradbe, zarjaveli oddajniki in druga skrpucala, obkrožena s skrivenčeno žično ograjo. Ni se mi zdelo predolgo zadrževati se na tem mestu, zato sem nadaljevala in se ob *grubljah* vztrajno približevala stičišču s Premužičevo stezo. Pozornost vzbujajoča mojstrovina gozdarskega inženirja me je nato vodila skozi čudovite gaje črnike,¹ dokler se ni spustila do Loparja, kjer se je nepozabna tura zaključila.

Pot ima na dolžini štiriindvajsetih kilometrov okoli osemsto metrov vzpona in ravno toliko spusta. Vode na poti ni in v najtoplejših mesecih leta se nanjo ne gre podati. Zanj sem potrebovala dobrih devet ur. Kdor se ne izgublja, bo morda hitrejši. ●

¹ Črnika ali črničevje (*Quercus ilex*) je vrsta hrasta, razširjena v Sredozemlju. Drevo je vedno zeleno, liste pa menja na dve leti. Aprila in maja, v času cvetenja, lahko čebele na njenih cvetovih naberejo veliko cvetnega prahu. Plodovi, ki so užitni, zorijo v septembru in oktobru. Črniki ustrezajo suha rastišča, ima dolgo življenjsko dobo, saj lahko raste tudi do tisoč let.

Pogled na kvarnerske otoke: Goli otok (desno), za njim otok Prvič, levo Sveti Grgur
Foto: Eva Bravar

Mitja Mori,
Boštjan Drobnič,
Dušan Prašnikar,
Tadej Auer

Koče le na obnovljive vire energije

Sonce, veter in biomasa na Kriških podih

Električna energija je danes nepogrešljiv del vsakdanjega življenja. Visoko razvite tehnologije pridobivanja in distribucije električne energije zagotavljajo dobavo z visoko zanesljivostjo in razpoložljivostjo, zato se redkokdaj sprašujemo, kje, kdaj in kako električno energijo dejansko uporabljamo.

Pogačnikov dom na Kriških podih po energetske sanaciji: zgoraj levo in spodaj sončne celice skupne inštalirane moči 8,55 kW, zgoraj desno vetrna turbina 1 kW električne moči.

Arhiv GK PZS

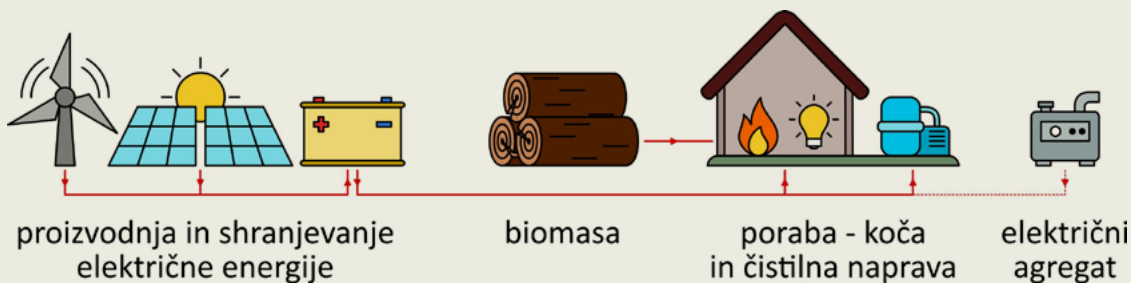
Medtem ko imamo v mestih praviloma nemoten dostop do energije, pa še vedno obstajajo neokrnjeni deli našega okolja, kjer dostop do energije ni sam po sebi umeven. Med take kraje sodijo tudi planinske koč, kjer po prijetni turi prija hladna pijača ali topel čaj, topla malica in obvezno polnjenje mobilnih telefonov, morda pa še *wi-fi*, da lahko svoja doživetja s poti na družbenih omrežjih ohranimo pred pozabo. Zavedati pa se moramo, da je vse to ugodje neposredno povezano s porabo energije. Kjer ni dostopa do električnega omrežja, je treba zagotoviti primeren

vir električne energije, ki bo kadar koli in zanesljivo dobavljal zadostno količino električne energije. V takšnih primerih se kot najpreprostejša rešitev pokažejo električni agregati na fosilna goriva, ki pa imajo poleg preproste uporabe pomembne negativne vplive na okolje, še posebej opazne v zavarovanih območjih, kot je Triglavski narodni park. Gre za t. i. emisije, med katere sodijo tako plinasti kot trdni delci in ne nazadnje tudi hrup, ki ga taki agregati povzročajo. Zato se je v takšnih primerih za oskrbo z energijo primerneje ozreti k alternativnim in za okolje manj škodljivim virom energije. To so t. i. obnovljivi viri energije – v primeru planinskih koč so to najpogosteje sonce, veter, voda in biomasa.

Energetske sisteme, ki se zanašajo samo na lastno proizvodnjo električne energije in toplote, kakršni so tudi planinske koč, imenujemo otočni sistemi. Osnovna značilnost takšnega sistema je, da ni povezan v širše električno ali toplotno omrežje za dobavo energije. Sistem je tako sestavljen iz dveh osnovnih delov – na eni strani so različni porabniki energije, na drugi pa sistemi za pridobivanje energije. Pravilneje bi zadnje imenovali sistemi za pretvorbo razpoložljivih virov energije v uporabnejšo obliko, torej elektriko in toploto. V takšnem sistemu je nujno potrebno, da velja t. i. energijska bilanca – proizvedene mora biti ravno toliko energije, kot je tudi porabljene. Višek proizvedene energije je mogoče do določene mere shranjevati, v skrajnem primeru tudi zavreči. Nikakor pa ni mogoče porabiti več energije, kot jo je bilo proizvedene.

Pri energijski bilanci z električno energijo je treba pogledati še korak dlje. V stabilnem energetskega sistemu mora energijska bilanca veljati v vsakem trenutku, izenačeni morata biti proizvodnja in poraba električne moči, in ne samo energije. Če želimo biti kot porabniki energije svobodni in neodvisni, potrebujemo vir energije, ki bo sposoben v vsakem trenutku slediti našim potrebam in takoj zagotoviti primerno količino energije oziroma obratovati s primerno močjo. Sočasnost proizvodnje in porabe električne energije pa je ključna pomanjkljivost energetskega

Shema energetskega sistema, ki deluje na osnovi obnovljivih virov energije.

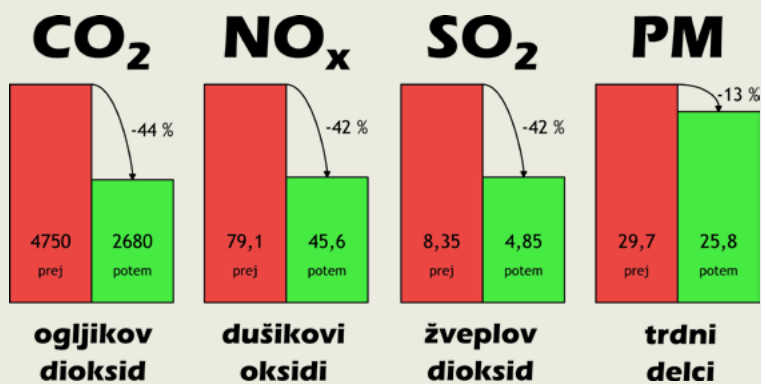
sistemov, ki temeljijo na obnovljivih virih energije. Ti se ne ravna po porabnikovih zahtevah oziroma željah, temveč po dnevnih in sezonskih ciklih ter lokalnih podnebnih in vremenskih razmerah. Med porabnikom in proizvajalcem električne energije mora biti zato še primeren vmesnik, zalogovnik energije z ustreznim nadzorom in upravljanjem, ki pokriva neusklajenost proizvodnje in porabe energije. Da lahko otočni energetske sistemi z več različnimi viri energije, shranjevanjem in množico različnih porabnikov energije uspešno in zanesljivo delujejo, pa je treba sistem načrtovati, upravljati in vzdrževati primerno uporabnikovim zahtevam in okoliščinam, v kateri sistem obratuje. Planinske koče so poseben primer otočnega sistema tako glede dinamike porabe električne energije in toplote kot tudi glede okoliških pogojev.

Da bi v naravno okolje in planinske koče pripeljali tehnologije, ki so prijaznejše do lokalnega okolja, se je Planinska zveza Slovenije pridružila mednarodnemu projektu *SustainHuts* (<http://sustainhuts.eu/sl/>) v okviru raziskovalnega programa LIFE, ki ga sofinancira Evropska unija. V projektu sodelujejo še Fakulteta za strojništvo Univerze v Ljubljani in Razvojni center za vodikove tehnologije skupaj s partnerji iz Španije, Italije in Francije. Glavni namen projekta je raziskati možnosti trajnostne in okolju prijaznejše oskrbe planinskih koč tako z električno energijo kot tudi s toploto, s poudarkom na specifičnih zahtevah, ki jih predstavlja obratovanje v visokogorju.

V okviru projekta je bil z novim sistemom oskrbe z električno energijo, ki v celoti temelji na energiji sonca in vetra, opremljen Pogačnikov dom na Kriških podih. Sistem sestavljajo vetrna turbina z močjo 1000 W, dva sklopa sončnih celic s skupno močjo 8550 W, sklop litij-ionskih električnih akumulatorjev, ki lahko shranijo 20.000 Wh energije, pretvorniki električnega toka in že obstoječi agregat na fosilna goriva, ki služi le še kot rezervni sistem (glej shemo energetskega sistema).

V prvi sezoni obratovanja, ki se je v tem času že iztekla, se je pokazalo, da so obnovljivi viri energije uspeli pokriti vse potrebe po električni energiji in toploti, kljub rekordnemu obisku koč. Obiskovalcem je tako še vedno na voljo vse udobje, ki ga je koča ponujala tudi prej, hkrati pa so se vplivi na naravno okolje Triglavskega narodnega parka bistveno zmanjšali. Glavne emisije v okolje so bile pred preoblikovanjem energetskega sistema posledica delovanja dizelskega

in občasno tudi bencinskega električnega agregata, ki sta skrbela za zadostno količino električne energije za potrebe delovanja različnih porabnikov v koči in za čistilne naprave. Po naložbi sta oba agregata brez funkcije oz. v rezervi, saj sončne celice in vetrna turbina skupaj s sklado litij-ionskih baterij skrbijo za zadostno količino električne energije za potrebe koč. Dodaten dizelski agregat, ki poganja žičnico za transport materiala h koči in je nameščen na spodnji postaji žičnice, pa ostaja še naprej v uporabi. Ogrevanje je še vedno zagotovljeno z mešano biomaso. Po opravljenih študijah okoljskih vplivov starega in novega sistema oskrbe z energijo je razvidno (glej diagram na Sliki 3), da se bodo v enem letu ob podobnem vzorcu delovanja koč emisije ogljikovega dioksida (CO_2) znižale za 44 odstotkov, dušikovih (NO_x) in žveplovih oksidov (SO_2) za 42 odstotkov, trdih delcev (PM) pa za 13 odstotkov. Zadnji so v največji meri posledica ogrevanja

Znižanje ciljnih emisij projekta *SustainHuts* v okolico v kilogramih po energetske sanaciji Pogačnikovega doma na Kriških podih

z biomaso, ki ostaja nespremenjeno, zato tudi zmanjšanje ni tako izrazito.

Na podoben način bodo slovenski partnerji v projektu *SustainHuts*, ki ga sofinancira Evropska unija v okviru programa LIFE, v prihodnjem letu izvedli energetske sanacije tudi na Domu Valentina Staniča pod Triglavom. Izkušnje obeh slovenskih in tudi tujih koč, ki so vključene v projekt, pa bodo izhodišče za prihodnje ureditve oskrbe z energijo v specifičnih pogojih, v kakršnih planinske koč sočasno zagotavljajo udobje uporabnikom in oskrbnikom koč, hkrati pa povzročajo čim manjši vpliv na občutljivo gorsko okolje. ○

NOVICE IZ VERTIKALE

Konec jeseni se je plezalo v krajših in manj zahtevnih smereh. Vrhunski mojstri vertikale so svoje blazinice nekoliko obrusili, mlajši in manj izkušeni alpinisti so pridno nabirali izkušnje v domačih in tujih stenah, v večini slovenskih alpinističnih odsekov pa so z začetkom alpinističnih šol odprli vrata gornikom, željnim novega znanja.

Pregled delovanja v alpinističnih šolah

Alpinistični odseki, ki že dober mesec izvajajo alpinistično šolo, so poleg predavanj aktivni tudi v stenah. Člani AO Kranj imeli prvo plezalno turo v večraztežajnih smereh Vipave in Ospa. Poleg plezanja in vrvnih manevrov so se nekateri prvič srečali tudi s spustom čez previsno osapsko steno. Nekatere je pri tem malce stisnilo v grlu, a prav vsi so bili veseli novih znanj in izkušenj, za kar gre zahvala tudi potrpežljivim inštruktorjem.

AO Tržič je izkoristil enega zadnjih toplih jesenskih dni za skupno turo v domači steni Bele peči, kjer so se kalile generacije vrhunskih alpinistov. V krasnem soncu in idiličnem okolju z razgledom na bližnje Storžič, Tolsti vrh in Kriško goro, v daljavi pa na Triglav se je zbralo kar triindvajset članov odseka. Tečajniki so pod budnimi očmi izkušenih alpinistov

inštruktorjev spoznavali krajše in daljše alpinistične smeri, tehniko plezanja in nevarnosti. Dan je minil hitro in z željo, da se taki dnevi še ponovijo.

Člani AO Jesenice so s tečajniki opravili kondicijsko spoznavno turo na vrh Travnika nad Travnško dolino. Dolina nima označenih poti in je nekakšen skriti kotiček ter obenem prebivališče medvedje družine.

Tudi AO Litija je teorijo alpinistične šole že začel izvajati v praksi. Njihova skupna tura je uspela kljub slabemu vremenu. Prvotni namen prečenja grebena čez Može na Palec so zaradi dežja prekinili in v bližini kočice trenirali zabijanje in izbijanje klinov, izdelavo sidrišč, gibanje naveze in pripravo sidrišča za spust po vrvi. Zadovoljni so bili tako alpinisti kot tečajniki, čeprav so bili rahlo mokri in prepihani.

Inštruktorji AO Ajdovščina so v večraztežajne smeri nad njihovim domačim plezališčem v Turi nad Vipavo

Stiven Kocijančič v rdečkasti maroški skali

Foto: Marko Orel

popeljali kar deset tečajnikov. Ker so novembra res kratki dnevi, so plezalni dan na vrhu smeri zaključili ob krasnem poznojesenskem sončnem zahodu.

Naše stene

Plezalci iz Šaleškega AO Velenje (trojna naveza) so v sončni oktobrski nedelji plezali v jugovzhodni steni Planjave. Izbrali so smer Sonček (VI+/V, 210 m), ki ponuja lepo plezanje v odprti in strmi steni, ponekod čez plošče z manjšo možnostjo varovanja, sicer pa večinoma v zelo dobri skali. Alpinisti AO Radovljica in AO Kranj so združili moči in v Skuti preplezali Golo sonce (VII-/IV-V, 300 m), v Koglu Rumeno zajedo (VII, 100 m) in v Nad Šitom glavi Vodnjak želja (VI-/V,

Skupinska tura AO Kranj na Trbiško Kriško špico
Foto: Tine Kogovšek

V triindevetdesetem letu starosti je 24. oktobra 2019 zaradi bolezni umrl vrhunski francoski alpinist Robert Paragot. Prejemnik zlatega cepina za življenjsko delo je opravil vrsto izjemnih vzponov po celem svetu, deloval in plezal v "raju balvanistov" Fontainebleauju, bil publicist in avtor oz. soavtor več knjig.

280 m). Vse tri smeri odlikujejo dobra skala in konstantne zmerne težave z ocenami do VII-.

Arco

Novembrske počitnice so plezalci iz Šaleškega alpinističnega odseka preživeli v Arcu. Na začetku sončni dnevi so se kmalu nadaljevali z dežjem in meglo, zato je bila bera njihovih vzponov slabša od zelene. Kljub temu so poleg delno opremljenih smeri (6a do 6c, 120 do 350 m) preplezali tudi eno klasično, ocenjeno s VI-.

Paklenica

V istem (sončno-deževnem) obdobju so člani AO Kranj plezali v Paklenici. Obiskali so večraztežajne smeri Watersong (6a+/160 m), Karamara sweet temptation (6a+/110 m) in Kačo (6a+/350 m).

Tam sta plezala tudi člana AO Litija. Poleg spoznavanja starejših in dobro navitih smeri (Desna Tržiška, Šaleška) sta se podala v novejšo, priljubljeno smer Pink Panter (6a/400 m). Plezalne užitke sta vmes prekinila zaradi pomoči reševalcem, ki so imeli reševalno akcijo na vrhu Stupa.

Maroko – Todra

Člana AO Ajdovščina Stiven Kocijančič in Marko Orel sta novembrske praznike dobro izkoristila za plezanje v slikoviti dolini Todra v Maroku. Po začetnem spoznavanju z lokalnimi posebnostmi v obliki vsiljivih beračev in goljufov jima je le uspelo priti do nju-nega cilja, sten v Todri. Te se prejo do 400 metrov visoko, ponujajo pa slikovito plezanje v rdečem čvrstem apnencu. Plezala sta v dolgih smereh, če jima je ostalo še kaj energije, pa sta ob koncu dneva zavila tudi v plezališča ob vznožju sten. Njun izkupiček večraztežajk: pet smeri, ocenjenih s 5+, 6a in 6b, dolžine od 110 do 400 metrov, in še nekaj športnoplezalnih v plezališčih z ocenami do 6c, ki sta jih preplezala na pogled. Fanta ugotovljata, da je potenciala za nove smeri še veliko, območje pa je primerno tudi za kakšno skupno turo

alpinističnega odseka. V spominu jima bo gotovo ostala tudi vratolomna vožnja po maroških cestah.

*Novice je pripravil
Marko Belingar.*

LITERATURA

Marjan Keršič - Belač: Plezalna tehnika. Didakta, Radovljica, 2019. 136 str. 19,99 EUR.

Letošnjo jesen je pri založbi Didakta s finančno podporo Planinske zveze izšla *Plezalna tehnika* Marjana Keršiča - Belača. Gre za knjižico, ki jo je leta 1950 izdala Fizkultura založba Slovenije, med drugim pa je izšla tudi v srbohrvaškem prevodu (*Tehnika penjanja*, Sportska knjiga, 1959). Slednja je identična slovenski različici, dodan je slovarček gornjskih izrazov). Kot je ob izidu povedal vodja odbora alpinistov veteranov pri PZS Kazimir Drašler, so se odločili za izid zato, da se nekatere zadeve ne pozabijo, da se novi generaciji predstavi, kako se je nekdanj dogajal alpinizem, pa tudi zato, ker je prvotna knjižica že stara, na slabem papirju in pogosto v slabem stanju. "Knjiga ni ponatis, je drugačnega, večjega formata in v drugačnih barvah, praktično identičnega besedila, le dve vejici sta popravljeni in nasyon se piše najlon. Idejni pobudnik za novo izdajo je bil France Zupan, spretno pero in globok mislec, predvsem pa poznavalec tiste dobe. Zupan je napisal predgovor, ki se ga spleča prebrati;

preko besed nekoga, ki je tiste čase doživljal in jih primerjal z letom 2019, bomo to preteklo obdobje lažje razumeli. Prvotnemu Belačevemu besedilu smo v novi izdaji dodali prispevek Reševanje padlega soplezalca v steni, ki sta ga leta 1957 napisala dr. France Avčin in Igor Levstek; ta del je oštevilčen z rimskimi števkami, da se razlikuje od Belačevega dela z njegovimi avtorskimi ilustracijami, ki tej publikaciji dajejo posebno vrednost. Ta inovativni, a žal pozabljeni prispevek Slovenske šole plezalne tehnike je naravno nadaljevanje poglavja Padci v Belačevi tehniki. Nova izdaja *Plezalne tehnike* naj bo poklon in v spomin dekletom in fantom, ženam in možem, ki so v težkih časih orali ledino poveljnega alpinizma, generaciji, ki sedaj dan za dnem dokončno odhaja in postaja del zgodovine slovenskega alpinizma. Namenjena pa je tudi mladencem, da bodo vedeli, kje so njihove korenine," je povedal Drašler.

Rudi Zaman, direktor in lastnik založbe Didakta, ob tem dodaja, da je format večji tudi zato, da bodo starejše generacije zaradi večjih črk lažje brale. Poudarja, da je predgovor France Zupana verjetno njegovo zadnje besedilo. Ne glede na letnico izdaje (1950) Zaman opozarja, da je Belačev besedilo še po 69 letih tako kakovostno, da mu ni moč oporekati. Tudi sam je kot alpinistični pripravnik AO Akademik "z odprtimi usti" poslušal predavatelja Belača.

Kratek uvod k novi izdaji sta prispevala Kazimir Drašler in Janez Dovžan, ki se sprašujeta, le kako so včasih "tole lezi". Taka in podobna vprašanja so botrovala obuditi pozabljene in izgubljene *Plezalne tehnike*. Učbenik, opremljen z vrsto Belačevih izvornih risb, je bil celim generacijam edini priročnik plezalne umetnosti. Pred njim bi za edino strokovno publikacijo lahko šteli *Plezalno tehniko* Mire Marko Debelakove iz leta 1933 (ilustracije Edo Deržaj), po Belaču pa so se generacije pripravnikov učile iz štirih izdaj priročnika *Hoja in plezanje v gorah* (Tone Škarja, Tine Mihelič, ilustracije Danilo Cedičnik - Den), v sodobnejših časih pa smo uporabljali *Alpinistično šolo*, tudi priročnike Janija Beleta, dan današnji pa le še spletni *Alpiročnik* (https://alpirocnik.rasica.org/wiki/Glavna_stran).

France Zupan se v predgovoru s preprostim naslovom *Belač* spominja povojnih časov, ko je marsičesa primanjkovalo. To je bil čas podviga Jože Čopa in Pavle Jesih ter preplezanega stebra, Čopovega stebra. Razmišlja o razliki med prvopristopnikom in ponavljalci, med katerimi sta bila tudi Belač in Zupan, ter primerja takratne čase z današnjimi: "Danes bi Joža Čop potegnil iz žepa mobilitel in čez kako urico bi bila obnemogla soplezalka s helikopterjem že na varnem. Stari heroični časi so pač minili." Zupan se spominja, kako je kot začetnik z velikim spoštovanjem gledal na Belača, močnega kmečklega fanta z jeklenim prijemom kiparja, s katerim sta čez nekaj let hitro in brez težav skupaj v navezi ponavljala smeri, ki so do takrat veljale za skrajno težavne; plezala pa sta tudi prvenstvene smeri. Spominja se ga tudi kot idealista, zaljubljenca v gore, ki ni pil alkohola in ni kadil, bil je stvaren, dosledno redoljubljen, skoraj filistrsko natančen, pravi poslednji romantik.

O čem pravzaprav piše Belač? O telesnih in duševnih lastnostih alpinista, (tehnični) opremi, tehniki prostega in tehničnega plezanja, vrvni tehniki, zimski plezalni tehniki, bivakih, znamenjih v sili itd. Preden sem se lotil branja, sem bil prepričan, da ne bom zvedel kaj posebno novega. Sam sem se na svojih plezalnih turah zaradi njihove zastarele opreme in tehnike smejal plezalcem prejšnje generacije, tako kot se danes moj sin smeje moji zastareli tehniki. Kaj bi torej lahko izvedel novega, kar mi bo izboljšalo tehniko ali mi obogatilo znanje izpred skoraj 70 let? Pa ni vse tako, kot je sprva videti. Z današnjega zornega kota se morda zdi, da je vse napisano iz mode, skratka zastarelo, vendar natančno branje pokaže, da vse le ni za odmet in da so elementarne vrednote ostale domala nedotaknjene in nespremenjene.

Treba je priznati, da so bili vrvni manevri že takrat pronicljivi, le opreme niso imeli tako moderne, kot jo imamo danes. Posebej pa bomo presenečeni, če se osredotočimo na tisti drugi, ne-tehnični del, ki ga Belač opiše na koncu. Pa povzemimo nekaj stavkov: "Kdor pri plezanju nič ne doživlja in mu pri tem ni treba odločati o ničemer drugem kakor o delovanju mišic, ni in ne

more postati alpinist. To tudi ne more postati tisti, ki gleda v naravi gora samo lepe barve in skladnosti oblik ter sanja o njih brez dejanj. Svet gora je zrcalo, ki vsakomur kaže njegovo lastno revščino ali veliko bogastvo. Ničesar ne moreš sprejeti od gora, če jim ničesar ne daješ. Kdor gore ljubi, bo ostal nanje navezan za zmeraj in če bo iskal v njih lepoto in človečansko popolnost v svoji notranjosti, se nikoli ne bo mogel ločiti od gorskega sveta ... Doživetje, ki ostane človeku v notranjosti, je plačilo za trud in žrtve ter za vso ljubezen do gorskega sveta, ki nam gornikom dopušča vse to doživljati." Vprašajmo se torej, kaj nam pomenijo gore, plezanje, narava? Večna vprašanja, ki niso od danes.

"Za kratek čas ne pozabi ure, ki krajša dolgo noč, tudi orglice so dobrodošle," svetuje Belač za primer bivakiranja. Ste vedeli, da pridejo v gorah prav tudi orglice?

Vladimir Habjan

Dina Štêrbová: Hrepenenja in usoda, prve ženske na osemtisočakah. Didakta 2019. 426 strani, 34,99 EUR.

Češka alpinistka Dina Štêrbová, ki se lahko pohvali z več vzponi na sedemtisočake in dva osemtisočaka (Čo Oju, 1984, zahodna stena, Messnerjeva varianta, z Vero Komárkovo, prvi ženski vzpon; Gašerbrum 2, 1988, Avstrijska smer, z Livio Klembárovo), je napisala odlično knjigo o prvih vzponih žensk na vse osemtisočake. Zajetno knjigo velikega formata s trdimi platnicami je izdala založba Didakta, ki ima v svojem repertoarju pogosto tudi knjige z gorniško-alpinistično tematiko. Štêrbová je izvedla pravo detektivsko raziskovanje, da bi dobila ustrezno gradivo za knjigo. Podatke je pridobivala iz knjig, revij, s spleta, pa tudi z vrsto osebnih pogovorov, pri čemer je sogovornike iskala po vsem svetu,

tudi na Japonskem. Ljudje, s katerimi je govorila (seveda največ z ženskami), v knjigi podajajo izpovedi in izjave o dogodkih izpred mnogih let z današnjimi očmi, kar je velika kakovost dela. Idejo za knjigo je dobila leta 2000 na trekingu, na samotnem himalajskem vrhu z izrednim pogledom na masiv Kangčendzenga, gore, kjer so se dogajale mnoge drame, tudi tragedije, in ki je bila zadnja v paleti štirinajstih vrhov, na katerega so se vzpele alpinistke. To je bilo 18. oktobra 1998.

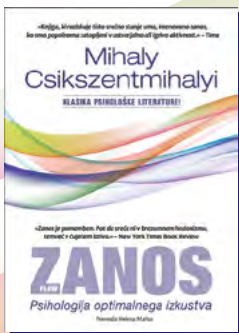
V uvodnih poglavjih avtorica omeinja ženske, ki so v svetovni zgodovini posebej izstopale, a ne le v alpinizmu, temveč tudi v znanosti, glasbi, literaturi idr. Tako kot so si morale ženske pridobiti zaupanje in spoštovanje na teh področjih, so si ga morale tudi v alpinizmu. Štêrbová opiše več žensk, ki so zaznamovale zgodovino gornišstva, med drugim Britanko Fanny Bullock Workman in Francozinjo Hettie Dyhrenfurth, posebej poudari tudi nevarnosti za zdravje na višinah nad 8000 metrov. V tem delu nam pomaga preglednica prvih vzponov, v kateri si sledijo gore po času prvega ženskega pristopa: Manaslu (1974), Everest in Gašerbrum 2 (1975), Anapurna (1978), Šiša Pangma (1981), Daulagiri in Gašerbrum 1 (1982), Broad Peak (1983), Čo Oju in Nanga Parbat (1984), K2 (1986), Makalu (1990), Lotse (1996) in Kangčendzenga (1998). Sledi štirinajst poglavij, v katerih Štêrbová ponekod temeljiteje, drugod manj, odvisno od tega, koliko podatkov ji je uspelo pridobiti, predstavlja posamezne vzpone, tako uspešne kot neuspešne, med temi pa še celo vrsto zgodb, ki so povezane s posamezno goro.

Moram priznati, da je bilo branje navdihujoče, saj spremljamo celo vrsto zapletenih zgodb, ponekod nisem poznal dogajanja in razpletov, pa tudi tam, kjer sem ga, je bilo branje zanimivo. Čemu to pripisati? Predvsem temu, da je avtorica opisala osvajanje osemtisočakov kot zgodbo, torej ne gre toliko za dokumentarno vrednost, a kljub temu za pripoved, ki ima rdečo nit, zaplet in razplet. Po drugi strani k branju vabijo odlomki, v katerih Štêrbová opisuje, s kakšnimi težavami se je ubadala pri zbiranju gradiva, kako težko je dostopala do nekaterih ljudi in s kakšnimi napori je končno prišla do njih. Gre pa še za neki vidik

Uspešno pri življenju in delu s knjigami založbe UMco

Nassim Nicholas Taleb:
TVEGATI LASTNO KOŽO
»Taleb je v zvezi s tveganjem orakelj s skoraj božanskimi lastnostmi.«

Mihaly Csikszentmihalyi:
ZANOS
Psihologija optimalnega izkustva

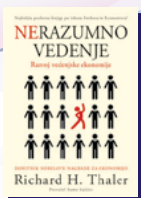
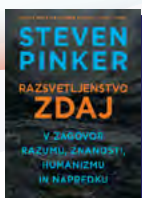
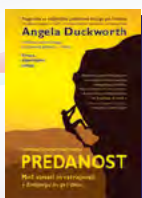

Charlan Nemeth:
V ZAGOVOR SVOJEGLAVIH
Pomen nestrinjanja v življenju in pri delu

Kai-Fu Lee:
VELESILI UMETNE INTELIIGENCE
Kitajska, Silicijeva dolina in novi svetovni red

PRIPOROČAMO TUDI

Naročila: na spletni knjigarni:
• 01/520 18 39 • knjigarna@umco.si

knjigarna **www.bukla.si**

Knjige založbe UMco so na voljo tudi v boljše založenih knjigarnah.

Več informacij na alpeadria.si

Alpe-Adria

31. sejem za zeleni in aktivni turizem

29. januar — 1. februar 2020 | Gospodarsko razstavišče

VZPOREDNI DOGODEK:

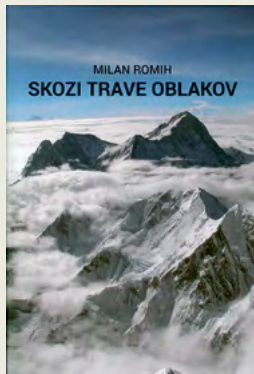

– Štêrbová dogajanje tudi komentira. Gre za poteze eseja, pri čemer se zdi, da ne glede na pogosto nasprotujoča si dejstva ostaja v objektivnih vodah. Avtorica odpira vprašanja moške prevlade in nepriznavanja vloge žensk v teh višinah (tudi med znanimi alpinisti – za njihova imena bo treba vzeti knjigo v roke), kar meni kot moškemu ni bilo prijetno brati; objektivno vlogo Wande Rutkiewicz – pri njej je dokaj korektna, priznava njene prednosti in napake, ki jih opravičuje z argumenti; dramo leta 1986 na K2; nepriznavanje vzpona brez uporabe kisika Novozealandki Lydii Bradley na Everestu in še vrsto drugih vsebin. Štêrbová nam da vedeti, kako se je alpinizem med letoma 1975 in 1998 spremenil, iz časov, ko sta med soplezalci veljali solidarnost in pomoč, v popolno komercializacijo, pri čemer ni nič nenavadnega, da "osvajalci" vrhov plezajo mimo obnemoglih, še živih, a jim ne pomagajo, ker jim vrh pomeni več.

Svoje mesto med elito pripada tudi Slovenkam. Posebno poglavje je namenjeno Mariji Frantar - Mariči, ki izstopa po zahtevnosti vzpona v Rupalški steni Nanga Parbata (Shellova smer). Mariča je bila osma ženska na vrhu, od desetih pa edina po Rupalški steni. Med prvimi desetimi je tudi Marija Štremfelj, ki je bila leta 1986 tretja ženska na vrhu Broad Peaka, bila je tudi na Daulagiriju in Čo Oju, še vedno je edina Slovenka na Everestu. Na osematisočakah so bile tudi Simona Pogač (Manaslu, leta 2008), Irena Mrak (ki jo Grošelj izpostavlja po zahtevnosti vzponov) in Mojca Švajger (Broad Peak, leta 2007). V zaključku Štêrbová opiše še tekmo za vseh štirinajst osematisočakov med ženskami. Pečat slovenski izdaji je dal na koncu Viki Grošelj s svojim razmišljanjem, v katerem navaja vse Slovenke, ki so se izkazale z visokogorskimi vzponi v Himalaji in Pakistanu.

Ob knjižnem sejmu konec novembra, ko je bilo veliko govora o (ne)branju, je takšna knjiga prava za branje. Zakaj? Ker pritegne z dobrimi zgodbami, ki niso fikcija, ker odpira dileme, ob katerih se zamisliš, ker od bralca zahteva, da vzame v roke še kakšno drugo knjigo, ki podrobneje opisuje posamezne dogodke. Poizkusite, ne bo vam žal.

Milan Romih: Skozi trave oblakov. Samozaložba, Slovenska Bistrica, 2019. 291 str., 25 EUR.

"Kaj je tisto v nas / kar so krila ptici in deževne kaplje reki," je dvovrstičnica Milana Romiha v njegovi novi knjigi. Hm, to bi tudi jaz rad vedel. Je to morda svoboda oziroma hrepenenje po svobodi? Če parafraziram znani rek Oscarja Wilda – Lahko se uprem vsemu, razen svobodi –, potem laže razumem, kaj je Milana Romiha (po gnalo v alpinizem, plezanje in v dejanja, ki so neizbežna v tej tvegani, nevarni, naporni, a tudi lepi, sproščujoči in užitka polni dejavnosti. Svoboda je Milanova najvišja maksima, hkrati z ljubeznijo do gora, prijateljev in dekleta. V imenu svobode je vsak alpinist, ki dá nekaj nase, pripravljen prestopiti marsikaj. Po Romihovem prvencu iz leta 1992 *Takrat me počakaj, sonce* je to njegova druga knjiga. Priznati je treba, da ima smisel za naslove, vendar tudi za pisanje. Forma ostaja enaka, pesmi in proza, le da je pripoved v novi knjigi tretjeosebna, samo v poglavju Zapiski za Klinarja preide v prvoosebno. In ravno na teh straneh, se mi zdi, sem zaznal celo sublimno doživetje, videnje sveta senc, ob katerem sem pomislil, ali ne gre morda za predsmrtno slutnjo glavnega junaka. Obe Romihovi knjigi bralca vsaj na trenutke kar silita v razmišljanje. Na primer v čem je smisel alpinizma (glavnih protagonistov v pričujočem romanu)? V iskanju nevarnosti in izživov, izpostavljanju življenja, na kar prisega gornik, pisec in mislec Guido Lammer, prav gotovo ne. Lammerjeva misel, da je "resnična smrtna nevarnost dar božji" ali pa "najlepša smrt je v gorah", je morda dobra za gamsa, če ga ne podre lovčeva krogla (in ne pristane v loncu). Mladi, življenja polni fantje, junaki Romihove zgodbe, se gotovo ne podajajo v stene z mislijo na

samomor, pač pa, da bi uživali življenje v največji možni meri, saj šele takrat začutijo njegovo silno moč. Smisel najdejo tudi v gibanju v steni, v uživanju lepote prostega plezanja, čeprav zaradi razmer včasih postane dogajanje v steni živalsko naporno in težko, nevarno in mrzlo. Je pa po preplezani smeri toliko trdnejši stisk roke ali prijateljski objem na vrhu stene ali gore. Užitek je brati podroben opis plezanja težkega raztežaja v osapski steni, če ga piše poznavalec, ki sam doživlja razne občutke – od strahu do veselja, posamezne gibe in njihovo zaporedje, ki je potrebno, da prepleza težavno mesto. Tudi padec je prepričljivo opisan. Mimogrede, nekatere osebe nastopajo s svojimi resničnimi imeni oziroma vzdevki, druge z izmišljenimi. V pripovedi se prepletajo fikcija, biografski in avtobiografski elementi, ljubezenska zgodba in plezanje. Milan Romih je z njo postavil spomenik prijateljstvu in ljubezni do gora. Ljubezni? Da ne gre morda že za odvisnost? Ne vem, to je vprašanje za kemike, biologe in psihologe. Vsekakor plezanje bogati alpinistovo življenje, ki brez alpinizma ne bi imelo pravega smisla, v njem bi zavladala velika praznina.

Avtor se ni izognil niti vprašanju sebičnosti. Glavni junak ljubi oboje, gore in žensko. Tudi dekle je nora nanj, toda – leto dni je zdržal brez odprave, in ko je začutil klic Himalaje, se mu ni mogel upreti. Shivering je bil močnejši. Ker ga dekle noče deliti s hribi in stenami, ker noče čakati in doma trepetati v strahu za njegovo življenje, se mu kljub temu, da ga ljubi, kot še ni ljubila nikogar, raje odpove, ker ne more več prenašati negotovosti. Milan Romih ne pozabi niti na Toma Česna in njegovo južno steno Lhotseja. V debati fantje naštevajo argumente, zakaj ne verjamejo njegovi zgodbi, zlasti sestop se upira njihovi logiki. Preden se je lotil pisanja, je avtor misel o romanu dolgo premleval v sebi. Strogo gledano, leposlovnih, romanesknih, alpinističnih del izpod peresa domačih avtorjev imamo malo. Zato je Romihov roman še toliko bolj dobrodošel. Posvetil ga je dvema prijateljema, ki sta umrla v Himalaji. Ob koncu knjige se razkrije, kdo je kdo, razkrije se tudi, kaj so trave oblakov.

Mire Steinbuch

Vladimir Habjan

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Upravni odbor PZS (UO PZS) se je 14. novembra sestel na osmi seji v tem mandatnem obdobju. Posvetil se je požaru na Okrešlju, prejemnikom priznanj PZS, spremembam članarine PZS za prihodnje leto, priporočilom Združenja planinskih organizacij alpskega loka (CAA) in drugim aktualnim temam. Prisotnih je bilo 20 od 24 članov upravnega odbora, kar je 83-odstotna udeležba. Med priznanji, ki so jih podelili na svečani podelitvi najvišjih priznanj PZS 7. decembra v Laškem, je Tone Škarja prejel priznanje častni član PZS za življenjsko delo. Več o tem v naslednjem *Vestniku*.

Predstavljeni so bili predlogi novosti in dopolnitev članarine PZS; člani UO so potrdili zneske priporočene članarine za leto 2020 (vključuje tudi en evro namenskih sredstev za sklad planinskih koč), in sicer A kategorija 60,00 evrov, A/d (A kategorija, družine) 54,60 evrov, B 28,00 evrov, B/d 22,60 evrov, B1 21,00 evrov, S + Š 18,50 evrov, S + Š/d 15,00 evrov, P + O 8,00 evrov, P + O/d 6,40 evrov, IN 8,00 evrov, IN/d 6,40 evrov in B člani društev v tujini 15,85 evrov. UO je podal soglasje, da PD Podpeč-Preserje odpre in skrbi za odseke planinskih poti na relacijah Brezovica-Podpeč,

Podpeč-Plešivica-Debeli Hrib, Podpeč-Žalostna gora-Gornja Brezovica in Gornja Brezovica-Strmec-Novaška gora-Rakitna, novi odseki planinskih poti se vnesejo v evidenco planinskih poti PZS. V članstvo PZS sta bila sprejeta Športno društvo POT Fakultete za šport in Kolesarski klub Zagorska dolina. Naslednja redna seja UO PZS bo 23. januarja 2020.

PZS je društva in posamezne strokovne kadre PZS obvestila, da se morajo z novim zakonom v športu vsi strokovni delavci v športu vpisati v razvid usposobljenih strokovnih kadrov. Vpisati se morajo vsi vodniki PZS (vse kategorije in inštruktorji planinske vzgoje), turnokolesarski vodniki I in II, alpinistični inštruktorji ter inštruktorji športnega plezanja in trenerji.

Državni zbor RS je na prošnjo PZS za pomoč pri sanaciji škode pogo-relih planinskih koč soglasno sprejel amandma k proračunu za leto 2020, da se nameni finančna sredstva za obnovo Kocbekovega doma na Korošici in Frischaufovega doma na Okrešlju, v okviru česar bo planinska organizacija prihodnje leto prejela štiristo tisoč evrov. Za novogradnjo obeh planinskih koč v Kamniško-Savinjskih Alpah bo po ocenah na voljo milijon in pol evrov, planinci so s članarino v planinski organizaciji v letu 2019 prispevali dobrih 45 tisoč evrov, PZS dodatnih 20 tisoč evrov, PD Celje Matica pa je odprl tudi poseben transakcijski račun za pristo-voljne prispevke.

13. in 14. oktobra so restavratorji delovne skupine ZVKDS Restavratorskega

centra izvedli nadaljnje sanacijske posege v sklopu celovite prenove Aljaževga stolpa na vrhu Triglava, ki se je začela lansko leto. Poleg rednega monitoringa stanja in popravila manjših poškodb sta bili ponovno postavljeni spominska plošča ter nova skrinjica s patentom za žigosanje.

Petnajsti strokovni posvet Gore in varnost je potekal na Igu 30. novembra z različnimi temami, med njimi so spregovorili tudi o varnosti na planinskih poteh in njihovi urejenosti ob povečanem obisku turistov.

V sodelovanju s podjetjem Iglu šport je PZS za člane PZS ter društva in klube, člane PZS, pripravila možnost skupinskega nakupa derez in/ali klasičnega cepina.

Mladinska komisija (MK). Drugo soboto v mesecu novembru je v Centru za zaščito in reševanje na Igu potekal Zbor mladinskih odsekov, pred tem pa je potekala okrogla miza Akcije Mladinske komisije. Najvišje priznanje MK, priznanje Mladina in gore, sta letos prejela Mladinski odsek PD Idrija in Tomaž Stržinar iz PD Vrhnika.

Preserje pri Radomljah, Lendava in Piran so 9. novembra gostili letošnji regijski del tekmovanja Mladina in gore, na katerem se je v poznavanju planinskih veččin pomerilo 66 ekip, na državno tekmovanje, ki bo 25. januarja 2020 v Spodnji Idriji, pa se je uvrstilo 24 ekip.

PZS je 21. in 22. oktobra v okviru projekta Alpe Adria Karavanke Regija doživetij izvedla usposabljanje za mlade o Karavankah.

THULE[®]
SWEDEN

THULE SPORT STORE
Celovška c. 280, Ljubljana
poleg Mercator Šiška

**50 % popusta
na nahrbtnike
Thule**

www.sportstore.si

Gospodarska komisija (GK) je na spletni strani PZS objavila seznam planinskih koč, ki bodo organizirale silvestrovanje. GK je v Planinskem domu na Uštah – Žerenku 16. novembra organizirala seminar za gospodarje planinskih koč

Kratek film v znakovnem jeziku *Kako planinska koč vpliva na okolje* gluhim približa delovanje planinskih koč in njihov vpliv na okolje.

PD Bled je objavilo razpis za delo oskrbnika Blejske koč na Lipanci, ki je odprta vsak dan, rok za oddajo ponudb je 15. december. PD Žirovnica išče oskrbnika, oskrbnico ali oskrbniški par za delo v Domu pri izviri Završnice ob vikendih v zimskem času z možnostjo podaljšanja v poletno sezono, rok za oddajo ponudb je 20. december. PD Valentin Stanič Kanal pa išče zanesljivega, proaktivnega in dinamičnega najemnika za Planinski dom pod Ježo, rok za oddajo ponudb je 31. januar 2020.

V začetku oktobra je Planinski dom na Jančah praznoval 60 let.

Komisija za planinske poti (KPP) prosi obiskovalce območja Kofc in Košute, da na parkirišču v Podljubelju upoštevajo prometno signalizacijo in druga sporočila, s čimer izkažete spoštovanje do domačinov in s tem prispevate k spodbujanju trajnostne mobilnosti in umirjanju prometa v gorskem okolju. Naj planinska pot 2019, 35 kilometrov dolga Rečiška planinska krožna pot, čaka planince v varnejši podobi, saj je bila obnovljena.

Komisija za varstvo gorske narave (KVGN) je že sedemnajsto leto zapored izvedla tečaj za varuhe gorske narave, ki se ga je letos udeležilo osemnajst udeležencev iz številnih planinskih društev širom Slovenije. Tečaj je potekal na treh lokacijah v treh terminih, zaključno srečanje pa je bilo na planini Razor.

Pošta Slovenije je izdala prvo znamko iz nove serije Slovenske znanstvenice, na kateri je predstavljena botaničarka, muzealka in pedagoginja dr. Angela Piskernik, pobudnica in ustanoviteljica gorske straže, iz katere se je pozneje razvila Komisija za varstvo gorske narave PZS.

Komisija za alpinizem (KA). Slovenska mladinska alpinistična reprezentanca je med 25. oktobrom in 8. novembrom plezala v jordanskem Wadi

Rumu. KA je objavila razpis za akcije v letu 2020. AO PD Železničar je 9. novembra gostil zbor alpinistov, na katerem so med drugim podelili priznanja 21 novim alpinistkam in alpinistom ter 8 alpinističnim inštruktorjem. Nejc Pozvek in Matic Košir sta predstavila smernice o vrtnanju v gorah, marsikaj zanimivega pa sta povedala gosta pogovornega dela večera Zvonko Požgaj in Tadej Golob. KA je vse registrirane člane alpinističnih odsekov oz. klubov, kandidate za kategorizacijo, pozvala k oddaji seznama alpinističnih tur v sezoni 2018/2019.

Andrej in Marija Štremfelj sta 28. oktobra v Katmanduju prejela priznanje Planinske zveze Nepala za ustvarjalni prispevek h kulturi alpinizma v Nepal.

Komisija za športno plezanje (KŠP) je med 29. novembrom in 1. decembrom v sodelovanju z alpinističnim odsekom PD Kranj organizirala tekmo državnega prvenstva v balvanskem in težavnostnem plezanju. KŠP je pozvala športne plezalce in plezalko k postopku za pridobitev statusa kategoriziranega športnika.

Med enajstimi kandidatkami za Slovenko leta 2019, ki jo izbira revija Zanja Jana, sta tudi športna plezalka Janja Garnbret, "športnica, ki se ji čudi ves svet" in ki je ponovno stala na zmagovalnem odru, ter ledna plezalka in članica KGŠ Jasna Pečjak, "ženska z izjemnim pogumom in veseljem do življenja, ki pleza s presajenimi pljuči".

Komisija za gorske športe (KGŠ) je objavila koledar slovenskega pokala v turnem smučanju za letošnjo zimo.

V Domžalah je 16. novembra karavana lednih plezalcev zaključila slovensko-hrvaško-srbski pokal v lednem plezanju. Zmagovalni oder pokalnih prvakov so ponovno popolnoma zavzeli Slovenci, pri ženskah Maja Šuštar, Katja Brunec in Nadja Korinšek, pri moških pa Jaka Hrast, Nace Grgorinič in Miha Habjan.

Turnosmučarski klub LiMa v sodelovanju s smučiščem Celjska kočja in PZS 21. decembra organizira Dan turnega smučanja, ki združuje 1. tekmo državnega prvenstva v turnem smučanju, za obiskovalce pa brezplačno testiranje turnosmučarske opreme, prikaz reševanja zasutega v plazju in iskanje zasutega z lavinsko žolno.

Planinska založba PZS je povabila na 35. slovenski knjižni sejem, ki je potekal

med 26. novembrom in 1. decembrom v Cankarjevem domu v Ljubljani, na stojnici PZS pa so vas razveselili s posebnimi sejemskimi ugodnostmi, novostmi, uveljavljeno knjižno bero in s *Planinskim vestnikom*.

Štiričlanska ocenjevalna komisija nagradnega fotonatečaja #LjubimGore, ki ga je z uredništvom *Planinskega vestnika* in v sodelovanju s podjetjem CEWE organizirala PZS, je med nekaj več kot 200 prejetimi fotografijami izbrala najboljše, ki bodo od 11. decembra na ogled v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani.

Deseti dan Alpske konvencije je bil posvečen obvladovanju tveganj naravnih nevarnosti. Potekal je 18. oktobra 2019 v Postojni v okviru Bogatajevih dnevov zaščite in reševanja v Postojni.

AO Ajdovščina in PD Ajdovščina sta organizirala Festival ZUNAJ, ki je potekal med 21. in 23. novembrom v Ajdovščini.

Slovensko planinsko društvo Trst je 28. oktobra v Gledališču France Prešeren v Boljuncu praznovalo 115-letnico ustanovitve društva, zbrani pa so prisluhnili tudi predstavitvi knjige Vojka Slavca *Od Glinščice do Triglava*, ki je izšla pri Založništvu tržiškega tiska.

Štirinajsti kongres športa za vse 29. in 30. novembra v Kristalni pačali v Ljubljani je bil posvečen družini.

Zdenka Mihelič

70 let PD Gozd Martuljek

V Gozdu Martuljku se je organizirana pot planinstva začela na ustanovnem občnem zboru društva 11. septembra 1949. Prvo leto je društvo imelo 167 članov iz Gozda Martuljka in s Srednjega Vrha. Neprekinjeno sedemdesetletno delovanje društva je častljivo obdobje, zato smo ob jubileju pripravili vrsto dogodkov pod geslom Po planinskih poteh že 70 let. Marca smo šli na pohod na Voščo, maja po gozdni učni poti Rute, junija na Sv. Višarje, avgusta pa na Špik. Septembra smo za najmlajše pripravili tekmovanje na umetni plezalni steni in organizirali pohod na Kurji vrh, zaključili pa smo z novembrskim izletom v neznanu.

Osrednja slovesnost v počastitev 70-letnice PD je bila 28. septembra v dvorani hotela Špik. V slavnostnem nagovoru je predsednica po zahvali za dosedanje delo in za pripravo slovesnosti na kratko predstavila zgodovino

Rezanje jubilejne torte
Arhiv PD Gozd Martuljek

društva, trenutno stanje v društvu ter omenila potrebne spremembe za v prihodnje. Iz rok podpredsednika PZS Martina Šolarja je društvo prejelo jubilejno listino PZS. Čestitkam sta se pridružila tudi podpredsednik Meddruštvenega odbora planinskih društev Gorenjske Jože Stanonik in predsednik PD Dovje Mojstrana Gregor Berce. Na slovesnosti, obogateni s kulturnim programom najmlajših, smo podelili priznanja PZS in jubilejna društvena priznanja. Na koncu je sledila projekcija slik, ogled razstave in prijetno druženje. Slovesnosti se je udeležilo več kot 110 članov društva in krajanov. Priložnostna razstava fotografij Po planinskih poteh že 70 let, pri kateri so z likovnimi prispevki sodelovali tudi najmlajši, je bila še mesec dni po odprtju na ogled v knjižnici Kranjska Gora.

Izdali smo publikacijo s kronološkim pregledom dela in poudarkom na kulturni in naravni dediščini Rut in Srednjega Vrha z naslovom *Po planinskih poteh že 70 let*, ki se je pridružila knjižicama, izdanimi ob 50-letnici (*Naših petdeset let*) in 60-letnici PD (*Po sledeh rutarških planincev*). Danes ima društvo preko 220 članov, katerim so namenjene različne dejavnosti za vse generacije, od pohodov, planinskih večerov, modrih petkov z izobraževalnimi vsebinami do srečanj za starejše planince, različna tekmovanja in druženja ter vodeni ogledi po gozdni učni poti. PD vzdržuje bivak pod Špikom, umetno plezalno steno, spominsko obeležje ponesrečenim v Jasenjah, večnamensko igrišče, planinske poti in učno pot, kar zahteva ogromno dela, neizmerne volje posameznikov, prostega

časa in finančnih sredstev. Društvo ima prihodke samo od dela članarine in sredstev, ki jih dobi prek razpisov Občine Kranjska Gora, zato prostovoljstvo posameznikov predstavlja nepogrešljiv delež za samo delovanje društva. V prihodnosti si želimo vključiti čim več otrok in mladine, ljudi vzpodbuditi k medsebojnemu druženju in poskrbeti za varovanje našega čudovitega okolja ter narave.

Oti Mertelj

NOVICE

Mednarodni alpinistični festival Praga 2019

Od 21. do 24. novembra je v Pragi potekal Mednarodni alpinistični festival. Dan pred začetkom festivala je bil organiziran posvet o varnosti v gorah. Predstavnik Češke gorske reševalne službe je predstavil nekaj reševanj v Krkonoših, območju z največ gorniški nesrečami pri njih. O vlogi avstrijske gorske policije je predaval njihov poveljnik. Zanimiva je bila analiza nesreč v feratah Avstrije in prvič so predstavili pet videov o varnem gibanju po njih. Gost festivala iz Nepala je v dveh primerih iskalnih akcij trekingarjev močno poudaril vlogo domačinov kot dobrih poznavalcev terena. Sam sem predstavil delo naše gorske reševalne službe in nekaj izstopajočih nesreč v letošnjem letu. Malo me je na koncu presenetilo vprašanje moderatorja, kaj si mislimo pri nas o čeških planincih, a sem se uspešno izmazal.

Festival se je odvijal na različnih koncih. Slovenci smo bili prisotni na treh stojnicah, kjer smo predstavljali projekt Gorniških vasi na Jezerskem in na območju Kamniško-Savinjskih Alp ter pot Alpe-Adria. Veliko pozornost je pritegnila predstavitev sodelovanja naših in čeških planincev. Tema pogovora se je vrtela okoli naše Češke kočice in praznovanja 120-letnice njene postavitve naslednje leto. K pogovoru sta bila povabljeni oskrbnica kočice Karmen Karničar in župan Jezerskega Drejc Karničar.

Seveda je bila osrednja pozornost festivala namenjena predavanjem s prikazom slik in videov. Zastopana so bila

13. festival BOFF

Bovec Outdoor Film Festival by Fjällräven, festival filmov o športih in avanturah v naravi ter o naravi, bo potekal od 28. do 30. decembra v Kulturnem domu Bovec. Na sporedu bo 32 filmov. Več na spletnem mestu festivala <http://www.boff.si>

različna področja, kot je običaj na takih festivalih. V ospredje so postavili športno plezanje in jasno je, da je bil zvezda festivala Adam Ondra. Veliko pozornosti je vzbudil tudi Radek Jaroš, ki je po uspešno zaključenem projektu osvojitve vseh osemtisočakov pred nedavnim končal zbiranje najvišjih vrhov celin. Presenetilo me je število obiskovalcev, ki je bilo v primerjavi s Festivalom gorniškega filma v Ljubljani res majhno, a še tu je prevladovala bolj si volasa publika. O tem mi je potožil tudi direktor festivala Ladek Jirásko, ki že razmišlja o drugačni zasnovi festivala. Majhen obljuden je pa vseeno dobil zadnji dan, ko so obiskovalci skoraj napolnili dvorano pred predavanjem Ines Papert in Luke Lindiča. Na festivalu sta bila dva Nepalca in kaj hitro smo našli skupen jezik, kajti oba sta bila tečajnika v naši šoli v Manangu. Vse dni je bila med obiskovalci tudi naša nova veleposlanica v Češki republiki gospa Tanja Strniša s soprogom.

Jani Bele

Srečno 2020

Leto 2018 smo zaključili z misljo, da v življenju na koncu največ štejeta iskrenost in poštenje, in to pri vsem, kar počnemo. Če temu dodamo še strast, nam življenjskih zgodb z veliko začetnico ne zmanjka. Leto 2019 smo začeli kar z dvema takima zgodbama, pod katerima sta podpisani veliki dami slovenskega in evropskega alpinizma. Staza Černič in Danica Blažina sta s prejemom nagrade Planinske zveze Slovenije za življenjsko delo zagotovo še bolj na široko odprli vrata vsem, ki so si prej mogoče upali zgolj pokukati skozi. Za to, kar sta dosegli in še dosegata v svojem življenju, je namreč poleg iskrenosti in strasti potrebna tudi znatna mera poguma.

Uredništvo Planinskega vestnika vam v prihajajočem letu želi, da najdete še tisti kanček poguma, ki vam mogoče manjka za vstop v svet, kamor ste si do zdaj drznili le pokukati. Tistim, ki ste pa že v svetu, po katerem ste hrepeneli, pa, da vam poguma za pot naprej nikoli ne zmanjka.

U SPOMIN

Janko Mihev

(1954–2019)

Njegovo poslanstvo je bila skrb za druge. Izkazoval jo je kot gorski reševalec – nekaj časa v vrstah GRS Celje, večino časa pa kot član GRS Maribor –, kot planinski vodnik,

inštruktor planinske vzgoje, mentor mladim in manj mladim, kot član in pozneje vodja odbora za delo z mladimi pri Mladinski komisiji PZS ter ne nazadnje tudi kot ljubeči mož. Vseskozi je bil aktiven, zelo opazno tudi pri delu z najmlajšimi, ki šele spoznavajo lepote in pasti gorskega sveta. Dolgo let je bil predsednik PD Radlje ob Dravi, kjer je skrbel tudi za planinski podmladek tamkajšnje osnovne šole, zadnja leta pa sta bila z njegovo Judito aktivna člana PD Nazarje. Sprva kot član, pozneje pa vodja komisije za delo z mladimi je vseskozi bdel nad programom usposabljanja za mentorje planinskih skupin in se trudil, da je program skozi leta potekal nemoteno in je obdržal kakovost. Zaradi Jankove mirnosti, odgovornosti, spoštljivosti in hkrati želje po predajanju bogatega znanja in izkušenj, smo ga udeleženci tečajev, na katerih je sodeloval kot vodja

ali inštruktor, zelo cenili. Izžareval je očetovsko toplino, a je hkrati zahteval resnost in delavnost. Ko smo ga kot tečajniki spraševali "neumnosti", se je le nasmehnil in potrpežljivo vse še enkrat razložil, ne da bi nam dal občutek manjvrednosti. Bil je kot skala v poletnem soncu, topel, prijazen, srčen, a po drugi strani zanesljiv ter v sebi trden in neomajen. Njegova bolezen in nenaden odhod sta nas vse presenetila. Verjetno je le njegova Judita vedela, kako hudo je, saj skoraj do zadnjega dne ni želel obremenjevati ljudi okoli sebe.

Veliko nas je, ki nam je v čast, da smo ga lahko spoznali in se od njega učili. In veliko nas je, ki imamo v spominu vsaj en nepozaben prizor z Jankom, Bibo in čudovito gorsko kuliso bavških vršacev. Hvala za vse, dragi Janko, bila je nepozabna dogodivščina.

Urška Krek,

Mladinska komisija PZS

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Drytooling, 125 let Planinskega vestnika

INTERJUJ

Franci Horvat, Michel Piola, Jim Donini

Z NAMI NA POT

Uzhodna Tirolska

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

**ZIMSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore – ljudje.net

**PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE**
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Foto: Vladimir Habjan

STOPIMO SKUPAJ!

**PLANINKE IN PLANINCI, LJUBITELJI GORA,
IZKORISTIMO MOŽNOST IN NAMENIMO
DEL DOHODNINE NAŠIM GORAM!
NE DA BI NAS TO KAJ STALO.**

Namenimo del dohodnine za varnejšo in urejeno Slovensko planinsko pot od Maribora do Debelega Rtiča! Zaradi množičnosti in odprtosti delovanja imamo Planinska zveza Slovenije in večina planinskih društev status organizacije v javnem interesu. Zato smo upravičenci do sredstev z naslova dohodnine: zavezanci za dohodnino lahko do 0,5 odstotka odmerjene dohodnine namenimo Planinski zvezi Slovenije in/ali planinskemu društvu. Preveč nas je, ki te možnosti še nismo izkoristili.

V letu 2019 smo s pridobljenimi sredstvi financirali obnovo Slovenske poti na Mangart, poti čez Prag, planinske poti na Skuto, Škrlatico, Pršivec, v Kožnah na Stol, iz Logarske doline na Mrzlo goro in Klemenčo jamo ter od Rogovilca do

planine Arta. Stopimo v dolini skupaj tisti, ki se srečujemo na planinskih poteh in se zavedamo koristnosti dejavnosti planinske organizacije! Namenimo ji del sredstev, ki bi sicer pripadel državnemu proračunu. Davčni upravi (DURS) sporočimo svojo odločitev do 31. decembra letos, lahko tudi s pomočjo vnaprej izpolnjenega obrazca na spletni strani Planinske zveze Slovenije: www.pzs.si/dohodnina.php.

www.pzs.si